

Collectie Mengelberg

Annemarie van Santen
René van Gruting

Collectie Mengelberg

Collectie Mengelberg

Reconstructie van de collectie van Friedrich Wilhelm Mengelberg zoals aangekocht door Jan Herman van Heek op 1 november 1919

Annemarie van Santen
René van Gruting

Annemarie Vels Heijn
Inleiding en eindredactie

Huis Bergh, 's-Heerenberg, 2020

Inhoud

Inleiding	7
Reconstructie Collectie Mengelberg	22
Schilderijen	23
Sculptures	119
Profane Schilderstukken	175
(kerkelijke) Vaatwerken	191
Literatuur	204
Veilingen	208
Afkortingen	209
Fotoverantwoording	210
Register op inventarisnummer	211
Register op kunstenaarsnamen	212

Friedrich Wilhelm Mengelberg in de muziekkamer van zijn huis,
Maliebaan 80, Utrecht, ca. 1900
Foto NMI

Inleiding

Op 1 november 1919 verwierf Jan Herman van Heek (1873-1957), textielabrikant en eigenaar van het middeleeuwse kasteel Huis Bergh, de collectie 'vroeg-kerkelijke kunst' van de neogotische beeldhouwer en architect Friedrich Wilhelm Mengelberg (18 oktober 1837-6 februari 1919). Naar aanleiding daarvan noteerde hij in zijn dagboek op 10 november 1919:

'Ik beschouw dit feit als ene belangrijke stap in mijn leven. [...] Ik heb over deze koop maandenlang nagedacht en drie malen het familiehuis der Mengelbergs bezocht, waar in alle vertrekken en gangen de schatten waren opgehoopt. Ten slotte heb ik den knoop doorgehakt, en de verzameling à fl. 195.000' overgenomen, waarmede zij voor ons land behouden blijft. Ze zouden anders of geheel uiteen zijn gevallen, of, wat veel waarschijnlijker is, naar Amerika zijn overgebracht, waar zij m.i. schatten zouden hebben opgebracht.'²

De aankoop werd gefinancierd uit het Fonds J.H. van Heek dat Van Heek in 1915 had opgericht en waaraan hij jaarlijks een dotatie deed. In 1919 beschikte het Fonds over een kapitaal van 350.000 gulden. De aankoop van de Collectie Mengelberg was de eerste besteding van het Fonds. In een handgeschreven document uit 1942 beschrijft Van Heek de reden van oprichting van het Fonds als volgt³:

'In de Oorlogsjaren 1914-1918 en ook die liggende tusschen 1923 en 1929 zijn aan sommige menschen door de omstandigheden, in hoofdzaak terug te voeren op ongezonde conjunctuur en prijsniveau, belangrijke winsten in den schoot geworpen.

Grootendeels zijn deze door de er op volgende reacties, weder verloren gegaan. Ik heb gemeend – wat mij betreft – daarvan in de goede jaren deelen te moeten afzonderen, om ze voor goede en vooral voor blijvende doeleinden te gebruiken.'

1 De vraagprijs was aanvankelijk 260.000 gulden. Zie o.a. Nijhof 2008, p. 219.

2 Privéarchief J.H. van Heek

3 Privéarchief J.H. van Heek. De tekst is gedateerd 12 maart 1942, en wordt gevolgd door een overzicht van alle grotere bestedingen sinds 1915. De eerste uitgave is 1919 *Aankoop der verzameling van Middeleeuwse Kunst van wijlen W. Mengelberg te Utrecht (ten dele vroeger bezit Ramboux-Keulen)* fl 195.000. In het privéarchief bevindt zich ook het kasboek van het Fonds waarin eveneens de kleinere uitgaven en de inkomsten vermeld staan.

Het lijkt erop dat Van Heek de mogelijkheid de Collectie Mengelberg te verwerven, bijeen te houden en voor Nederland te behouden uitstekend vond passen bij de doelstelling van zijn Fonds.

Hoe de erven Mengelberg en J.H. van Heek met elkaar in contact zijn gekomen is niet duidelijk. Wellicht is een schoonzoon van F.W. Mengelberg, Johan Baurichter⁴, geboren in Enschede en woonachtig in Almelo, de trait d'union geweest. Op 31 mei 1919 meldt zoon Hans Mengelberg⁵ zich namens de Vennootschap Mengelberg bij Van Heek, de daarop volgende onderhandelingen vinden plaats via G. de Marez Oyens⁶ van het kantoor H. Oyens en Zonen in Amsterdam. Op 1 november wordt het koopcontract getekend ten overstaan van Mr. Frederik A. C. Schröder, advocaat te Utrecht, Biltstraat 135⁷.

Hoewel de collectie in verschillende bronnen wordt omschreven als 'vroeg-kerkelijk', 'primitief' en 'middeleeuws', is de collectie in feite grotendeels van later datum en bevatte vooral objecten uit de late Middeleeuwen en de zestiende eeuw, en zelfs een aantal zeventiende- en achttiende-eeuwse schilderijen.

De Collectie Mengelberg was omvangrijk, hij telde 177 objecten: 114 schilderijen (93 religieuze en 21 profane), 55 beeldhouwwerken en 8 metalen voorwerpen⁸. Uit het beschikbare archiefmateriaal is niet duidelijk op te maken wat Van Heek precies voor ogen had met de collectie. In een brief van 10 juni 1919 aan De Marez Oyens⁹ is sprake van een 'eventueel servituut van ondeelbaarheid en onvervreembaarheid' en het onderbrengen van de collectie in Huis Bergh. In het antwoord van 11 juni 1919 spreekt De Marez Oyens over 'deze collectie, die voor Uw kasteel bestemd heet te zijn'. Uit de maanden augustus tot oktober is geen correspondentie bekend totdat op 1 november het koopcontract wordt getekend.

4 Johan (Jan) Baurichter (1882-1951) was getrouwd met Mengelbergs dochter Wilhelmina en was tandarts in Almelo

5 Hans Mengelberg (1885-1945) zette na de dood van F.W. Mengelberg het atelier Mengelberg voort samen met zijn broer Otto (1867-1924)

6 G. (Gerrit) H. de Marez Oyens (1881-1961), bankier, werkzaam bij kantoor Oyens te Amsterdam, was bestuurslid van N.V. Concertgebouw en bevriend met de dirigent Willem Mengelberg, zoon van Wilhelm. Ten tijde van de verkoop van de kunstcollectie was De Marez Oyens commissaris van De Utrechtse Mij. tot het vervaardigen van kerk- en huissieraden en versieringen voorheen F.W. Mengelberg te Utrecht.

7 Privéarchief J.H. van Heek

8 De hier genoemde aantallen betreffen de daadwerkelijk gekochte en overgedragen objecten. De eerste inventarislijst (zie p.17) heeft 175 nummers: 91 schilderijen, 55 beeldhouwwerken, 21 profane schilderijen, 8 metalen voorwerpen. In latere versies van de lijst zijn een aantal kleine wijzigingen aangebracht. Eén werk, de kopie naar een altaarstuk van Memlinc (nr. 88), bleef in bruikleen bij de weduwe Mengelberg en werd gezien een nota van de firma Douwes van september 1924 met lijst van gerestaureerde schilderwerken en bedragen (Privéarchief J.H. van Heek) in elk geval vóór 1924 overgedragen.

9 Privéarchief J.H. van Heek

In een bericht in de Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant van 7 november 1919 over de aankoop luidt de laatste zin: 'Het moet in de bedoeling van den nieuwen eigenaar liggen de verzameling bijeen te houden en voor de toekomst te bewaren als nationaal eigendom'. In een ongedateerde handgeschreven notitie¹⁰, waarschijnlijk bedoeld als basis voor het krantenbericht, formuleert Van Heek de laatste zin als volgt: 'Wij meenen, dat het in diens bedoeling ligt de verzameling bijeen te houden en voor de toekomst te bewaren als nationaal eigendom'. In een brief van 11 november 1919 aan Gustaaf van Kalcken¹¹ meldt Van Heek dat de collectie 'voor slechts tijdelijk naar 's Heerenberg' gaat. Uiteindelijk is er, voor zover bekend, nooit sprake geweest van een andere locatie. Ook over pogingen de collectie elders onder te brengen, is geen informatie gevonden.

In de jaren twintig en dertig is Van Heek begonnen met het selecteren van de Collectie Mengelberg. Waarschijnlijk was hij inmiddels door toenemende contacten met kenners, verzamelaars en kunsthandelaren beter in staat de Collectie Mengelberg op zijn merites te beoordelen en voor zichzelf te beslissen wat hij wel en niet wilde behouden.

In een collectiebeschrijving van 1937 ten behoeve van de verzekering, door Van Heek zelf opgesteld¹² waarin per zaal staat beschreven welke objecten er zich bevonden, komen zo'n tachtig kunstwerken uit de Collectie Mengelberg niet voor. Zeventien beelden en een reliekarm¹³ waren voor 1937, toen de verzekeringslijst werd opgesteld, ondergebracht in het door Van Heek van 1930 tot 1956 als honorair directeur geleide Rijksmuseum Twenthe in Enschede. Een monstrans¹⁴ bevindt zich in de collectie van de Oudheidkamer Twente. Eén beeld, Christus op de palmezel, is in 1927 in bruikleen gegeven aan het Aartsbisshoppelijk Museum te Utrecht en in 1989 gekocht door de rechtsofvolger, Museum Catharijneconvent¹⁵.

In Van Heeks notitie over het Fonds J.H. van Heek uit 1942¹⁶ schrijft hij: 'Minderwaardige stukken waren er reeds vroeger [d.w.z. voor de brand van 1939] uit verwijderd'.

Op een door Van Heek geannoteerde inventarislijst van de Collectie Mengelberg uit 1919¹⁷ staat halverwege het hoofdstuk Sculptures vermeld: 'Sommige objecten zijn opgeruimd of tegen betere verruild. – zeer veel is echter verloren gegaan in den brand van 14-15 maart 1939'.

10 Privéarchief J.H. van Heek

11 Privéarchief J.H. van Heek

12 Zie lijst Bronnen op p. 17

13 Inv.nrs. RMT659, 683, 702, 1134-1145, 1146, 1147, 1148

14 Inv.nr. OHK497

15 Inv.nr. RMCCb114

16 Zie noot 3

17 Zie lijst Bronnen op p. 17

Aantoonbaar heeft deze dramatische kasteelbrand het einde betekend voor tenminste 29 en waarschijnlijk meer objecten uit de Collectie Mengelberg¹⁸. Van Heek beschrijft ze in de notitie van 1942 over zijn Fonds als ‘de belangrijkste stukken’¹⁹.

Tenminste elf schilderijen zijn in de jaren veertig verkocht via kunsthandel J.R. Bier te Haarlem²⁰, twee schilderijen zijn geruild²¹, niet is met zekerheid bekend met wie en tegen wat. De Stichting Huis Bergh bezit nu nog 55 werken: 29 schilderijen²² en tweemaal twee panelen van een altaarstuk²³, 18 beelden²⁴, drie miskelken²⁵ en een nautilusschelp op zilveren voet²⁶.

Deze publicatie reconstrueert de Collectie Mengelberg zoals hij op 14 mei 1920 arriveerde op Huis Bergh, op basis van de beschikbare bronnen, beeldmateriaal en literatuur.

¹⁸ Van Gruting' 2019, pp. 92-109

¹⁹ Zie noot 3

²⁰ Kwitantie d.d. 22 juli 1941 en ontvangstbewijzen voor J.R. Bier van Van Heek d.d. 1 augustus 1942 en 6 februari 1943. Privéarchief J.H. van Heek. Het betreft de nrs. Ma3, Ma6, Ma32, Ma33, Ma37, Ma56, Ma64 en mogelijk de nrs. Ma65/66 of 79/80 en mogelijk nr. Ma91 van de Lijst Mengelberg 1919

²¹ Het betreft de nrs. Ma8 en Ma9

²² Inv.nrs. HB 5, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 30, 31, 45, 47, 54, 57, 65, 66, 74, 82, 89, 93, 95, 96, 106, 742, 846, 959, 1000, 1300, 1335, 1337

²³ Inv.nrs. HB 46, 46-01, 69, 69-01

²⁴ Inv.nrs. HB 359, 360, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 375, 377, 378, 379, 380, 384, 385

²⁵ Inv.nrs. HB 562, 563, 564

²⁶ Inv.nr. HB 570

Afb. 1.
Wilhelm Mengelberg
in zijn werkkamer,
Maliebaan 80,
Utrecht, 1899.
Foto Familiearchief
Zander ter Maat

Afb. 2.
Interieur woonkamer
Wilhelm Mengelberg,
Maliebaan 80,
Utrecht, 1899.
Foto NMI

Afb. 3.
Tentoonstelling
Middeleeuwse
Kunst, Utrecht, 1906,
doorzicht naar de grote
zaal.
Foto particulier bezit

Afb. 4.
Tentoonstelling
Middeleeuwse
Kunst, Utrecht, 1906,
interieur bij de trap.
Foto Familiearchief
Zander ter Maat

Afb. 5.
Tentoonstelling
Middeleeuwse Kunst,
Utrecht, 1906, interieur
van de voorzaal.
Foto Familiearchief
Zander ter Maat

Afb. 6.
Tentoonstelling
Middeleeuwse Kunst, Utrecht, 1906,
interieur van de grote
zaal.
Foto Familiearchief
Zander ter Maat

Afb. 7.
Tentoonstelling
Middeleeuwse Kunst,
Utrecht, 1906, grote
zaal rechts.
Foto HUA 777-2-82-a

Afb. 8.
Tentoonstelling
Middeleeuwse Kunst,
Utrecht, 1906, grote
zaal links.
Foto HUA 777-2-82-a

Afb. 9.
Interieur woonkamer
Wilhelm Mengelberg,
Maliebaan 80, Utrecht,
vóór 1920.
Foto particulier bezit

Afb. 10.
Gouden bruiloft
Wilhelm Mengelberg
en Helena Mengelberg-
Schrattenholz,
Maliebaan 80,
Utrecht, 1916.
Foto NMI

Afb. 11.
Wilhelm Mengelberg
opgebaard in zijn
woonkamer, 1919.
Foto HUA 105678

Afb. 12.
Overloop
hoofdtreppenhuis
Huis Bergh, 1933.
Foto Erfgoed Centrum
Achterhoek en Liemers

Archiefbronnen

De objecten uit de Collectie Mengelberg in Huis Bergh staan beschreven in de volgende documenten, alle in het Privéarchief J.H. van Heek in het archief van Huis Bergh. In de beschrijving per object wordt hiernaar verwezen. Latere annotaties in de bronnen zijn cursief weergegeven, indien mogelijk met de initialen van de auteur (JHvH voor J.H. van Heek, JHAvH voor zijn zoon J.H.A. van Heek, AvH-vWP voor zijn echtgenote mevrouw A. van Heek-van Wulfften Palthe en KW voor prof.dr. K.W. Westendorp²⁷ die hielp bij inventarisatie van de collectie na de brand van 1939). In het Privéarchief J.H. van Heek komen ook verwijzingen naar individuele objecten in de Collectie Mengelberg voor. Deze verwijzingen worden per object vermeld.

¶

Collectie W. Mengelberg, Utrecht
Handgeschreven inventarislijst van de Collectie Mengelberg waarschijnlijk opgesteld door Hans en Otto Mengelberg, zonen van F.W. Mengelberg, 1919. Ingedeeld in de rubrieken Schilderijen, Sculptures, Profane Schilderstukken en (kerkelijke) Vaatwerken [Lijst (kerkelijke) Vaatwerken is een nagestuurd supplement]. Met parafering bij de verkoop door Mr. Frederik Schröder en potloodaantekeningen van J.H. van Heek.

Privéarchief J.H. van Heek

Afgekort als I. Lijst Mengelberg 1919

¶

Collectie W. Mengelberg Sr. Utrecht.
Getypte lijst [met veel typefouten], inhoudelijk identiek aan I. Ingedeeld in de rubrieken Schilderijen, Sculptures, Profane Schilderstukken, kerkelijke vaatwerken. Schilderij nr. 18 ontbreekt.

Met annotaties in twee kleuren rode inkt van J.H. van Heek, deels (?) van na de brand van 1939.

Privéarchief J.H. van Heek

Afgekort als II. Lijst 1919

¶

Collectie W. Mengelberg Sr. Utrecht.
Getypte lijst, identiek aan II, met aantekeningen J.H.A. van Heek
Privéarchief J.H. van Heek
Afgekort als IIa. Lijst 1919

²⁷ Prof.dr. K. (Karl) L. Westendorp (overleden in 1939), Duitser van geboorte, in de jaren dertig tot Nederlander genaturaliseerd, was wetenschappelijk assistent bij het Rijksmuseum Twenthe in Enschede.

¶

Collectie W. Mengelberg Sr. Utrecht

Getypte lijst, identiek aan II, schilderijen nrs. 92, 93 en 94 door de erven Mengelberg handgeschreven toegevoegd, nr. 92 ter vervanging van het ontbrekende nr. 18.

Door middel van afvinken gebruikt als controle van de overdracht van de erven Mengelberg aan de emballeur van transporteur Van Schaick. Met aantekeningen van J.H. van Heek.

Privéarchief J.H. van Heek

Afgekort als IIb. Transportlijst 1920

¶

List of Pictures, Sculptures and Works of Art

In 1937 schreef J.H. van Heek in het Engels een overzicht per zaal van de objecten die in het kasteel aanwezig waren ten behoeve van de verzekering, met eigen taxatie per object. Het handgeschreven concept werd door een medewerker uitgetypt. De lijst was in het Engels omdat een deel van de verzekering bij Britse maatschappijen werd ondergebracht. De getypte lijst bestaat in twee versies, Engels en Nederlands, van de Engelse zijn verschillende doorslagen aanwezig. Inhoudelijk zijn de drie versies identiek. Op alle staan potloodaantekeningen, voornamelijk van mevrouw Van Heek, aangebracht na de brand van 1939.

Objecten uit de Collectie Mengelberg staan opgesteld in de Zy-Hall (nu Troonzaal), de Studeerkamer en annex (nu Italiaanse kamer en Kantoor), de Eetkamer, het Hoofd-trappenhuis, de overloop op bovenste verdieping, de Schilderyen-gallery op 1ste verdieping, de 'Bovenzaal' (nu Antoniuszaal), het Zuidelijk trappenhuis met Zygang, de Kapel, de Toren-begane grond, 1e en 2de verdieping en de drie Kabinetten, d.w.z. de Salon, het Boudoir van mw. Van Heek en de Groen-blauwe kamer.

Privéarchief J.H. van Heek

Afgekort als III. Verzekeringslijst 1937, Engels

◆ Lijst verliezen

In de nacht van 14 op 15 maart 1939 verwoestte een brand het grootste deel van het kasteel. Zo'n zestig kunstvoorwerpen gingen daarbij verloren, waarvan minstens 29 afkomstig uit de Collectie Mengelberg. Zij staan beschreven in de hieronder genoemde documenten. Omdat de omschrijvingen van de objecten soms vaag zijn en in de verschillende lijsten van elkaar verschillen, is uit de stukken niet een eenduidig beeld te distilleren over het verlies door de brand. Ook in de publicaties Van Heek 1961 en Van Heek 1987 zijn lijsten opgenomen met de verliezen door de brand. Alle bekende informatie is per object in de catalogus vermeld.

¶

Handgeschreven lijst waarop J.H. van Heek uit zijn herinnering heeft opgeschreven wat er per zaal is verbrand, 1939.

Privéarchief J.H. van Heek

Afgekort als IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939

¶

Inventaris Huis Bergh

Handgeschreven lijst opgesteld 'uit het geheugen' door mevrouw A. van Heek-van Wulfften Palthe, begonnen te Lugano op 17 maart 1939 en door haar na thuiskomst aangevuld en de verloren gegane objecten geannoteerd met *weg*.

Privéarchief J.H. van Heek

Afgekort als IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939

¶

Lijsten V

In 1939 zijn de lijsten IIIa en vooral IVb gebruikt om te inventariseren wat er bij de brand is beschadigd en verloren is gegaan. Prof. dr. K. Westendorp heeft in 1939 veel tijd en aandacht besteed aan het identificeren van de schade aan de kunstcollectie: hij stelde verschillende met zwarte inkt handgeschreven lijsten op (soms in klad) van behouden, beschadigde en verbrande voorwerpen, inclusief de verzekerde waarde, de schade en soms de restauratiekosten. Deze lijsten zijn hier samengevoegd tot één bron. Het zijn lijsten per vertrek. De nummering gaat of per zaal steeds beginnend met nr. 1, of loopt door van 1 tot 169.

Privéarchief J.H. van Heek

Afgekort als V. Lijsten Westendorp klad 1939

Prof. Westendorp maakte ook aantekeningen op losse velletjes papier over kunstwerken en hun kunstenaars, daarbij soms gebruikmakend van bestaande bronnen als de catalogus Italiaansche kunst in Nederlandsch bezit uit 1934. Indien aanwezig worden die aantekeningen geciteerd (Privéarchief J.H. van Heek).

¶

Op basis van onder V. genoemde schadelijsten is de Nederlandse vertaling van de Engelstalige verzekeringslijst IIIa. gebruikt als Verlieslijst waarin is aangetekend wat verloren is gegaan, beschadigd is en behouden is gebleven. De objecten zijn met zwarte inkt genummerd tot 169. De lijst is in potlood geannoteerd, waarschijnlijk door prof. Westendorp. Bij de objecten die gespaard waren gebleven noteerde hij obs, vermoedelijk de afkorting van observatus=waargenomen.

Lijst van schilderijen en beeldhouwwerken en kunstwerken. Huis "Bergh"

's-Heerenberg

Privéarchief J.H. van Heek

Afgekort als: VI. Verlieslijst 1939, 1-169

¶

Catalogus

In oktober-november 1948 maakte Dr. Remmet van Luttervelt, conservator bij het Rijksmuseum te Amsterdam, op verzoek van de familie een inventaris van alle kunstvoorwerpen in de collectie van Huis Bergh²⁸. De lijst is getypt en onderverdeeld in 22 hoofdstukken. De objecten uit de Collectie Mengelberg staan vermeld in de hoofdstukken I Schilderijen, VII Beeldhouwwerken en XV Zilver. Een typoscript bevindt zich in de bibliotheek van het Rijksmuseum Amsterdam onder de titel Inventarislijst van de verzameling schilderijen, beeldhouwwerken, handschriften en andere kunstvoorwerpen, op Huis Bergh, 's-Heerenberg / opgemaakt door R. van Luttervelt oktober-november 1948.

De getypte lijst is in later jaren uitvoerig geannoteerd, o.a. door zoon J.H.A. van Heek. Dit geannoteerde exemplaar bevindt zich in de bibliotheek van Huis Bergh als Catalogus Huis Bergh. Tekst van Dr. R. van Luttervelt. 's-Heerenberg, 1948. Bij de beschrijvingen van de kunstvoorwerpen in voorliggende publicatie wordt naar deze versie verwezen.

Van Luttervelt moest zich baseren op soms onvolledig basismateriaal. Vooral de herkomstinformatie is daardoor niet altijd correct. Sommige voorwerpen uit de toenmalige collectie zijn, om onbekende redenen, niet in deze catalogus opgenomen.

Catalogus Huis Bergh / Conform het bepaalde in artikel 1, lid 3 van de Statuten der Stichting Huis Bergh van 5 april 1946 / Tekst van Dr. R. van Luttervelt / Nummering van J.H.A. van Heek [in handschrift JHAvH]
Bibliotheek Huis Bergh (12192 A 0702)
Afkort als VII. Van Luttervelt 1948

²⁸ Deze inventaris was de uitvoering van hetgeen in de Statuten van de Stichting Huis Bergh d.d. 5 april 1946 in artikel één, sub 3, werd vermeld ten aanzien van de collectie: 'Een en ander zal worden omschreven in inventarissen op de maken vóór 31 december 1946, door den Stichter en het College van Regenten te ondertekenen'.

Beeldmateriaal

Zo'n 25 objecten uit de collectie staan afgebeeld op foto's van het interieur van het huis van F.W. Mengelberg op Maliebaan 80 te Utrecht, resp. de woonkamer, maart 1899, Mengelberg in zijn werkkamer, november 1899, Mengelberg in de muziekkamer, november 1899²⁹, de familie Mengelberg bij het gouden bruiloftsfeest, oktober 1916 alle in het Nederlands Muziek Instituut in Den Haag (NMI)³⁰ en Mengelberg opgebaard in zijn woonkamer, februari 1919 in het Utrechts Archief. Een andere foto van de woonkamer bevindt zich in particulier bezit³¹.

Een aanzienlijk deel van de Collectie Mengelberg werd in 1906 ingezonden naar de Tentoonstelling van Middeleeuwsche kunstwerken bij de Vereeniging "Voor de Kunst" in Utrecht. Van die tentoonstelling zijn overzichtsfoto's gemaakt waarop zeker een 50-tal objecten min of meer herkenbaar staat afgebeeld. Deze foto's bevinden zich deels in het Utrechts Archief (HUA), deels in particulier bezit.³² In het NMI bevinden zich veertien foto's – waarschijnlijk gemaakt ca. 1900 en afkomstig uit het archief van Mengelberg – van groepen objecten, hoofdzakelijk beelden en religieuze voorwerpen, in het totaal zesendertig³³. Negen foto's van afzonderlijke schilderijen komen uit particulier bezit.

Objecten uit de Collectie Mengelberg zijn in de jaren na aankomst op Huis Bergh slechts zeer incidenteel gefotografeerd. In 1933 liet J.H. van Heek opnamen maken van zalen van het kasteel³⁴. Op twee foto's van de overloop staan negen objecten uit de collectie Mengelberg afgebeeld³⁵. Al deze objecten gingen verloren bij de brand van 1939.

Slechts zelden zijn objecten uit de collectie afgebeeld in externe publicaties. Een verwijzing daarnaar wordt bij het desbetreffende object vermeld.

Uiteraard zijn er tegenwoordig foto's beschikbaar van alle objecten uit de Collectie Mengelberg die zich in de collectie van Huis Bergh bevinden en van alle andere objecten in openbare collecties (Rijksmuseum Twenthe, Oudheidkamer Twente, Museum Catharijneconvent).

²⁹ Van Gruting 2019¹, p. 92, afb. p. 92 (detail)

³⁰ Afdrukken van de negatieven van deze foto's bevinden zich in Museum Catharijneconvent en zijn te raadplegen op de website (RMCCf362 t/m RMCCf365). Ook onder nummer RMCCf361 bevinden zich enkele interieurfoto's.

³¹ Zie Van Santen 2019, p. 199, afb. 1; Defoer 2019, p. 89, afb. 10 (detail)

³² Zie Van Santen 2019, p. 207 afb. 4, p. 208 afb. 5, p. 209 afb. 6, p. 210 afb. 7, p. 211 afb. 8, p. 213 afb. 10

³³ Deze foto's zijn te raadplegen via de website van het Museum Catharijneconvent onder nr. RMCCf361. Zie ook Van Gruting 2019¹, afb. 98, afb. 2/3, p. 99, afb. 4, p. 100/101, afb. 5, 6; Van Santen 2019, afb. 9

³⁴ Zie Van Heek 1987, afb. 23, afb. 24, afb. 25, afb. 42a

³⁵ Van Gruting 2019¹, p. 94/95, afb. 1

Reconstructie

Collectie Mengelberg

In de hierna volgende beschrijvingen is de nummering aangehouden van de handgeschreven inventarislijst I. van 1919 waarbij a. staat voor schilderijen, b. voor beeldhouwwerken, c. voor profane schilderijen en d. voor kerkelijk vaatwerk. Toegevoegd zijn de nummers die bijgeschreven zijn op IIb. Transportlijst 1920. Per object staan alle relevante bronnen vermeld met de afkorting als gebruikt in het overzicht van de bronnen op p. 17.

Van elk object is maximaal één afbeelding opgenomen. In het geval van de nu nog traceerbare objecten een actuele foto, van de overige objecten zoveel mogelijk afbeeldingen gedistilleerd uit historisch fotomateriaal.

Ieder object heeft een zo actueel mogelijke beschrijving met maker c.q. plaats van ontstaan, datering, titel, materiaal en maten, ook de objecten die bij de brand van 1939 verloren zijn gegaan en de objecten die niet meer traceerbaar zijn.

Schilderijen

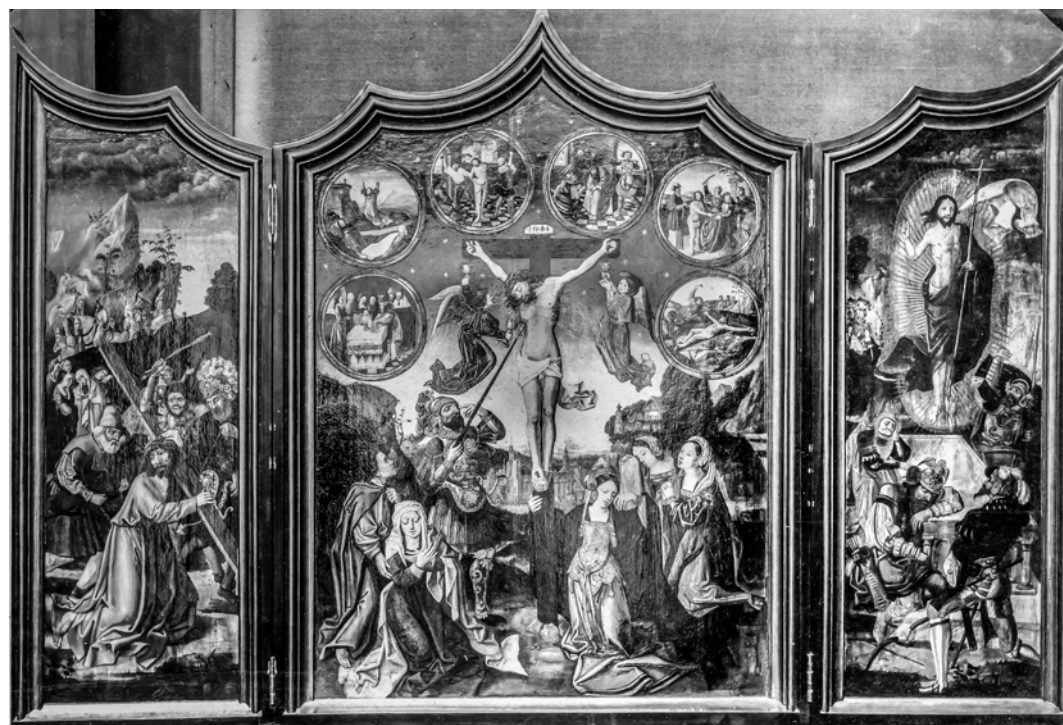

Foto Familiearchief Zander ter Maat

▲ Ma1 voorzijde
Foto uit het archief van Mengelberg, ca. 1900

Foto particulier bezit

► Ma1 achterzijde
Foto uit het archief van Mengelberg, ca. 1875-1899

Ma1

Antwerpse school

ca. 1520-1530

Drieluik. Middenpaneel: De kruisiging met medaillons met taferelen uit de lijdensgeschiedenis van Jezus. Linkerluik: De kruisdraging. Rechterluik: De opstanding van Jezus.

Paneel

102 x 75 cm., 96 x 32 cm. elk

Noord-Nederlandse school

ca. 1550-1560

Buitenzijden van de luiken. Linkerluik: De verheerlijking van Maria. Rechterluik: een knielende ridder.

Paneel

96 x 32 cm. elk

Verbrand in 1939

Herkomst

Mogelijk ca. 1870 door Wilhelm Mengelberg verworven van Baron Alexander van der Heyden van Doornenburg (1813-1879), Vierakker¹

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  1. Drieluik-eikenhout, voorstellende De Calvarieberg met Maria, Magdalena, lansman, enz. in heerlijke kleuren. Om de hoofdgroep de medaillons met voorstellingen uit Christus' leven. Op de vleugels, binnenzijde links Christus neemt het Kruis op zijne schouders en rechts De opstanding uit het Graf. Aan de buitenzijde links Maria en kind door Engelen gedragen, rechts De jonge v.d. Heyde van Doornenburg² knielende; met het familiewapen³ 1430. Cornelis van Oostzaanen⁴. Holl.
- II. Lijst 1919: *belangrijk, verbrand 1939* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: *verbrand (1939) was volgens Vader belangrijk* [JHAvH]

¹ Wilhelm Mengelberg werkte in de jaren '70 aan de decoratie van de St. Willebrorduskerk in Vierakker in opdracht van de Baron.

² De identificatie berust op een misvatting. De eerste van het geslacht die zich Van der Heyden noemde was Hans Fögl (overleden in 1556). Van Doornenburg werd pas in 1809 aan de naam Van der Heyden toegevoegd (Van Gruting, 2019², 1-5)

³ Het wapen is nog niet geïdentificeerd

⁴ Jacob Cornelisz. Van Oostsanen (ca. 1470-1533)

III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 11. Picture gallery on 1st floor (bovenzaal): Triptych. North Netherland School. about 1500. from castle Doornenburg. 3.- mille *verbrand* [AvH-vWP]

IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:

Antoniuszaal, Triptiek Doornenburg, 3000

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 32, Antoniuszaal: 1 Triptiek Noord-Nederlandse School plm. 1500 v. de Doornenburg *weg*

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en sculpturen galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 113 Triptiek Noord-Ned. School plm. 1500 van kasteel Doornenburg. [verzekerde waarde] 3000, *verbrand*

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 113, Triptiek Noord Nederl. school ongeveer 1500 van kasteel Doornenburg. *f* 3.000.-- *verbrand* [KW]

Restauratie

Nota firma Douwes⁵ restauratie schilderwerken september 1924, o.a. 'Torenkamers: Kruisiging, tryptiek, gevernist, 18,--' (Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Utrecht 1894, p. 108/109, nr. 288, Triptiek Duitse school begin XVIe eeuw.

Middenpaneel: Christus sterft aan het kruis. Twee engeltjes vangen het bloed uit de wonden der handen en van de zijde op in drie gouden kelken. Links onder het kruis de H. Maagd ondersteund door den H. Johannes, daarachter Longinus de zijde van de Zaligmaker doorstekende, rechts drie rijk geklede vrouwen: Maria Magdalena, Maria Cleophas en Maria Salome. Bergachtig boomrijk landschap met stad; lucht met ouden sterren waarin 6 medaillons met de besnijdenis van Christus, Christus in Gethsemane, de geeseling, de bespottung van Christus en de hechting aan het kruis.

Paneel 102 x 75

Linkervleugel, binnen, De kruisdraging. Paneel, 96 x 32

Rechternleugel, binnen, De verrijzenis van Christus. Paneel, 96 x 32

Linkervleugel, buiten, Maria met het Christuskind in aureool op de maansikkel, gedragen en gekroond door vier Engelen. Paneel 96 x 32

Rechternleugel, buiten, Knielende ridder aan een bidbank, voor de H. Maagd, wapenschild met spreuklint: O. mater. dei. salva. mei. Paneel 96 x 32.

Aantekening Hofstede de Groot in catalogus (RKD, Archief Cornelis Hofstede de Groot, NL-HaRKD. 0356, inv. nr. 121): *Gedeeld: 1. in goud een zwarte keper vergezeld van drie hulstbladeren, 2. in goud drie zilveren rozen, helmteeken, een hulstblad tusschen een gouden vlucht.*

Utrecht 1906, nr. 31, Drieluik. Middentaferel: Kruisdood.

Linkervleugel: Kruisdraging. Rechternleugel: Opstanding. Buitenkanten: Madonna door engelen omgeven en Schenker met wapen. Nederlandsch. XVIe eeuw.

Lijstmaten: 1.20 x 1.75 M.

Vogelsang 1906, p. 36 ('*En al dit andere varieerde tusschen hopeloos slecht en geheel of ten deele vervalscht en overschilderd als: de vergulde Maria no. 1 [=Mb14], het drieluik (no. 31) [=Ma1] ...*')

Van Heek 1961, p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('een groot drieluik, afkomstig van den Doornenburg, familie v.d. Heyden. Mengelberg. Begin 16de eeuw')

Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 ('een groot drieluik uit het kasteel Doornenburg (familie van der Heyden. Noordnederlands, begin 16de eeuw (coll. Mengelberg)')

Van Santen 2018, p. 212, afb. 9

Van Gruting 2019¹, afb. p. 92

Van Gruting 2019², pp. 1-6

Navolger van/Kopie naar Anthony van Dyck (1599-1641)

Jezus met bijbelse figuren

Paneel

93 x 118 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

1. Lijst Mengelberg 1919:
2. Paneel, eikenhout 93-118 Christus met Maria Magdalena, Koning David, de goede moordenaar met het kruis en Petrus. Links: lammeren. Vlaamsche School. A. van Dijk, ong. 1560

---

⁵ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

Q a3

Kopie naar Pieter Coecke van Aelst (1502-1550)

Zestiende eeuw

De heilige familie met een engel

Paneel

105 x 69 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

- ▶ Foto waarschijnlijk afkomstig van J.H. van Heek, ca. 1930

Foto RKD (archief Friedländer)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  3. H. Familie, paneel 105 - 69, eikenhout. Maria met kind, achter borstbeeld St. Josef, boven hen kronende engel. Kleurrijk stuk. B. v. Orley⁶
- IIb. Transportlijst 1920: *copie naar Meister des Todes?* [JHvH]
 RKD archief BD/RKD - ONS/Photo-archive M.J. Friedländer (afb. nr. 0000062512) (als Coecke van Aelst)
 Verkocht voor 200 gulden via kunsthandel J.H. Bier, Haarlem, 1942 (Doorslag ontvangstbewijs voor Bier van J.H. van Heek d.d. 1 augustus 1942 ('Madonna met Kind en stilleven') en Kasboek Fonds J.H. van Heek, Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Utrecht 1894, p. 48, nr. 130 De Koning van Maria. Navolger van Mabuse⁸. De kroning van Maria, Maria in groen gewaad met rooden mantel en witten sluier onder een baldakijn en een gouden kroon, die door een engeltje gedragen wordt, rijkt een appel aan het Christuskind dat op haar schoot staat. Rechts Joseph in een rood en groen kleed. Op den voorgrond vruchten in een schaal. Op den achtergrond architectuur. Paneel, 106 x 69.

Aantekening Hofstede de Groot in catalogus (RKD, Archief Cornelis Hofstede de Groot, NL-HaRKD. 0356, inv. nr. 121): Mabuse [tussen haken, vervangen door] Orley.

⁶ Bernard van Orley (ca. 1487/88-1542)

⁷ De Meister des Todes Mariae, ooit gezien als een navolger van Joos van Cleve, wordt tegenwoordig geïdentificeerd als Joos van Cleve (1485-1540)

⁸ Jan Gossart (1478-1532) die ook wel Jan Gossaert van Mabuse werd genoemd

Q a4

Navolger van Jheronimus

Bosch (ca. 1450-1516)

Tweede helft zestiende eeuw

De opstanding van Jezus

Paneel

83 x 61 cm.

- ▶ HB 57

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  4. Paneel, eikenhout, 83,5 x 62,5 Verrijzenis Christus, staande voor geopende graftombe; erom heen slapende soldaten; op den achtergrond rijk landschap, bergen en boomen en stad. Nobel werk. Ong. 1420. Hieronymus Bosch van Aken
- II. Lijst 1919, zie Friedländer⁹. bevestiging. [JHvH] 1420 doorgestreept en vervangen door 1500 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: Ong. 1500 [JHvH]
 Brief Friedländer aan J.H. van Heek, 16 mei 1934: 'Die Auferstehung Christi scheint mir durchaus als Original von H. Bosch in Betracht zu kommen [Oordeel op basis van foto]. Diese Tafel möchte Ich gern bei Gelegenheit noch mals gründlich untersuchen.' (Privéarchief J.H. van Heek)
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
 Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Resurrection of Christ 10.-- Mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
 p. 31 Antoniuszaal: 1 Opstanding JeronimusBosch. [met rode streep] gered

⁹ Max J. Friedländer (1867-1958), Duitse kunsthistoricus en kunstkenner met name op het gebied van vroeg-Nederlandse schilderkunst. Woonde vanaf 1938 in Nederland

- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Schilderijen en sculpturen galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 114,
Opstanding van Christus door Hieronymus Bosch, [verzekerde waarde] 10000, X,
nr. 11
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): Opstanding van Christus,
Hieronymus Bosch. f 10.000,- obs [KW]
- VII. Van Luttervelt 1948:
p. 22, 57. J. BOSCH VAN AKEN *omgeving* [JHAVH] OPSTANDING VAN CHRISTUS. In
een landschap met links een stad, staat op de voorgrond een grijze stenen kist,
de deksel dwars erop gelegen, eromheen vier fantastisch uitgedoste soldaten; in
het midden staat Christus met een kruisvaan. Paneel 83 x 61. - Einde 15e eeuw.
W. Mengelberg Sr. Utrecht. Toeschrijving Dr. M.J. Friedländer.

Restauratie

Nota fa. Douwes¹⁰ restauratie schilderwerken september 1924, o.a. Anthoniuszaal: Jan Provoost¹¹, "Opstanding", 7,- (Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

- Utrecht, 1894, p. 117, nr. 315, Hollandsche school, eerste kwart der 16e eeuw. De
verrijzenis van Christus. Christus staat voor het, half geopende, steenen graf, waarom
de liggende slapende wachten, bergachtig boomrijk landschap met de stad Jerusalem
ter linker zijde, vanwaar, in het verschiet, de drie H. vrouwen naar het graf komen.
Paneel, 84 x 62.
Aantekening Hofstede de Groot in catalogus (RKD, Archief Cornelis Hofstede
de Groot, NL-HaRKD. 0356, inv. nr. 121): *Hieronymus van Aecken?* [verbeteringen]:
waaromheen, wachten rechtsachter het graf een wakend Krijgsman
Utrecht, 1906, p. 6, nr. 33 Opstanding. Manier Hiëronymus Bosch. 1.05 x 0.80 M.
Van Heek 1961, p. 85 ('Het voornaamste daaronder.. . [onder diverse beelden en schil-
derstukken in de Antoniuszaal] ... de Opstanding van Christus door Hieronimus Bosch
(Friedländer)')
Van Heek, 1987, p. 164, afb. p. 170 (als *Omgeving* Jeroen Bosch, eind 15de eeuw)
Kutsch Lojenga-Rietberg, 2000, p. 92 (idem)
Van Santen, 2018, p. 199, afb. 1, p. 215, p. 216, afb. 12

¹⁰ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

¹¹ Jan Provoost (ca. 1463/65-1529)

Q a5

Rijnlandse school
Vijftiende eeuw
De visitatie: Maria ontmoet Elisabeth
Achterzijde: Jezus voor Kajafas (onvoltooid)
Paneel
95 x 85,5 cm.

Verbrand in 1939

► Detail van afbeelding 3, p. 12

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
5. Paneel, eikenhout, 95-82,5, tweezijdig
beschilderd. Voorzijde: Bezoek van Maria bij haar nicht Elisabeth met gouden
achtergrond. Nederrijnsche school 1400. Achterzijde onvoltooid: Christus voor
Caïphas
- II. Lijst 1919: *Zeer belangrijk werk – verbrand* [JHvH]
IIa. Lijst 1919: *verbrand. was belangrijk* [JHAVH]
III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Double panel. Visit of St Mary to
St Elisabeth. Christ interrogated by Caiphaz. Rhenish, about 1450. 7.-- mille'.
verbrand [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
6. Antoniuszaal: double paneel. Maria & Elisabeth. 7000
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 32 Antoniuszaal: 1 double paneel, zwaar. Voorzijde Maria en Elisabeth,
achterzijde: Chr. voor Caiaphas. Rynsch, plm 1450. *weg*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Schilderijen en sculpturen galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 115, Maria
en Elisabeth - Christus voor Caïphas, Dubbelpaneel, Rijnlandsch, plm. 1450,
[verzekerde waarde] 7000 [schade] 7000 3e kolom X, nr. 18, *verbrand*
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): Dubbel paneel, bezoek van
H. Maria aan St. Elisabeth, Christus ondervraagd door Caïphas, Rijnlandsch,
plm. 1450 f 7.000,- *verbrand* [KW]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 27, Maria's bezoek bij Elisabeth, Gouden achtergrond. Vleugel. Midden-Duitschland XVe eeuw 1.15 x 1.05 M.

Van Heek 1961, p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('een groote altaarvleugel, Christus voor Kajafas. Keerzijde ontmoeting Maria en Elisabeth, begin 15e eeuw. Groot in zijn eenvoud. Mengelberg.')

Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 ('een grote altaarvleugel: Christus voor Kajafas; keerzijde: Maria en Elisabeth. Begin 15de eeuw (coll. Mengelberg). Groot in zijn eenvoud')

Van Santen 2018, p. 210, afb. 6

a6

Kopie naar Pieter Coecke van Aelst (1502-1550)¹²

Zestiende eeuw

Maria die haar kind voedt met Jozef

Paneel

46 x 32 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Detail van afbeelding 11, p. 16

Fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  6. Paneel, eikenhout (achter glas) 32-46. Maria haar Goddelijk kind voedend. In den achtergrond St. Joseph. Zeer mooi en gaaf. Vlaamsch Ong.1500
- II. Lijst 1919: *Later in bezit van E. ten Cate jr.*¹³ in Almelo [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Panel. St. Mary nourishing her Child. St Joseph. Flemish, about 1510. f 1.-- Mille

¹² Zie voor een vergelijkbaar beeld Kier/Zehnder 1998, II, p. 249, nr. 97 op naam van Bernard van Orley (1487-1561)

¹³ Egbert ten Cate (1904-1992), woonachtig in Almelo, zoon van H.E. ten Cate (1968-1955) en Wilhelmina Christina van Wulfften Palthe, een zuster van de echtgenote van J.H. van Heek. Onbekend is waar de werken uit de verzameling zijn gebleven.

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 31 Antoniuszaal: Maria + kind voedend en Joseph, Vlaamsch, plm 1510, links bij ingang achter glas [met rode streep] *gered*

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en Sculpturen galerij op 1e verdieping (bovenzaal): nr. 124, Maria haar kind voedend en Josef, Vlaamsch plm 1500, Paneel. [verzekerde waarde] 1000, X, 1

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 124, Paneel, Maria voedende kind, en Jozef, Vlaamsch, ongeveer 1510, f 1000,- obs [KW]
Verkocht via kunsthandel J.R. Bier, Haarlem, 22 juli 1941 ([Kwitantie] Ontvangen van den weled. Heer J. R. Bier te Haarlem de somma van 1300 gulden voor aankoop 2 luiken en 3 schilderijen, t.w. Christus met doornenkroon, verkondiging en Heilige Familie. Enschede den 22 juli 1941. 3 schilderijen verkocht uit vroegere verzameling Mengelberg. Bedrag teruggestort in Fonds JH v H [JHvH]. Privéarchief J.H. van Heek).

Literatuur

Van Santen 2018, p. 199, afb. 1, p. 213, afb. 10

a7

Zuid-Nederlandse school,
navolger van Joos van Cleve
(1485-1541)

ca. 1550

Maria met het kindje Jezus

Paneel

44 x 30,5 cm.

► HB 74

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  7. Paneel, eikenhout: Madonna met Kind met Vlaamsch landschap achtergrond. Karakter J.v. Scorel¹⁴ 30-45. Ong. 1560.
- II. Lijst 1919: *vroeger* [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: Prof. Lanz¹⁵: *Mabuse*¹⁶ [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 11. Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Panel. Madonna and child in Flemish landscape. f 2.- Mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 31, Antoniuszaal: 1 Madonna m. kind tegen een doek in Vlaamsch landschap. (bij glasdeur toren). [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Schilderijen en Sculpturen galerij op 1e verdieping (bovenzaal): nr. 117 Madonna met kind in Vlaamsch landschap, [verzekerde waarde] 2000, [schade] 50, X, nr. 6
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Schilderyen galery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 117, Paneel, Madonna en kind in Vlaamsch landschap. f 2000,-- *obs* 10x [KW]
- VII. Van Lutervelt, 1948:
  - p. 27, 74. ZUID-NEDERLANDS MEESTER (Vlaams). MADONNA. Voor de met donkerrode stof beklede rug van een troonzetel, links waarvan een landschap, en rechts een venster, zit Maria, kniestuk, frontaal, gekleed in het blauw, met een witte hoofdoek en een rode doek over de knieën, het naakte Christuskind vasthoudend dat staat met kersen in de handen. Paneel 40 x 30,5 - Begin 16e eeuw. W. Mengelberg Sr., Utrecht. *Volgens A. Wigboldus*¹⁷ *mogelijk Bern. v. Orley*¹⁸. [JHAvH]

Literatuur

Van Heek 1987, p. 163, afb. 97 (als Zuidnederlands (Vlaams meester), begin 16de eeuw)

¹⁴ Jan van Scorel (1495-1562)

¹⁵ Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

¹⁶ Jan Gossart (1478-1532) die ook wel Jan Gossaert van Mabuse werd genoemd

¹⁷ Anko Wigboldus (1900-1983), tekenleraar en tekenaar van o.a. kastelen

¹⁸ Bernard van Orley (1487/1491-1541)

Noord-Nederlandse school
Eerste helft zestiende eeuw
Een van de drie koningen
Fragment
Paneel
42 x 23 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Detail afbeelding 7, p. 14

Foto bewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  8. Één der H.H. Driekoningen (Balthasar¹⁹) eikenhout 23-42. Kleurrijk. Met monstrans in de hand. Waarschijnlijk Lucas v. Leyden²⁰ school. Uit groot paneel gezaagd, ong. 1530
- IIa. Lijst 1919: 'geruild' [JHvH]. Mogelijk betreft dit nr. 32 op de Tentoonstelling Duitse Primitieven 23 tot en met 28 juni 1924 Collectie Goudstikker, Zuid-Duitsch, ca. 1490: De jongste der wijzen uit het oosten (Catalogus in Privéarchief J.H. van Heek). Op deze tentoonstelling kocht Van Heek: nr. 4 Hans Mühlich: mansportret (HB 50) voor f 12.000,-- en nr. 11 Conrad von Creuznach: Claus Stalburg (HB 49).

Literatuur

Utrecht 1894, p. 117, nr. 316, Hollandsche school, omstreeks 1530. Koning Balthazar. Fragment (Morenkoning) waarschijnlijk behoord hebbende bij een aanbidding der wijzen. Zijn hoofdbekleedsel bestaat uit een turban waarop een veder. Voor hem een hoorn met goud beslagen. Op den achtergrond een rotsblok, waarom zich een trap wentelt. Paneel 42 x 23

Utrecht 1906, nr. 45, Een der Driekoningen. XVIe eeuw 0,52 x 0,33 M.

Van Santen 2018, p. 213, afb. 10

¹⁹ De jongste, zwarte koning wordt doorgaans met de naam Caspar aangeduid

²⁰ Lucas van Leyden (1494-1533)

ag

Antwerpse school
Begin zestiende eeuw
Maria met het kindje Jezus en een engel
Paneel
155 x 105 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Detail afbeelding 1, p. 11

Fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  - g. Maria en Kind, voor een tent zittend, in rooden mantel. Naast hen een staande engel, het tentkleed ophoudend. Landschap achtergrond. Schoon stuk. Ong. 1500
- II. Lijst 1919: *Antwerpen - geruild- Is later overgegaan in bezit E. ten Cate Jr.*²¹ Almelo [JHvH].
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 31, Antoniuszaal: 1 groot paneel Maria en Kind onder baldakijn met engel, Antwerpsche school, plm. 1500. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Schilderijen en sculpturen galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 118, Maria met kind in tent en engel. Antwerpsche school plm. 1500, [verzekerde waarde] 2500, X, 2
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 118. Groot paneel, Maria met kind met tent en engel, Antwerpse school, 1500 *obs f* 2500,-- [KW]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 30, Maria met Christuskind en Engel. Nederlandsch. XVIe eeuw 1.55 x 1.05 M.

²¹ Egbert ten Cate (1904-1992), woonachtig in Almelo, zoon van H.E. ten Cate (1968-1955) en Wilhelmina Christina van Wulfften Palthe, een zuster van de echtgenote van J.H. van Heek. Onbekend is waar de werken uit de verzameling zijn gebleven.

a10

Onbekend kunstenaar
Zeventiende eeuw
Het laatste oordeel
Paneel
Maten onbekend

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  10. Paneel, eikenhout. Nicolaas Swart. Utrechtsche meester. Ong. 1630. "Het laatste oordeel". Van hem is een groot gebrandschilderd raam in Oxford Univ. (Keble College) met dezelfde voorstelling²².

²² Noch de kunstenaar Nicolaas Swart noch een gebrandschilderd raam met het Laatste Oordeel in Oxford van zijn hand zijn te traceren

Q a11

Anonieme Zuid-Duitse
of Beierse kunstenaar
ca. 1500
De geseling van Jezus
Paneel
95 x 77 cm.

► HB 45

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  11. Paneel, eikenhout 80-110 Altaarvleugel van het hoogaltaar in de R.K. Kerk te Colmar²³. Zuidduitsche Meester. Martin Schongauer²⁴ ong. 1425. "De Geeseling."
- II. Lijst 1919: *Belangrijk - bleef behouden* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 45 [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 11. Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Panel. Flagellation of Christ, by M Schongauer. (?). 8.- mille iets geleden [AvH-vWP]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 32, Antoniuszaal: 1 Geeseling van Chr (flagellatie) door Martin Schongauer groot paneel. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en Sculpturen galerij op 1e verdieping (bovenzaal): nr. 116 Geseling van Christus door M. Schongauer, Paneel, [verzekerde waarde] 3000, [schade] 25, X, nr. 20

²³ Foutieve informatie

²⁴ Martin Schongauer (1448-1491). Het middendeel van de voorstelling is gekopieerd naar een prent uit de Passiereeks van Schongauer.

- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 116, paneel Geeseling van Christus, Schongauer. f 8000,- obs [KW]
- VII. Van Luttervelt, 1948:

p. 17, 45. DUIJS MEESTER, richting M. Schongauer. GESELING CHRISTI. In een gothieke ruimte geselen vier soldaten Christus. Links ziet men door een deur Judas, die zijn zilverlingen verliest. Op de achterzijde resten van beschildering: een gouden achtergrond met ingeponst patroon. Paneel 95 x 77 - Einde 15e eeuw. J.A. Ramboux, Keulen²⁵; W. Mengelberg Sr., Utrecht. Volgens Dr. Nissen²⁶, Münster, Midden-Duits, omgeving van Erfurt [JHAVH]

Restauratie

Nota fa. Douwes²⁷ restauratie schilderwerken september 1924, o.a. 'St Antoniuszaal: M. Schöngauer, "Geeseling", 8,-' (Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Utrecht 1894, p. 108, nr. 286, Deutsche school, omstreeks 1500. Geeseling van Christus. De Zaligmaker, de handen en voeten met koorden aan eene rood marmeren zuil gebonden, wordt door vier beulsknechten gegeeseld met roeden en ketting. Een laat-gothisch gewelf overdekt de ruimte. In een vertrek ter rechter zijde werpt Judas de zilverlingen des verraads voor de voeten der hoofdlieden. Paneel, 95 x 77.

Aantekening Hofstede de Groot in catalogus (RKD, Archief Cornelis Hofstede de Groot, NL-HaRKD. 0356, inv. nr. 121): *richting Schöngauer*

Utrecht 1906, nr. 37, Geeseling van Christus. Schöngauer, 1.15 x 1.00 M.

Van Gorkom 1919, p. 5 (als Schongauer)

Van Heek 1961, p. 86 ('men denkt daarbij aan Schongauer')

Van Heek 1987, p. 164, afb. p. 167 (als Duits meester, eind 15de eeuw)

Van Santen 2018, p. 199, afb. 1, p. 215, afb. 12

Vels Heijn 2019¹, p. 56-66, afb. p. 65

²⁵ Foutieve informatie; het werk komt niet voor in de catalogus van de Veiling Ramboux 1867 en heeft geen lakstempel zoals bij werken uit de collectie Ramboux doorgaans gebruikelijk is

²⁶ Dr. Robert Nissen (*1891), Duits kunsthistoricus, van 1933 tot 1939 directeur van het Landesmuseum in Münster. De opmerking zal uit ca. 1960 dateren.

²⁷ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

Q a12/13

Noord-Duitse school

Eind vijftiende eeuw

De visitatie: Maria ontmoet Elisabeth / De aanbidding van een van de drie koningen

Paneel

Resp. 40,5 x 19,5 cm en 40,5 x 19 cm.

▼ HB 46 en 46-01

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919: 12/13. 2 paneelen Vurenhout 40-20 beide. Middelnijdsch 1420. "Bezoek van Maria bij haar nicht Elisabeth" en "Éen der drie Koningen" offerend aan het Kind in Nazareth *Paneeltjes, behouden* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB46 b+a [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels: No. 11. Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): 2 small panels. Visit of St Mary to St. Elisabeth. One of the Magi offering to Jesu. 2.- mille

IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:

6. Antoniuszaal: double paneel Maria & Elisabeth 7000

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 31, Antoniuszaal: 1 kl. paneel, bezoek v. Elisabeth aan Maria, middel Rijnsch. [met ervoor rode streep] *gered*; 1 kl. paneel 1 van de wijzen brengt offers aan kind Jezus, middel Rijnsch. [met rode streep] *gered*

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen galerij nr. 119, 2 kl. paneelen, bezoek Maria aan Elisabeth en 1 der magiers offert aan Jezus, [verzekerde waarde] 2000, [schade] 10, X, nr. 3-4 Lijst VI. Verlieslijst 1939, 1-169: Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 119, 2 kleine paneelen, bezoek van H. Maria aan St. Elisabeth, een der Magiërs offert aan Jezus. f 2000,-- *obs* [KW]

VII. Van Luttervelt 1948:

p. 18, 46. NEDER-DUIJS MEESTER. AANBIDDING VAN EEN DER KONINGEN. In een fantastische stal zit links Maria, gekleed in het blauw, het naakte kind op schoot. Rechts knielt een koning in een rood gewaad met gele mouwen. Boven hem een gouden ster. Pendant van het volgende stuk. Paneel, 40,5 x 19 - Einde 15e eeuw. J.A. Ramboux, Keulen²⁸; W. Mengelberg, Sr., Utrecht.

46-1. NEDER-DUIJS MEESTER. DE VISITATIE. In een berglandschap ontmoeten Maria en Elisabeth elkaar. Pendant van het vorige nummer. Paneel 40 x 19 - Einde 15e eeuw. J.A. Ramboux, Keulen²⁹; W. Mengelberg Sr., Utrecht.

Restauratie

Nota restauratie schilderwerken fa. Douwes³⁰, o.a.: 'In de kapel: 2 tryptiek-vleugels Duitse school, verf vastgezet, gestopt, geretoucheerd, 25,--' (Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Utrecht 1906, nrs. 40 en 41, Bezoek bij Elisabeth. Driekoningen. Begin XVIe eeuw.

0.49 x 0.27 M.

Van Santen 2018, p. 213, afb. 10 (alleen Bezoek bij Elisabeth), p. 216, afb. 12

Van Gruting¹ 2019, afb. p. 92

²⁸ Foutieve informatie; het werk komt niet voor in de catalogus van de Veiling Ramboux 1867 en heeft geen lakstempel zoals bij werken uit de collectie Ramboux doorgaans gebruikelijk is

²⁹ Zie vorige noot

³⁰ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

Q a14

Antwerpse school
Zeventiende eeuw
Drieluik. Middenpaneel:
De opstanding van Jezus.
Linkerluik: de stichter met een mannelijke heilige, rechterluik: de stichteres met Maria en het kindje Jezus.
Buitenzijde luiken: Petrus en Paulus
Paneel
Middenpaneel 100 x 70 cm.; luiken elk 100 x 35 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

▼ Foto uit het archief van Mengelberg, ca. 1875-1899

Foto Familiearchief Zander ter Maat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919
14. Drieluik. eikenhout paneel. Vleugels dito. 100-70. Vleugels 100-35 "Verrijzenis". Op vleugels "Ridder en vrouw"(buiten) Petrus en Paulus. Antwerpsche meester (17e eeuw ong.)

Q a15

Westfaalse school(?)
Vijftiende eeuw
De Heilige Drie-eenheid met de heilige Catharina, Maria, Johannes de Doper en de heilige Barbara.
Antependium.
Paneel
75 x 100 cm.

Verbrand in 1939

► Foto uit het archief van Mengelberg, ca. 1875-1899

Foto NMI

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
15. Antependium, lindenhout, paneel 75-200. Drieuldigheid met H. Catharina, O.L.Vrouw, Johannes, Barbara, Goudgrond. Heerlijk van kleur. Middelduitsch 1400 ong.
- II. Lijst 1919: of iets later. belangrijk. helaas verbrand 1939 [JHvH].
- IIa. Lijst 1919: verbrand [JHAvH]
- IIb. Transportlijst 1920: gang beneden [JHvH].
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 9. Hall of staircase (main staircase): 1 predella. God-Father, Christ & Saints. Rhenish, about 1440. panel. 6.-- mille verbrand [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
groot Trappenhuis: Rijnsche predella 4000

IVb. Inventaris mw. A. van Heek 1939:

p. 35, groot Trappenhuis (boven + beneden): 1 predella God-Vader, Chr. en heiligen, paneel, Rynsch, plm. 1440' *weg* [AvH-vWP]

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Hoofdtrappenhuis: nr. 100, Predella God-Vader, Christus en Heiligen, Rijnlandsch, plm. 1450, paneel. [verzekerde waarde] 4000, [schade] 4000, verbrand

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 100 1 predella Vader God, Christus en Heiligen, Rynlandsch, ongeveer 1450, paneel. [verzekerde waarde] f 4000, [schade] f 4000.- *verbrand* [KW]

Literatuur

Van Heek 1961, p. 156, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('een Rijnlandsche predella, met God den Vader, Christus, de Heilige Geest en 4 Heiligen (ca. 1440)')

Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 (idem)

Van Gruting 2019¹, p. 98-101, afb. 1 en 6

Abelmann 2019, p. 163, afb. 8

Q a16

Navolger van/Kopie naar Paolo Veronese (1528-1588)

Maria met het kindje Jezus

Schets

Doek

83 x 50 cm

Huidige verblijfplaats onbekend, mogelijk verbrand in 1939

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

16. Doek 50-83 Paolo Veronese Prachtige schets, Italiaansche meester 1600 ong.

IIb. Transportlijst 1920: *school Veronese, 1530* [volgens] Prof. Lanz³¹ [JHvH]

Literatuur

Utrecht 1906, [mogelijk] nr. 19: Maria met Kind. Oude lijst. (Verona) o.80 x o.48 M.

31 Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

Q a17

Florentijnse school

Vijftiende eeuw(?)

Maria met het kindje Jezus

Paneel

50,3 x 30,2 cm.

Op de achterzijde een lakzegel van de Collectie Ramboux³²

► HB 17

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

17. 50-30 Olijfhout paneel "Madonna met kind" Italiaansch Ong. 1400

VII. Van Luttervelt 1948:

p. 9/10: 17. ITALIAANS MEESTER, MADONNA. Voor een blauwe hemel zit Maria, halve figuur, frontaal, gekleed in een donkerblauwe mantel, een gouden ster op de rechter schouder, een witte doek op het hoofd, op schoot het Christuskind dat een roze kleed draagt en dat een vogeltje in de rechter hand heeft. Paneel, 50 x 30. J.A. Ramboux, Keulen; W. Mengelberg Sr., Utrecht. Florentijnsch, plm. 1450, nabijheid Neroccio di Bartholomeo³³ (Prof. W. Vogelsang³⁴). Volgens prof. Scarpellini³⁵: maitre de S. Miniato³⁶ (mogelijk). Trappenhuis, M 17 [JHAVH]

Literatuur

Utrecht 1906, [mogelijk] nr. 17, Maria met Christuskind. [Een van] Drie panelen, vermoedelijk Sodoma³⁷, o.63 x o.44 M.

Van Heek 1987, p. 157 (als Florentijnse school, tweede helft 15de eeuw), afb. p. 151

Van Santen 2018, p. 209, afb. 12

32 Het paneel is niet te vinden in de catalogus van de Veiling Ramboux 1867

33 Neroccio di Bartolommeo de'Landi (1447-1500)

34 Prof. dr. Willem Vogelsang (1875-1957), hoogleraar kunstgeschiedenis in Utrecht (1907-1945)

35 Dr. Pietro Scarpellini (*1928), Italiaans kunsthistoricus, hoogleraar aan het Institute of Art, Perugia (1955-1987)

36 De werken op naam van de 'Meester van San Miniato' worden tegenwoordig toegeschreven verschillende vijftiende-eeuwse Florentijnse schilders

37 Waarschijnlijk is in de catalogus van de tentoonstelling van 1906 dit paneel per vergissing samengevoegd met twee panelen toegeschreven aan Sodoma, cat.nr. 15 (Ma69, Ma70)

M a18

Spinello Aretino
 Gedocumenteerd vanaf 1373,
 overleden 1410
 Staande apostel
 ca. 1385
 Paneel
 34,2 x 12 cm.

Op de achterzijde een lakzegel
 van de Collectie Ramboux

► HB 5

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R 86, p. 19, Spinello, 1308-1400. Ein heil. Apostel mit Buch, die linke Hand emporhebend. Holz. 1' 5" h., 7" 3" b. [= plm. 36 x 19 cm]

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
 18. Paneel olifhout 18 - 40. Italiaansch ong. 1380- Naar Spinelli
- IIa. Lijst 1919: Paneel olifhout 18-40. Italiaansch ong. 1380 - Naar Spinelli HB5 [JHAVH;
 correctie op vergissing in de getypte versie]
 Losse blaadjes aantekeningen Westendorp over kunstwerk en kunstenaar [1939]:
 nr. 356 Taddeo di Bartolo³⁸ Mannelijke Heilige, staande figuur ten voeten uit op
 gouden fond. Twee dergelijke figuren bevinden zich in het Aartsbisschoppelijk
 Museum te Utrecht. Paneel 36x14 cm. Verz. Ramboux Keulen. [Met blauw
 potlood] nr. 56 (Privéarchief J.H. van Heek)

³⁸ Taddeo di Bartolo (1362/63-1422)

- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
 66, Twee kl. schilderijen op paneel. Florence of Siena. Taddeo di Bartolo.
 [verzekerde waarde] 3000 [samen met 1 klein schilderij De heilige Hiëronymus
 HB 14] obs, 6x
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
 Studeerkamer en Annex: nr. 66, 2 kl. schilderijen Florence of Siena Taddeo di
 Bartolo. 1 kl. schilderij H. Hieronymus door Matteo di Giovanni. f 3000.-- obs,
 6x [KW]. [De twee kleine schilderijen zijn HB 5 Staande heilige en HB 6 De
 verschijning van de heilige Franciscus].
- VII. Van Luttervelt, 1948:
 p. 6, 5. [doorgestreep: TADDEO DI BARTOLO] (ook wel aan Spinelli
 toegeschreven) MANNELIJKE HEILIGE. Voor een gouden achtergrond, staande ten
 voeten uit frontaal, in een geel gewaad, waarover blauwe, rood gevoerde mantel,
 een boek in de verholde rechter hand. Paneel in oude lijst, bovenzijde spitsboog.
 34,5 x 13,5 - omstreeks 1400. J.A. Ramboux, Keulen; W. Mengelberg Sr., Utrecht.
 Tent. Ital. Kunst in Ned. bezit, Sted. Mus. Amsterdam, 1934, cat. 356. Twee
 dergelijke figuren in het Aartsbisschoppelijk Museum Utrecht. Taddeo di Bartolo
 doorgestreep, 1362-1422. School van Spinello Aretino? (Van Os³⁹, 1968), Apostel? M 18.
 [JHAVH]

Literatuur

- Utrecht 1906, nr. 3, Apostel. Gouden achtergrond. Italiaansch olifboomhout; get.
 Spirelli. o.46 x o.21 M.
 Amsterdam 1934, nr. 356. Taddeo di Bartolo. Mannelijke heilige. Staande figuur
 ten voeten uit op gouden fond. Twee dergelijke figuren bevinden zich in het
 Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht. 36 x 14. Verzameling Ramboux, Keulen. J.H.
 van Heek, 's Heerenberg
 Gerson en Van Os 1969, nr. 52 (provenance Monastery of Monte Oliveto, Ramboux en
 Mengelberg)
 Fehm 1973, pp. 257-272, afb. 10
 Van Heek 1987, afb. p. 148, p. 157
 Stokman-van Dommelen 1997, p. 86
 Kier/Zehnder 1998, p. 554
 Kutsch Lojenga-Rietberg 2000, p. 87, afb. 77
 Weppelmann 2003, cat. 20, pp. 145-151
 Van Santen 2018, p. 209, 215, afb. 12
 Pollaert 2019, p. 47-49, 58, afb. 15, p. 48

³⁹ Prof.dr. H.W. (Henk) van Os (*1938), vanaf 1966 wetenschappelijk medewerker en vanaf
 1974 tot 1989 hoogleraar kunstgeschiedenis in Groningen met als specialisatie Italiaanse
 schilderkunst

Q a19

Kopie naar Jan Sanders van Hemessen
(1528-1588)
Zestiende of begin zeventiende eeuw
De heilige Hiëronymus
Paneel
65 x 55 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Foto uit het archief van Mengelberg, ca. 1875-1899

Foto Familearchief Zanderter Maat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  19. Paneel eikenhout 55-65 "Hieronymus de Kluizenaar" Johan Matsijs⁴⁰ ong. 1480. Schoon stuk
- IIb. Transportlijst 1920: richting Marinus van Reimersw⁴¹ [JHvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 34, 'Hieronymus Manier Breugel⁴² 0.80 x 0.05 [typefout] M.

⁴⁰ Jan Massijs (1509-1573)

⁴¹ Marinus van Reymerswaele (ca. 1490-ca. 1546)

⁴² Bedoeld wordt waarschijnlijk Pieter Brueghel de Oude (1525/30-1569)

Q a20

Zuid-Duitse school
Begin zestiende eeuw
De aanbedding van de drie koningen
Paneel
35 x 34,5 cm.

► HB 47

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  20. Paneel lindenhout 35-35 Zuidduitsche meester ong. 1500 "Aanbedding der Driekoningen"
- IIa. Lijst 1919: HB 47 [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 11. Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Panel. Adoration of Magi. German. (?) 1.- mille
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:
  6. Antoniuszaal: aanbedding der koningen Duitsch? (naast H. Antonius)
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 31a, Antoniuszaal: 1 kl. paneel Aanbedding der wijzen. Duitsch? plm. 1500. (hing onder Hagar in de woestijn gestuurd). [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Schilderijen en Sculpturen galerij op de 1e verdieping (bovenzaal), nr. 128, Aanbedding der Magiers (Duits!?), omstr 1500. [verzekerde waarde] 1500, X, 10' Aantekeningen Westendorp over kunstwerken en hun kunstenaars: Anbetung der Könige, Süddeutsch um 1500, Paneel, Tannenholz 36,5 x 35,5. [rechtsboven met blauw potlood] nr. 128 (Privéarchief J.H. van Heek)
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Schilderyen galery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 128 paneel, Aanbedding van Magiërs, ong. 1500 [dik onderstreept] Duitsch? f 1.500,-- obs [KW]

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 18, 47, DUIJS MEESTER, AANBIDDING DER KONINGEN. In een open stal, geschilderd in bonte kleuren. Paneel, 35 x 34,5 - Begin 16e eeuw. J.A. Ramboux, Keulen⁴³; W. Mengelberg Sr., Utrecht. M 20 [JHAvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 38, Driekoningen. Zuid-Duitsch. XVIe eeuw. o.45 x o.45 M.

Van Santen 2018, p.216, afb. 12

👁 a21 t/m 👁 a26

Navolger van Antoniazzo Romano (1430-1508)

Zes taferelen uit het leven van Maria en de lijdensgeschiedenis van Jezus: De verkondiging, De aanbedding van het kindje Jezus, De aanbedding van de drie koningen, De opstanding van Jezus, De hemelvaart van Jezus, De dood van Maria
Paneel, 75 x 50 cm. elk

Verbrand in 1939

Fotobewerking Lex Raat

Ma26

Ma22

Ma23

Detail uit afbeelding 5, p. 13 (Ma26, 22 t/m 24)

Fotobewerking Lex Raat

Ma24

Ma25

Detail uit afbeelding 4, p. 12 (Ma25)

⁴³ Foutieve informatie; het werk komt niet voor in de Catalogus Veiling Ramboux 1867 en heeft geen lakstempel zoals bij werken uit de collectie Ramboux doorgaans gebruikelijk is

Afbeelding catalogus Amsterdam 1934, nr. 11 [Ma21]

Herkomst

Veiling Ramboux, 1867, p. 43, R 259, Antonio Solario⁴⁴. Mariae Verkondiging, die Geburt Christi, die Anbetung der heil. drei Könige, Auferstehung Christi, Himmelfahrt Christi und der Tod Mariae. Diese sechs Bilder gehörten zu einem Flügelbild eines Altares und sind vom einem Meiser der Umbrischen Schule, wahrscheinlich von Antonio Solario detto il Zingaro. Holz, 6 Stück, jedes 2' 5" h. ca 1' 8" b. [= 67,7 x 33,5 cm.]

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  21. Paneel olifhout 75-50 Uit serie van 6 stuks op goud grond. Italiaansche meester (Venetiaansch) 1420. "Dood van Maria". Alle uit : Collection Ramboux Keulen.
  - M a 22. Dito dito 75-50 "Verrijzenis"
  - M a 23. Dito dito 75-50 "Aanbedding Driekoningen"
  - M a 24. Dito dito 75-60 "Hemelv. van Christus"
  - M a 25. Dito dito 75-60 "Groetenis des Engels"
  - M a 26. Dito dito 75-50 "Geboorte van Jezus"
- II. Lijst 1919: later. Antoniazzo Romano ? Alle 6 verbrand 1939 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: alle 6 verbrand [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 10. South Staircase and passages on top floor: Series of 6 pictures from the life of Christ. Italian 15th century. School of Antoniazzo Romano. 12.5 mille verbrand [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:

5. Zuid-trappenhuis: 6 schild. Antoniazzo Romano. f 12.000 oud goud [AvH-vWP]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939: p. 25, Zuidelijk trappenhuis: 6 paneelen leven van Christus + Maria, Ital. 15e eeuw, met veel goud weg
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Zuidelijk trappenhuis en overloop op bovenverdieping: nr 107, 6 schilderijen van 't leven van Christus. School Ant. Romano 15e eeuw. [verzekerde waarde] 12000, [schade] 12000, verbrand

⁴⁴ Antonio Solario (waarschijnlijk werkzaam tussen 1502 en 1518)

Losse aantekeningen Westendorp over kunstwerken en hun kunstenaars: 11, School van Antoniazio Romano Dood en Hemelvaart van Maria. 1. Maria op het sterfbed omringd door de apostelen; Petrus met boek; Johannes over het voeteneinde gebogen. 2. Maria knielend temidden der apostelen- Boven Maria in een mandorla van Engelenkoppen, Christus als Triumphator. Ook wel toegeschreven aan Antoniazio's zoon. Twee paneelen uit een serie van zes 75 x 58 cm. [Met blauw potlood] 107 (verbrand). [Met zwart potlood] 66B, 162, 72 (Privéarchief J.H. van Heek)

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Zuidelyk trappenhuis en overloop op bovenste verdieping: nr. 107, Serie van 6 schilderyen van het leven van Christus, Italië 15e eeuw, school van Antoniazio Romano. f 12.000.-- verbrand [KW]

Literatuur

Utrecht 1906, nrs. 9 t/m 14, Zes paneelen. Gouden achtergrond; get. Antonio Solario. Boodschap des Engels. Geboorte; Driekoningen; Opstanding; Hemelvaart en sterfbed van Maria; Olijfbomhout. ongeveer 0.80 x 0.60 M.

Amsterdam 1934, p. 44, nr. 11, School van Antoniazio Romano. Dood en Hemelvaart van Maria⁴⁵. 1. Maria op het sterfbed omringd door de apostelen; Petrus met boek; Johannes over het voeteneinde gebogen. 2. Maria knielend te midden der apostelen. Boven Maria, in een mandorla van Engelenkoppen, Christus als triumphator. Ook wel toegeschreven aan Antoniazio's zoon. Twee paneelen uit een serie van zes, 75 x 58 cm. J.H. van Heek, 's-Heerenberg.

Van Heek 1987, p. 225 Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 ('een serie van zes panelen van de school van Antoniazio Romano, Rome, eind 15e eeuw: dood en hemelvaart van Maria; scènes uit het leven van Christus. 75 x 58 cm. (tent. Italiaansche Kunst in Nederlandsch Bezit. Amsterdam 1934, nr. 11a en b)')

Kier/Zehnder 1998, p. 578 (als Antonio Solario. Verbleib unbekannt)

Van Santen 2018, p. 208, afb. 5, p. 209, afb. 6, p. 215

Van Gruting 2019¹, p. 97

⁴⁵ Moet zijn: De dood van Maria en De hemelvaart van Jezus

a27

Anoniem kunstenaar
Negentiende eeuw(?)
Venus en Amor
Grisaille
Papier op paneel
20,9 x 13,7 cm.

Op de achterzijde een lakzegel
van de Collectie Ramboux

► HB 846

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, p. 64, R 388, Eine allegorische Figur, grau in grau, von Gerh. Lairesse⁴⁶.

Holz, 7" 7'" x 5 " [= pl. 20 x 13 cm]

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

27. Studie (lindenhout) 22-16 De Lairesse in grisaille geschilderd. Anatomiestudie "Venus en Amor"

IIa. Lijst 1919: Gerard de Lairesse, HB ongenummerd. Uit verz. Ramboux [JHAVH]

Literatuur

Kier/Zehnder, 1998, p. 595 (Gerard Lairesse. Verbleib unbekannt)

⁴⁶ Gerard de Lairesse (1641-1711)

Q a28

Benvenuto di Giovanni
(1436-ca. 1518)
De heilige Hieronymus
Paneel
24 x 23,5 cm.

► HB 14

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, p. 27, R 207: Der heil. Hieronymus mit einem Stein sich auf die Brust schlagend und einen Rosenkranz haltend. Halbe Figur von denselben Meister (Giacomo Pachiarotti⁴⁷, um 1520) Holz, 9" h., 9" b. [=23 x 23 cm]

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  28. Paneel, olijfhout 23-23 Italiaansch, Giacomo Pacchiarotti 1400 ong.
- IIa. Lijst 1919: St. Hieronymus [JHAvH]
- IIIb. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No 5: Side Hall 2.: 66, 1 small picture by Matteo di Giovanni⁴⁸. St. Hieronymus [samen met 2 'small pictures on panel Florence or Sienna. Taddeo di Bartholo. 15th century']. 3. - mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 55, Studeerkamer: 1 Heilige Hieronymus, smal, klein, goud, Matteo di Giovanni. [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Studeerkamer en Annex: nr. 66, 1 klein schildery door Matteo di Giovanni St Hieronymus. [verzekerde waarde] 3000, [schade] 30, 6XXX [bij nr. 66 horen ook '2 kl. schilderijen Florence of Siena, Taddeo di Bartolo, paneel']
  - Losse aantekeningen Westendorp over kunstwerken en hun kunstenaars: 227,

⁴⁷ Giacomo Pacchiarotti (1474-1539/40)

⁴⁸ Matteo di Giovanni (ca. 1430-1495)

Matteo di Giovanni. Sieneesche school, geb. omstr. 1435, gest. omstr. 1495. Toont zich aanvankelijk beïnvloed door Sieneesche voorgangers als Domenico di Bartolo en Vecchietta. Naderhand ontwikkelt hij, misschien door kennis der Florentijnsche school een eigen stijl welken hij zeer getrouw blijft. Geen groote, doch een zeer bekoorlijke meester. De Heilige Hieronymus. Tegen een lichten hemel staat de Heilige met ontbloote borst, in de rechterhand een steen houdende, in de linker een rozenkrans. Paneel 23,5 x 23,5 cm. [Met blauw potlood rechtsboven] nr. 66 (Privéarchief J.H. van Heek)

- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Studeerkamer en Annex: nr. 66, 1 schildery klein door Matteo di Giovanni S. Higruyinus, 3000,- [bij nr. 66 horen '2 Schilderyen klein Florence of Siena, 15e eeuw/Taddeo di Bartolo'] obs, 6x [KW]
- VII. Van Luttermvelt 1948:
  - p. 9, 14. MATTEO DIT GIOVANNI, H. HIERONYMUS. Voor een blauwe hemel staande, kniestuk naar rechts, gekleed in een grijs hemd, in de rechter hand een steen, waarmede hij zijn ontblote borst kastijdt, in de linker een zwarte rozenkrans. Het geheel gevat in een cirkelvormig geschilderde roze lijst. Paneel 24 x 23 - Derde kwart 15e eeuw. J.A. Ramboux, Keulen; W. Mengelberg Sr., Utrecht. Tent. Ital. kunst in Ned. bezit, Sted. Museum Amsterdam, 1934, cat. 227. Door Ramboux en Mengelberg toegeschreven aan Giacomo Pacchiarotto. (Siena, gestorven 1495). Volgens Drs. v. Os⁴⁹, 1968: Benvenuto di Giovanni⁵⁰ of Girolamo di Giovanni⁵¹ (1969) [JHAvH].

Literatuur

- Utrecht 1906, nr. 4, St. Girolamo. (Dal pittore Giacomo Pacchiarotti Cittadino Siena). Italiaansch 0.31 x 0.34 M.
- Amsterdam 1934, p. 86, nr. 227, Matteo di Giovanni, De Heilige Hieronymus. Tegen een lichten hemel staat de heilige met ontbloote borst, in de rechterhand een steen houdende, in de linker een rozenkrans. Paneel, 23,5 x 23,5 cm. J.H. van Heek, 's Heerenberg
- Gerson en Van Os 1969, cat. 12, met afbeelding (als Girolamo di Benvenuto⁵², provenance Ramboux en Mengelberg)
- Van Heek 1987, p. 140, afb. p. 147 (als Girolamo di Benvenuto)
- Van Os e.a. 1989, pp. 86-87, nr. 20 (als Girolamo di Benvenuto)
- Stokman-Van Dommelen 1997, nr. 6, p. 78-83, afb. p. 79 (als Girolamo di Benvenuto)
- Kier/Zehnder 1998, p. 574 (als Giacomo Pacchiarotti. 'Provenienz: Mengelberg, Köln, Kat. 's-Heerenberg Huis Bergh 1987, S. 140')
- Kutsch Lojenga-Rietberg 2000, p. 84 (als Girolamo di Benvenuto)
- Van Santen 2018, p. 209, afb. 5

⁴⁹ Prof.dr. H.W. (Henk) van Os (*1938), vanaf 1966 wetenschappelijk medewerker en vanaf 1974 tot 1989 hoogleraar kunstgeschiedenis in Groningen met als specialisatie Italiaanse schilderkunst

⁵⁰ Benvenuto di Giovanni (1436-na 1509/17)

⁵¹ Girolamo di Giovanni (werkzaam 1449-1473)

⁵² Girolamo di Benvenuto (1470-1524), zoon van Benvenuto di Giovanni

Q a29

Veneto-Kretenzische school
Zeventiende eeuw
Maria die haar kind voedt
Paneel
22,7 x 15,3 cm.

Op de achterzijde een lakzegel
van de Collectie Ramboux⁵³

► HB 1000

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
29. Paneel, olijfhout 16-23. Byzantijnsch ong. 1100. "Madonna", haar kind voedend.
- IIa. Lijst 1919: ongenummerd [JHAvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 2, Maria met Kind. Gouden achtergrond. Italiaansche copie naar byzantijnsch voorbeeld. 0.33 x 0.25 M.
Van Santen 2018, p. 207, afb. 4, p. 208, afb. 5

⁵³ Het paneel is niet te vinden in de catalogus van de Veiling Ramboux 1867

Q a30

Onbekende kunstenaar
Vijftiende eeuw(?)
De verkondiging
Paneel
35 x 28 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
30. Paneel, eikenhout 35-28. Zuidduitsch ong. 1470. "Groetenis des Engels"
- IIa. Lijst 1919: ongenummerd [JHAvH]

Restauratie

Brief van J.A. Hesterman⁵⁴ Amsterdam, 15 april 1925, over restauratie van 'De aanzegging' van f 65,--. [Het gaat om een klein schilderij; J.H. van Heek noemt het in zijn brief aan Hesterman d.d. 16 april 1925 een 'schilderijtje' en 'stukje']. (Privéarchief J.H. van Heek).

Q a31

Noord-Nederlandse school
Zeventiende eeuw
De verloving van de heilige Catharina van Alexandrië
Paneel
55 x 45 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
31. Paneel, eikenhout 55-45. Hollandsch 1680 ong. Verloving der H. Catharina

⁵⁴ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

Q a32

Noord-Nederlandse school
Achtttiende eeuw
Maria met het kindje Jezus
Koper
25 x 19 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  32. Paneel op koper 25-19. Holl. meester 1680 ong. Madonna met kind.
Verkocht voor 135 gulden [samen met Ma33] via kunsthandel J.H. Bier, Haarlem, 1942 (Doorslag ontvangstbewijs voor Bier van J.H. van Heek d.d. 1 augustus 1942 ('Twee madonna's 18de eeuw') en Kasboek Fonds J.H. van Heek, Privéarchief J.H. van Heek)

Q a33

Noord-Nederlandse school
Achtttiende eeuw
Maria met het kindje Jezus
Koper
32 x 25 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  33. Paneel op koper 32-25 Holl. meester 1580 ong. Madonna met Kind.
Verkocht voor 135 gulden [met M a 32] via kunsthandel J.H. Bier, Haarlem, 1942 (Doorslag ontvangstbewijs voor Bier van J.H. van Heek d.d. 1 augustus 1942 ('Twee madonna's 18de eeuw') en Kasboek Fonds J.H. van Heek, Privéarchief J.H. van Heek)
- IIb. Transportlijst 1920: niet 1580 maar 1680 [JHvH]

Q a34

Zuid-Nederlandse school,
navolger Gerard David (1484-1523)
Zestiende eeuw
Maria met het kindje Jezus
Paneel
69 x 49,5 cm.

► HB 82

Restauratie

Nota restauratie fa. Douwes⁵⁵: 'St Anthoniuszaal: Genre Isenbrant⁵⁶ "Madonna", f 7,⁷ (Privéarchief J.H. van Heek)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  34. Paneel, eikenhout 50-70 Jan Mostaert⁵⁷ "Madonna in Vlaamsch landschap" 1460 ong.
- II. Lijst 1919: *behouden* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 82 *Halfronde bovenkant* [JHAvH]
- IIb. Transportlijst 1920: *prof. Lanz⁵⁸ Jan Patinir⁵⁹* [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 11. Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Panel. Madonna and child in Flemish landscape. 1.- mille [met tekening van vorm paneel met ronde bovenkant] Patinir? [AvH-vWP]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939: p. 31a, Antoniuszaal: 1 Madonna in Vlaamsch landschap, met sluier. Met tekening half rond. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Schilderijen en Sculpturen galerij op de 1e verdieping (bovenzaal), nr. 127, Madonna in Vlaamsch landschap, paneel, (Patinir?), [verzekerde waarde] 1000, [schade] 20, X

⁵⁵ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

⁵⁶ Adriaen Isenbrant (ca. 1490-1551)

⁵⁷ Jan Mostaert (ca. 1474-1552/53)

⁵⁸ Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

⁵⁹ Joachim Patinir (1480-1524)

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 127, paneel, Madonna in Vlaamsch landschap Patinir. f 1000,-- obs [KW]

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 29, 82. ZUID-NEDERLANDS MEESTER (Richting A. Benson⁶⁰), MADONNA. Voor een landschap met talrijke gebouwen en in het midden een grote boomgroep, frontaal, ten voeten uit gezeten in een blauw gewaad, waarover een rode mantel en een witte tulle hoofddoek; op schoot het Christuskind gekleed in witte tulle. Paneel, aan de bovenkant afgerond, 69 x 49,5 - Tweede kwart 16e eeuw. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Door Mengelberg Mostaert genoemd [JHAVH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 35, Maria met Kind (zittend). Manier Mostaert. 0.85 x 0.60,5 M.

Van Heek 1987, afb. 96 (als Zuidnederlands meester, tweede kwart 16de eeuw)

Van Santen 2018, p. 213, afb. 10, p. 216, afb. 13

a35

Onbekende Hollandse
of Vlaamse kunstenaar
ca. 1600

Gebaseerd op een prent
van Lucas van Leyden
(1494-1533) uit 1516
De verdrijving van Hagar
Paneel
77,5 x 99 cm.

► HB 65

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

35. Paneel, eikenhout 97-75 Landschap karakter Breughel⁶¹ Figuren naar gravure Lucas v. Leyden "Verdrijving van Hagar"

II. Lijst 1919: *goed stuk* [JHvH]

IIa. Lijst 1919: HB65 [JHAVH]

III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 11. Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Panel. Hagar driven into the desert. 2.- mille iets geleden [AvH-vWP]

⁶⁰ Ambrosius Benson (ca. 1495-1550)

⁶¹ Pieter Brueghel de Oude (1525/30-1569)

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 31a, Antoniuszaal: 1 Hagar in de woestijn gestuurd, daaronder [hangt]: Aanbidding der wijzen. Duitsch? plm. 1500. [met rode streep] *gered*

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en Sculpturen galerij op de 1e verdieping (bovenzaal), nr. 120, Hagar in de woestijn gedreven, [verzekerde waarde] 2000, [schade] 20, X, nr. 9

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 120, Paneel Hagar in de woestyn gedreven, f 2000,-- obs [KW]

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 24, 65, CORNELIS MASSIJS⁶²(?), VERDRIJVING VAN HAGAR. In een wijd landschap met links in het verschieft een stad en ervóór een dorp en in het midden een bruine rotsparthij, staat rechts de wenende Hagar gekleed in een rood jak en groene rok, op blote voeten, een aarden kruik in de linker hand, de rechter aan haar ogen. In het midden staat Abraham, gekleed in een lang grijs gewaad, gezien van ter zijde naar rechts. Met de linker hand verstoort hij haar. Tussen hen in het kind, op blote voeten, gekleed in een geel hemdje, een appel in de hand. Links een hondje en een kikvors. Rechts op de achtergrond is Hagar in de woestijn afgebeeld, op de grond gezeten, terwijl haar kind bij haar ligt. Paneel, 77,5 x 99 - Omstreeks 1530. W. Mengelberg Sr., Utrecht. De voorstelling gaat misschien terug op een tekening van Lucas van Leyden. 1511-65. Volgens Meur. Brenninkmeyer-De Rooij⁶³ kan dit schilderij van Pieter Cornelis Kunst⁶⁴ uit Leiden zijn. Zie aantek. v. 24-6-77. M 35 [JHAVH]

Restauratie

Nota fa. Douwes⁶⁵ 31 maart 1925 restauraties schilderwerken, oa: 'Frankenthaler⁶⁶ Meester, "Wegzending van Hagar", 62,-- . Geëncadreerd met gothieke lijst, 108,--' (Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Utrecht 1906, 36, Abraham en Hagar. Zie gravure Lucas van Leyden. 0.98 x 1.18 M. Vogelsang 1906, p. 39 ('...de koude kopie naar een prent van Lucas (no. 36)... Me dunkt "kopie naar de gravure" ware hier beter op zijn plaats.')

Kutsch Lojenga-Rietberg 2000, p. 91, afb. 88 (als Omgeving Quinten Matsijs (ca. 1465-1530))

Filedt Kok 2008, p. 68-77, afb. p. 69

Van Santen 2018, p. 216, afb. 12, afb. 219

⁶² Cornelis Massijs (ca. 1510-1556/57)

⁶³ Beatrijs Brenninkmeijer-de Rooij (1942-1993) was wetenschappelijk medewerker bij het RKD in Den Haag

⁶⁴ Pieter Cornelisz. Kunst (1484/90-1560/61)

⁶⁵ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

⁶⁶ Bedoeld worden de Nederlandse landschapschilders die in de zestiende eeuw actief waren in Frankenthal (D)

Q a36

Kopie naar Barthel Bruyn (1493-1555)(?)⁶⁷

Zestiende eeuw(?)

Ecce homo

Paneel

95 x 68 cm.

Verbrand in 1939

- Foto uit het archief van Mengelberg, ca. 1875-1899

Familiearchief Zander ter Maat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  36. Paneel, eikenhout 95-68 "Ecce Homo". Rijke compositie. Nicolaas de Bruyn^{68?} ong. 1520. Antwerpsche Meester.
- II. Lijst 1919: *verbrand* 1939 [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: Prof. Lanz⁶⁹: Duitsch? [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 9. Hall of staircase (main staircase): 1 picture on panel. "Ecce Homo". Dutch, about 1500. f 1.- mille *verbrand* [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
  - groot Trappenhuis: Ecce Homo Vlaamsch f 1000
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 36, groote Trappenhuis (boven en beneden): 1 paneel 'Ecce Homo' Chr. v. Pilatus, Nederl. Plm. .... *weg*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - 1 schilderij "Ecce Homo", Hollandsch, plm. 1500. [verzekerde waarde] 1000, [schade] 2000, *verbrand*

⁶⁷ Vergelijk diens Ecce Homo, Germanisches National Museum, Neurenberg, inv.nr. Gm876

⁶⁸ Verkeerde toeschrijving, Nicolaas de Bruyn (1571-1656) is een Rotterdamse prentkunstenaar

⁶⁹ Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 102, 1 schildery op paneel "Ecce Homo", Hollandsch, ongeveer 1500. f 1.000.- *obs* [KW]⁷⁰

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 44, Ecce Homo. Meester v/h drieluik i/h Seminarie Keulen⁷¹. 1.10 x 0.86 M.

Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 ('een paneel 'Ecce Homo', Nederlands, ca. 1500')

Van Santen 2018, p. 211, afb. 8

Q a37

Noord-Nederlandse school(?)

ca. 1600

De uitbetaling der arbeiders (De gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard?)

Paneel

Waarschijnlijk 64 x 84 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

- *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  37. Paneel, eikenhout 84-64. Karakter A. Bloemaert⁷². Utrechtsche school ong. 1520. "Uitbetaling der arbeiders". m.i. later [JHvH]
- II. Lijst 1919: *verbrand* 1939 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: *verbrand* [JHAvH]
  - Verkocht voor 200 gulden via kunsthandel J.R. Bier, Haarlem, 1942 (Doorslag ontvangstbewijs voor Bier van J.H. van Heek d.d. 1 augustus 1942 'uitbetaling der loonen' en Kasboek Fonds J.H. van Heek. Privéarchief J.H. van Heek)

⁷⁰ *obs* hoort bij nr. 104: Madonna en heilige geesten van Piero di Francesco Fiorentino

⁷¹ Mogelijk een verwijzing naar een kunstenaar in het kunstkabinet van Ferdinand Franz Wallraf (1748-1824) dat zich van 1834 tot 1860 bevond in het Seminarie der Jezuïeten in Keulen

⁷² Abraham Bloemaert (1566-1651)

Q a38

Noord-Nederlandse school,
ca. 1555-1570
Drieluik. Middenpaneel:
Maria en het kindje Jezus.
Linkerluik: Vader en twee zonen.
Rechterluik: Moeder en drie dochters.
Buitenzijden luiken:
Allegorie op de dood.
Paneel
Midden (met lijst) 100,5 x 67,5 cm.,
linkerluik (met lijst) 101 x 34 cm.,
rechterluik (met lijst) 101 x 33,5 cm.

► HB 95

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
38. Paneel, drieluik, 120-92 met Vleugels. Antwerpensche arbeid. Midden:
"Madonna met Kind". Vleugels: (buiten) "Allegorie op den dood" Binnen:
Stichters en Stichteressen ong. 1580
- IIa. Lijst 1919: HB 95 [JHAvH]
- IIb. Transportlijst 1920: drieluik [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
13. Chapel. 1 Triptych. Antwerp School about 1520 1.—mille geleden [AvH-vWP]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 24, Kapel: 1 triptiek. [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Kapel 147, Triptyk, Antwerpsche School, 1520. [verzekerde waarde] 1000, [schade] 200
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Kapel: nr. 147, 1 triptiek Antwerpsche school 1520. f 1000.-- obs, 40x [KW]
- VII. Van Luttermvelt 1948:
p. 33, 95, NEDERLANDS MEESTER (Brabants?). DRIELUIK. Middenpaneel: voor
een geel gordijn, bovenaan links, zit Maria, ten voeten uit, frontaal, gekleed in
het blauw, een rode doek over de knieën, het naakte Christuskind, dat bloemen
in de hand heeft, op haar schoot houdend. Rechts een schaal met vruchten
en een vogel. Linker vleugel: 3 stichters, gekniel naar rechts, van wie één een
monnik is, gekleed in een zwarte pij, waarover een witte mantel. Boven hen op
een banderol het opschrift: O lesu syt ons een lesus. Voor hen een bidtafeltje
waarover een kleed met een familiewapen. Rechter vleugel: vier stichteressen,
gekniel naar links, met boven haar een banderol met het opschrift: O Maria
syt ons een moeder. Voor haar een bidtafeltje waarover een kleed met een
familiewapen. Keerzijden: Op een bruine achtergrond een liggend, op beide
vleugels doorgeschilderd geraamte, waarvan de schedel op een doods-kist rust.
Daarboven op een banderol het opschrift: Den doden spreekt totten levenden.
Eronder op twee witte vakken: Wat ghij sijt ben ik gewesen/ Wat ick ben suldij
oock wesen; en: Wat ick wel gaeft is mij gebleven/ Wat ick behiel heeft my
begheven. Paneel, aan de bovenkant afgerond, middenstuk 86,5 x 54,5; vleugels
elk 86,5 x 26; omstreeks 1590. W. Mengelberg Sr., Utrecht. 1919 Kapel [JHAvH]

Literatuur

- Van Heek 1961, p. 86 (als Antwerps)
Van Heek 1987, p. 183, 184, afb. p. 184 (als Nederlands meester, ca. 1590)
Kutsch Lojenga-Rietberg 2000, p. 97, afb. 92 (id.)
Van Bueren 2019, p. 137-154, afb. p. 140-143

Q a39

Noord-Nederlandse school
Tweede helft zestiende eeuw
Het offer van Jozef in de tempel
Fragment
Paneel
19,1 x 16 cm.

► HB 959

Herkomst

Veiling Heeswijk, 1901, nr. 67, Maître flamand. – La Consécration au temple. Bois. – Hauteur 19, largeur 16 centimètres.

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  39. Paneel, eikenhout 18-16 Karakter Pourbus⁷³ (of Engelbrechtsen⁷⁴) ong. 1460. "Simeon in den "Tempel"
- IIa. Lijst 1919: Pourbus HB ongenummerd [JHAvH]

Literatuur

Utrecht, 1906, nr. 63: Simeon in den tempel. Nederlandsch. XVe eeuw. Eiken paneel. (Afkomstig van Heeswijk) 0.31 x 0.27 M.
Van Santen 2018, p. 218, afb. 13

⁷³ Pieter Pourbus (1523/24-1584)

⁷⁴ Cornelis Engelbrechtsz (ca. 1462-1527)

Q a40

Navolger van/Kopie naar Anthony van Dyck (1599-1641)
Pietà: Maria, de gestorven Jezus en twee engelen
Paneel
31 x 42 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  40. Pietà, omgeven door Engelen. Karakter van Dijk. Paneel, eikenhout 42-31. 1600. als in Pynakothek⁷⁵ [JHvH]
Misschien voor 1200 gulden verkocht via kunsthandel J.H. Bier, Haarlem, 1942 (Doorslag ontvangstbewijs voor Bier van J.H. van Heek ('Madonna met twee engeltjes') d.d. 1 augustus 1942 en Kasboek Fonds van Heek, Privéarchief J.H. van Heek).

Q a41

Kopie naar een vroeg zestiende-eeuws
Italiaans voorbeeld
Zestiende eeuw?
Maria met het kindje Jezus en Johannes de Doper
Paneel
48 x 76 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Foto uit archief van Mengelberg ca. 1875-1899

Familiearchief Zander ter Maat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  41. Paneel, olijfhout 48-76 Madonna met Jezuskind en Joannes. Italiaansch ong. 1500.

⁷⁵ Waarschijnlijk is bedoeld Beweinung Christi (1634) van Anthony van Dyck in de Alte Pinakothek München (inv.nr. 606)

IIb. Transportlijst 1920: *maat niet goed* [JHvH]

III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 8. Dining Room: 1 paneel tusschen beide ramen Madonna + kind + Joh. de Dooper [AvH-vWP]

Q a42

Italiaanse school (Florence of Siena?)

Veertiende eeuw

Maria met het kindje Jezus en heiligen

Paneel

53 x 73 cm.

Verbrand in 1939

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

42. Paneel, olifhout (altaarmodel) "Madonna met kind" en Heiligen 53-73 Italiaansch, ong. 1300.

III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 11. Picture Gallery on first floor: (bovenzaal): 2 Florentine or Sienese Altar-pictures, 14th century [samen met Ma47] 4.- mille *weg* [AvH-vWP]

IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:

Antoniuszaal: 2 Florentynsche altaarstukken 14e eeuw of Sieneesche [samen met Ma47] (oostwand) 4000

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 31, Antoniuszaal: a. 1 Sieneesche Madonna met heiligen figuren. Altaar stukje. 14e eeuw. Bij rechtse raam *weg*, b. Sieneesche altaarstukje 14e eeuwsch (naast zijgang) *weg* [hoort bij Ma47]

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en skulpturen galerij op 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 123, Twee Florentijnsche en Sieneese altaarschilderijen 14e eeuw [samen met Ma47]. [verzekerde waarde] 4000, verbrand

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen gallery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 123, 2 Florentijnsche of Sieneese Altaarschilderyen 14de eeuw [samen met Ma47] f 4.000.-- [KW].

Q a43

Toegeschreven aan Pellegrino di Mariano

(werkzaam 1449-1492), Siena

Maria met het kindje Jezus op een troon

Paneel

22,5 x 14 cm.

► HB 12

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R. 323. p. 55, Maria mit dem auf ihren Knien stehenden Christuskinde auf einem Throne sitzend. Der Schule des Giovanni Paolo⁷⁶ angehörend. Holz, 10", 6" h., 7" b. [= plm. 26 x 18 cm., met lijst]

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

43. Madonna met kind. Paneel, olifhout 23-16. Italiaansch ong. 1300.

IIa. Lijst 1919: HB 12 [JHvH]

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Studeerkamer en annex: nr. 58, Madonna. Giovanni di Paolo. klein paneel, [verzekerde waarde] 1000

Op losse blaadjes aantekening Westendorp over kunstwerk en kunstenaar: 280, Paolo (Giovanni Di) [Met blauw potlood] nr. 58, Sieneesche School, geb. 1402 (?) vermeld in 14.. gest. na 1480. Vertegenwoordigde te Siena gedurende zijn geheele loopbaan den laat-gotischen calligraphischen stijl. Zijn phantastische gothische teekening en grimasseerende gezichten hebben vooral in zijn vroege werken een vreemde bekoring. Later bij een verhuish minder gelukkige behandeling zo deze zij een element van verval. Zijn hoogst aantrekkelijk coloriet echter blijft bij hem. Madonna met Kind. Maria in zwarten mantel gehuld, zit op een monumentale troon, met het Kind op den schoot. Paneel, 22,5 x 13,5 cm.

⁷⁶ Giovanni di Paolo (1403-1482)

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Studeerkamer en annex: nr. 58, Schildery klein op paneel, Madonna Giovanni di Paolo. f 1000,-- obs [KW]

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 8, 12. FLORENTIJS MEESTER ?. MADONNA. Voor een gouden achtergrond is Maria gezeten, frontaal ten voeten uit, op een grijze stenen troon. Zij draagt over een rood met goud brocateren costuum een blauwe mantel. Op haar rechterknie staat het bijna naakte Christuskind. Paneel in oude lijst 22,5 x 14 – Eerste helft 14de eeuw. J.A. Ramboux, Keulen; W. Mengelberg Sr., Utrecht. Door Prof. J. Bruyn⁷⁷ toegeschreven aan Giovanni di Paolo, Siena. 1402-1482. Of Samo di Pietro⁷⁸, Siena 1406-1481 [JHAvH] olifhout met oude barsten. 1919 M 43 [JHAvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 6, Madonna met Christuskind op troon. Gouden achtergr.

Olijfboomhout. Italiaansch. 0.31 x 0.21 M.

Amsterdam 1934, nr. 280, Paolo di Giovanni, Madonna met Kind. Maria, in zwarten mantel gehuld, zit op een monumentalen troon, met het kind op den schoot. J.H. van Heek, 's Heerenberg. 22,5 x 13,5 cm.

Gerson en Van Os 1969, cat. nr. 10 (als Giovanni di Paolo)

Van Heek 1987, p. 140 (als Giovanni di Paolo, 'in oude lijst'), afb. p. 145

Stokman-van Dommelen 1997, p. 84 (als Giovanni di Paolo)

Kier/Zehnder, 1998, p. 587 (als Giovanni di Paolo. Provenienz: F.W. Mengelberg, Köln.

Kat. 's Heerenberg Huis Bergh)

Kutsch Lojenga-Rietberg, 2000, p. 86, afb. 76 (als Giovanni di Paolo)

Van Santen 2018, p. 208, afb. 12

a44

Italiaanse school (Siena?)

Midden veertiende eeuw (?)

De kroning van Maria

Paneel

15 x 14 cm.

Op de achterkant een lakzegel van Collectie Ramboux

► HB 16

⁷⁷ Prof.dr. J. (Josua) Bruyn (1923-2011) was van 1961-1993 hoogleraar kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam

⁷⁸ Sano di Pietro (1406-1481)

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R 54, p. 12, Unbekannt, Schule von Siena. Die Krönung Mariae auf einem Throne. Holz. 5" 6" h, 5" b. [= plm. 14 x 13 cm.]. Diese fünf Bildchen [R 50 t/m 54] gehörten wahrscheinlich zu einem Ganzen und sind in der Art des Ambrosio Lorenzetti⁷⁹ gemalt

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

44. "Maria's Kroning". Paneel, olifhout, 14-13 Italiaansch, ong. 1420.

IIa. Lijst 1919: HB 16 [JHAvH]

Losse blaadjes aantekeningen Westendorp over kunstwerk en kunstenaar: 16 Kronung Mariae 2 Personen in Gold schwarzen Rahm, Öl (Privéarchief J.H. van Heek)

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 9, 16. ITALIAANS MEESTER. KRONING VAN MARIA. Voor een roze gebloemde achtergrond zit links Maria, ten voeten uit naar rechts, gekleed in een donkerblauw gewaad. Zij buigt zich voor Christus, die rechts zit, gekleed in een grijs-roze mantel, haar kronend. Paneel 15 x 14 - 14e eeuw. J.A. Ramboux, Keulen; W. Mengelberg Sr., Utrecht

Literatuur

Amsterdam 1894, p. 48, nr. 130, De kroning van Maria, navolger van Mabuse⁸⁰

Utrecht 1906, nr. 7, Kroning van Maria. Roode achtergrond. Olijfboomhout.

Italiaansch. 0.23 x 0.23 M.

Kier/Zehnder 1998, p. 547 (als Unbekannt. Schule von Siena. Verbleib unbekannt)

Van Santen 2018, p. 207, afb. 4, p. 209, p. 216, afb. 12

⁷⁹ Ambrogio Lorenzetti (1280-1348)

⁸⁰ Jan Gossaert (1478-1532) die ook wel Jan Gossaert van Mabuse werd genoemd

Q a45

Italiaanse school
Zestiende eeuw
De heilige Paulus
Paneel
20 x 11 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
45. Paneel, olifhout 20-11 Italiaansch, ong. 1530. St. Paulus.

Q a46

Italiaanse school
Zestiende eeuw(?)
Maria met het kindje Jezus
Paneel
20 x 15 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
46. Paneel, olifhout 20-15 Italiaansch Maria & Kind. ong. 1650
- IIb. Transportlijst 1920: prof. Lanz⁸¹ Giovanni Santi⁸² eerste helft 16e eeuw [JHVH]

81 Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

82 Giovanni Santi (1435-1494)

Q a47

Italiaanse school, Florence(?)
Veertiende eeuw(?)
Maria met het kindje Jezus en vier heiligen
Paneel
66 x 36 cm.

Verbrand in 1939

► Detail van afbeelding 4, p. 12

Fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
47. Paneel, olifhout 66-36 Madonna met Kind en 4 Heiligen. Italiaansch ong. 1300 Giotto⁸³'s tijd.
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 11. Picture Gallery on first floor (bovenzaal): 2 Florentine or Sienese Altarpictures, 14th century [samen met Ma42] 4.-- mille weg [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
6. Antoniuszaal: 2 Florentynsche altaarstukken 14e eeuw of Sieneesche [samen met Ma42] (oostwand) 4000
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 32, Antoniuszaal: b. Sieneesche altaarstukje 14e eeuw (naast zijgang) weg [Hoort bij Ma47], a. 1 Sieneesche Madonna met heiligen figuren. Altaar stukje. 14e eeuw. Bij rechtse raam weg [Hoort bij Ma42]
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Schilderijen en Skulpturen galerij op 1ste verdieping (bovenzaal): 2 Florentijnsche of Sieneesche Altaarschilderijen 14de eeuw [samen met M a 42]. [verzekerde waarde] 4.000.- verbrand
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Schilderyen galery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 123, 2 Florentijnsche of Sieneesche Altaarschilderyen 14de eeuw [samen met M a 42] f 4.000.- [KW]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 18, Maria met Kind (zittend figuur); St Jacobus; St. Johannes de dooper; St. Antonius; St. Petrus. Oude lijst. Olijfboomhout. (Siena) 0.67 x 0.36 M.

83 Giotto di Bondone (1266-1337)

Q a48

Pellegrino di Mariano (1449-1492), Siena
De heilige Nicolaas van Tolentino
Paneel
14 x 14,5 cm.

► HB 31

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R 164, p. 30, Der heil. Nicolaus von Tolentin mit Sonne und Lilie in der Hand. (Der h. Thomas van Acquino hat dasselbe Attribut). In halber Figur, von Lorenzo di Pietro il Vecchietta⁸⁴. Medaillon. Holz, 5'' 6'''h., 5'' 6'''b. [=14 x 14,5 cm]. Unter Glas

⁸⁴ Lorenzo di Pietro, bijgenaamd Vecchietta (1410-1480)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
48. Paneel, olifhout 14-13 Thomas van Aquino. Italiaansch ong. 1400
- IIa. Lijst 1919: HB 31 [JHAvH]
- III. Mogelijk III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 11. Picture Gallery on first floor (bovenzaal) II: [1 van] 3_15 cent. small Italian panels 2,5 mille
- IVa. Mogelijk IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:
6. Antoniuszaal: [1 van] 3 Kleine Ital. paneeltjes?
- IVb. Mogelijk IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 32, Antoniuszaal: b. 1 kl. Ital. paneeltje [met rode streep] gered of c. kl. Ital. paneeltje [met rode streep] gered
- V. Mogelijk V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Schilderijen en Skulpturen galerij op 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 132, [1 van] 3 15e eeuwse kleine ital. paneelen. 2500 X 16 a-c gered
- VI. Mogelijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Schilderyen galery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 132, [1 van] 3 15de eeuwse kleine Italiaansche panelen 1 gered (Ramboux obs) [KW] f 2.500.-
- VII. Van Luttervelt 1948:
p. 13, 31. VECCHIETTA ?.(Siena) [JHAvH], H. MONNIK. Voor een gouden achtergrond, waarop een cirkelvormige omlijsting is aangebracht, staat een monnik, kniestuk naar rechts, in zwarte pij, een lelietak in de rechter hand. een zon met stralen op de linker. Paneel 14 x 14 -
Midden 14e eeuw. J.A. Ramboux, Keulen; W. Mengelberg Sr., Utrecht. *Dominicus* (volgens Gorissen⁸⁵) M 48. *Thomas van Aquino* (vgl. Ramboux-Mengelbg.). *St. Nicholas of Tolentino* (volgens mevr. M. Stokman-van Dommelen⁸⁶, 1996) Niccolo, Nicola [JHAvH]

Literatuur

- Utrecht 1906, nr. 5, St. Nicolo Tolentino del Vecchietta. Gouden achtergrond. Olijfbomhout. Italiaansch. 0.23 x 0.22 M.
Van Heek 1987, p. 140, afb. p. 147 ('H. Dominicus, toegeschreven aan Michele di Matteo Lambertini (Bologna, actief van 1416 tot ca. 1450), ca. 1447-1450 toen hij werkzaam was in Siena. Deel van een predella. 14,5 x 14')
Stokman-van Dommelen 1997, p. 71-74, afb. p. 72 (als Michele di Matteo Lambertini) Kier/Zehnder 1998, p. 568 (als Lorenzo di Pietro. Verbleib unbekannt)
Kutsch-Looijenga 2000, p. 84, afb. 72 (als St. Dominicus, Niccolò da Tolentino [= de voorgestelde] of Michele di Matteo Lambertine)
Schmidt¹ 2008, p. 10, 12/13, afb. 3
Sallay 2008, p. 209 en afb. 13/4 en 5
Van Santen 2018, p. 209, afb. 12

⁸⁵ Dr. Friedrich Gorissen (1912-1993) was van 1958 tot 1977 museumdirecteur in Kleef

⁸⁶ Stokman-van Dommelen zie literatuuropgave

Q a49

Navolger van Domenico Beccafumi (1468-1551), Siena
Tweede helft zestiende eeuw
De opdracht in de tempel
Paneel
15,8 x 21,8 cm.

► HB 1300

Herkomst

Veiling Ramboux 1867 R 217 p. 39, Domenico Beccafumi 1484-1549, Christus bei der Aufopferung im Tempel in den Armen des Simeon, vom Jahre 1540, Holz, 6'' 3''' h, 8'' 6''' b. [= plm. 16 x 21 cm.]

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Paneel, olifhout 21-15 (Verz. Ramboux) ong. 1560 Domenico Beccafumi ong. 1540.
- IIa. Lijst 1919: Domenico Beccafumi Besnijdenis HB ongenummerd [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: *opdracht in den tempel* [JHvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 24a : Kapel, 1 kl. schilderijtje (de besnijdenis). [met rode streep] *gered*

Literatuur

Kier/Zehnder 1998, p. 575 (als Domenico Beccafumi. Verbleib unbekannt)

Q a50

Meester van Monte Oliveto
(werkzaam 1305-1335), Siena
Christus aan het kruis met Maria
en Johannes en drie heiligen
Paneel
40,5 x 25 cm.

Op achterkant een lakzegel
van Collectie Ramboux

► HB 18

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R 449, Christus am Kreuz. Das Blut der Seitenwunde strömt auf einen unten knieenden Donator. Zu den Seiten Maria und Johannes, unten knieen zwei kleinen Figuren. Holz. 1' 2 1/4'' h., 8'' b. [= plm. 37 x 21 cm.]

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
50. Paneel, olifhout. "Christus aan het kruis. Maria en Johannes. Heiligen" 40-25 Italiaansch ong. 1350. *zeer mooi* [JHvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 52b, Annexe: 1 Kruisiging, paneeltje, Ugolino Lorenzetti⁸⁷. [met rode streep] *gered*

⁸⁷ Ugolino Lorenzetti (overleden 1360)

- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
 Studeerkamer en Annex: nr. 73, Kl. schilderij door Ugolino Lorenzetti.
 [verzekerde waarde] 3000,- Annex
 Losse blaadjes aantekeningen Westendorp over kunstwerk en kunstenaar:
 195 Lorenzetti. (Ugolino). Sieneesche School, eerste helft der 14e eeuw. Etc.
 De Kruisiging. Naast den gekruisigden Christus staan Maria en Johannes. De
 heilige Franciscus en 2 vrouwelijke Heiligen vangen het bloed op. De blauwe
 achtergrond was wellicht met zilver en niet met goud gedekt, zooals dit bij
 deezen meester meer voorkomt. Paneel 45 x 25 cm. [Met blauw potlood
 rechtsboven] nr. 73/74 ? (Privéarchief J.H. van Heek)
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
 Annexe: nr. 74, Kruisiging door Ugolino Lorenzetti f 3.000,- obs [KW]
- VII. Van Luttermvelt 1948:
 p. 10, 18. omgeving UGOLINO LORENZETTI (Siena) [JHAvH] omgeving Mr. Van Monte
 Oliveto [JHAvH] BEWENING VAN CHRISTUS Kruisiging. M 50 [JHAvH] Voor een
 blauwe (vroeger misschien met zilver bedekte) achtergrond staat het kruis,
 waaraan Christus hangt. Bloed spuit uit zijn zijde. Links staat Maria in een
 donkerblauw kleed; achter haar knielt Franciscus; rechts staat Johannes, in het
 rood. Aan de voet van het kruis knielen twee vrouwen in zwarte nonnendracht
 en in het rood gekleed. Paneel 40 x 24,4 - Eerste helft 14e eeuw. J.A. Ramboux,
 Keulen; W. Mengelberg Sr., Utrecht. 1919 M 50 [JHAvH] Tent. Ital. kunst in Ned.
 bezit, Sted. Museum, Amsterdam, 1934, cat. 195. Omgeving Ugolino Lorenzetti?
 (Siena). Mr. van Monte Oliveto. [JHAvH]

Literatuur

- Utrecht 1906, nr. 21, Christus aan het Kruis; H. Maagd; St. Johannes; Drie knielende
 figuurtjes. Blauwe achtergrond. Italiaansch. o .49,5 x 0.33,5 M.
 Amsterdam 1934, p. 79, nr. 195, De Kruisiging. Naast den gekruisigden Christus
 staan Maria en Johannes. De heilige Franciscus en twee vrouwelijke Heiligen vangen
 het bloed op. De blauwe achtergrond was wellicht met zilver, en niet met goud
 gedekt, zooals dit bij dezen meester meer voorkomt. Paneel 45 x 25 cm. J.H. van
 Heek, 's Heerenberg. Toegeschreven aan Lorenzetti (Ugolino), Sieneese school.
 Van Heek 1961, p. 82
 Van Heek 1987, p. 140, afb. p. 145
 Stokman-van Dommelen 1997, nr. 8, p. 92-98
 Kier/Zehnder 1998, p. 597 (Verbleib unbekannt)
 Van Santen 2018, p. 209, afb. 5 en 12

-

Atelier Mengelberg, Kopie naar Meister Wilhelm (overleden 1543), Keulen
 Negentiende eeuw
 De verkondiging
 Paneel
 75 x 61 cm.
 Pendant van Ma52

Verbrand in 1939

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  51. Kopie naar Meister Wilhelm. Keulen. Paneel cederhout 75-61. [accolade voor
 nrs. 51 en 52] moderne door eigen personeel [JHvH]
- II. Lijst 1919: verbrand [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: van eigen personeel, beide verbrand [JHAvH] [met Ma52]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 9. Hall of staircase. (Main staircase): 4 copies of Rhenish pictures (panel).
 [samen met Ma58 en Ma59] 1.5 mille verbrand [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:
  - groot Trappenhuis: 4 Copieën v Rijnsche stukken, 1500 [samen met Ma52, Ma58
 en Ma59]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 35, groote Trappenhuis (boven + beneden): 2 copieën van vroeg Rynsche
 paneelen weg [met Ma52]
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Hoofd-trappenhuis: 4 Copieën van vroege Rijnlandsche schilderyen [samen met
 Ma52, Ma58 en Ma59], paneel. [verzekerde waarde] 1500, [schade] 1500 verbrand
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 101, 4 Copieën van vroege
 Rynlandsche schilderyen [samen met Ma52, Ma58 en Ma59], paneel f 1.500.-
 verbrand [KW]

Literatuur

- Utrecht 1906, nr. 64, Boodschap des Engels. Kopie naar "Meister Wilhelm". Keulsch.
 XIVe eeuw.
 Van Heek 1961, p. 156, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane
 objecten van het Huis Bergh ('twee Keulsche altaarvleugels, met voorstelling van de
 annunciatie')

a52

Atelier Mengelberg, Kopie naar Meister Wilhelm (overleden 1543), Keulen
Negentiende eeuw
De aanbidding van de drie koningen
Paneel
75 x 61 cm.
Pendant van Ma51

Verbrand in 1939

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Kopie naar Meister Wilhelm Keulen. Paneel cederhout 75-59. Groetenis en Aanbidding Driekoningen [accolade voor nrs. 51 en 52] *moderne door eigen personeel* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: *van eigen personeel, beide verbrand* [JHAVH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 9. Hall of staircase. (Main staircase): 4 copies of Rhenish pictures (panel). [samen met Ma58 en Ma59] 1.5.- mille *verbrand* [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
groot Trappenhuis: 4 Copieën v Rijnsche stukken, 1500 [samen met Ma51, Ma58 en Ma59]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 35, groote trappenhuis (boven + beneden): 2 copieën van vroeg Rynsche paneelen *weg* [met Ma51]
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Hoofd-trappenhuis: 4 Copieën van vroege Rynlandsche schilderyen, paneel. [verzekerde waarde] 1500 [schade] 1500 verbrand [samen met Ma51, Ma58 en Ma59]
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 101 4 Copieën van vroege Rynlandsche schilderyen, *paneel verbrand f* 1.500.-- [KW] [samen met Ma51, Ma58 en Ma59]

Literatuur

Utrecht 1906 nr. 64, Boodschap des Engels. Kopie naar «Meister Wilhelm». Keulsch. XVe eeuw.
Van Heek, 1961, p. 156, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('twee Keulsche altaarvleugels, met voorstelling van de annunciatie')

a53

Spaanse school(?)
Zeventiende eeuw(?)
De heilige Hiëronymus
Doek
64 x 75 cm. (of 75 x 64 cm.)

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Doek. 64-75 Hyronimus Kluizenaar. Spaansch ong. 1600

Restauratie

Prijsopgave van restauratieatelier Hesterman⁸⁸ in Amsterdam, opdracht tot restaureren gegeven op 16 juli 1920 door J.H. van Heek: 'nr. 53, Biddende monnik, moet verdoekt, scheuren herstellen, schoonmaken, retoucheren, enz. Fl. 110.--'. Nota Hesterman sept. 1921: 'het doek is verdoekt ' (Privéarchief J.H. van Heek)

a54

Italiaanse school
Zeventiende eeuw
Maria met het kindje Jezus
Doek
72 x 60 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- Lijst Mengelberg 1919:
54. Madonna doek 72-60 Italiaansch ong. 1640

⁸⁸ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

Restauratie

Prijsopgave van restauratieatelier Hesterman⁸⁹ in Amsterdam, opdracht tot restaureren gegeven op 16 juli 1920 door J.H. van Heek: 'nr. 54, Biddende vrouw, moet van het met pap opgeplakte doek ontdaan, schoongemaakt, verdoekt, enz. Fl 85,-'. Nota Hesterman sept. 1921: 'het doek is verdoekt en hersteld.' (Privéarchief J.H. van Heek)

Q a55

Monogrammist CB,
Noord-Nederland
Midden zeventiende eeuw
Vanitas stilleven
Paneel
28,5 x 40,5 cm.

► HB 96

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Paneel, eikenhout 42-30 "Doodshoofd" Hollandsche Meester ong. 1560
- IIa. Lijst 1919: HB 96 [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
13. Chapel: 1 picture on panel skull and bones. 1.- mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 24, Kapel: 1 paneel doodshoofd en beenderen. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Kapel nr. 147, Schilderij voorstellend doodshoofd en beenen. waarde voor den brand 1000
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Kapel: nr. 146, 1 Schildery op paneel - skull & bones. f 1000.-- obs [KW]

89 J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 34, 96, ZUID-NEDERLANDS MEESTER (Vlaams), VANITAS-STILLEVEN. Op een donkere achtergrond twee gekruiste beenderen en een mensenschedel. Paneel 28 x 40 - Late 16e eeuw. W. Mengelberg Sr., Utrecht. 1919 [JHAvH] *gesigneerd c b. Christoffel van den Berghe*⁹⁰? *Christiaan van Cauwenberg*⁹¹? M 55 [JHAvH]

Q a56

Navolger van Jacob Jordaens (1593-1678)(?)

De verkondiging

Paneel

118 x 87 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Paneel 118-87 eikenhout. "Groetenis" school Jordaen 1630
Mogelijk verkocht via kunsthandel J.R. Bier, Haarlem, 22 juli 1941 ([Kwitantie] Ontvangen van den weled. Heer J. R. Bier te Haarlem de somma van 1300 gulden voor aankoop 2 luiken en 3 schilderijen, t.w. Christus met doornenkroon, verkondiging en Heilige Familie. Enschede den 22 juli 1941. 3 schilderijen verkocht uit vroegere verzameling Mengelberg. Bedrag teruggestort in Fonds JH v H [JHvH]. Privéarchief J.H. van Heek).

Restauratie

Nota Hesterman⁹² sept. 1921: 'Voor het wegnemen der papverdoeking en opnieuw verdoeken en verder herstellen van een schilderij voorstellende "de aanzegging aan Maria" Fl. 250,- ? In de kantlijn aantekening in rood door J.H. van Heek: 'restauratiekosten schilderyen Mengelberg' (Privéarchief J.H. van Heek)

90 Christoffel van den Berghe (ca. 1590-1642 of later), werkzaam in Middelburg, schilderde voornamelijk bloemstillevens

91 Christiaan van Cauwenbergh (1604-1667), schilder van portretten en historiestukken

92 J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

Ma 57

Noord-Nederlandse school(?)
Zeventiende eeuw
Het oordeel van Salomo
Paneel
124 x 115 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Paneel 124-115 eikenhout. "Salomons oordeel" Hollandsch ong. 1600.
- IIb. Transportlijst 1920: prof. Lanz⁹³ eind 16e eeuw onder Ital. invloed [JHvH] [staat tussen Ma56 en Ma57 in, hoort waarschijnlijk bij Ma57]

Ma58/ Ma59

Atelier Mengelberg, kopieën naar Meister der heiligen Sippe der Jüngere (werkzaam 1489/90-1515), Keulen
Negentiende eeuw
De verkondiging. Links: Maria en de heilige Bartholomeus; rechts: de engel Gabriël en de heilige Petrus
Paneel
130 x 90 cm. elk
De originele luiken bevonden zich tot 1943 in het Jezüetencollege te Valkenburg als onderdeel van een door Mengelberg ontworpen altaarstuk aldaar⁹⁴. De huidige verblijfplaats van de panelen is onbekend.

Verbrand in 1939

-
- 93 Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had
- 94 Over het altaarstuk zie artikel van Annelies Abelmann, 2016 op <https://www.ifthenisnow.eu/nl/artikelen/de-katakomben-van-cuypers-en-het-altaar-voor-de-jezuïeten-van-mengelberg-in-valkenburg>

Fotobewerking Lex Raat

▲ Detail uit afbeelding 12, p. 16 en detail uit afbeelding 4, p. 12

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
58. Paneelen, cederhout. Copieën vleugeldeuren hoogaltaar Jezüieten College Valkenburg 130-90 Karakter Nederrijnsch ong. 1400.
59. Dito 130-90 " "
[accolade voor 58 en 59] *moderne copieën eigen personeel* [JHvH]
- II. Lijst 1919: *verbrand* 1939, *moderne copieën* [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 9. Wall of staircase: (main staircase): 4 Copies of early Rhenish pictures [samen met Ma51 en Ma52]. panel. 1.5 mille *verbrand* [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
groot Trappenhuis: 4 Copieën v Rijnsche stukken, 1500 [samen met Ma51 en Ma52]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 35, groote Trappenhuis (boven + beneden): 2 copieën van vroeg Rijnsche paneelen *weg*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Hoofdtrappenhuis: nr. 101, 4 Copieën van vroege Rynlandsche schilderijen [samen met Ma51 en Ma52]. Paneel. [verzekerde waarde] 1500, [schade] 1500, [laatste kolom] *verbrand* VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 101, 4 Copieën van vroege Rynlandsche schilderijen [samen met Ma51 en Ma52]. Paneel. 1.500.-- *verbrand* [KW]

► Afbeelding van De verkondiging bij het verslag van een lezing van F.W. Mengelberg op 12 december 1899 in Het Gildeboek, 1900, pl. I.

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 61 of 62, Copie naar schilderij van den "Meister der H. Sippe", Keulsch. nr. 62, Als boven

Van Heek 1961, p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('een groot altaarstuk, copie naar dat uit het Jezuietenklooster te Valkenburg, met vroeg antependium')

Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 (id.)

Van Santen 2018, pp. 207-208

Van Gruting 2019¹, pp. 102-105, afb. 1, afb. 7 [origineel van De verkondiging]

Q a60

Vlaamse school(?)

Zeventiende eeuw

De aanbedding van de drie koningen

Paneel

150 x 100 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Paneel, eikenhout 150-100 "Aanbedding der Driekoningen". Vlaamsch ong. 1650

Q a61

Rijnlandse school (Keulen of Aken)

Begin zestiende eeuw

Altaarstuk met veertien heiligen en tien stichters

Paneel

132 x 93,5 cm.

► HB 742

Herkomst

Veiling Heeswijk 1901, nr. 8 (als École de Cologne-Stephan Lochner?)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
61. Paneel, eikenhout 116-83. 14 Noodhelpers ong. 1400 Westfaalsch
- II. Lijst 1919 *ecclesia militans*? Afkomstig Kasteel Heeswijk. afkomstig van kasteel Heeswijk. behouden. [Boven 1400 geschreven] 1480 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: *Ecclesia militans*? Afkomstig Kasteel Heeswijk HB 742 [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 11. Picture Galery on 1st floor (bovenzaal): Panel. 14 Saints. from Heeswijk castle. 2.-Mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 31, Antoniuszaal: gr. paneel met 14 Heiligen, (v. kasteel Heeswijk). [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Schilderijen galerij op 1ste verdieping (bovenzaal), nr. 125, 14 Heiligen. Paneel van Kasteel Heeswijk. [verzekerde waarde] 2000, [schade] 40, X, 5
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Schilderyen galery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 125, paneel 14 Heiligen, van Kasteel Heeswyk. f 2000,-- obs 8x [KW]

Literatuur

Van Heek 1961, pp. 85-86 ('Een Engelsch kunsthistoricus betitelde het met 'ecclesia militans', de strijdende kerk.')

Van Heek 1987, afb. p. 173, p. 183 (id.)

Kutsch Lojenga-Rietberg 2000, p. 100, afb. 97 (als Zuid-Nederlands meester, Ecclesia militans of De veertien noodhelpers. Begin zestiende eeuw)

Vels Heijn 2019², pp. 67-79, afb. 4

a62

Navolger van Domenico Beccafumi (1486-1551), Siena

Zestiende eeuw

De aanbidding van de drie koningen

Paneel

72 x 131 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R 460, p. 72, Marco Pino⁹⁵ da Siena, Schüler Beccafumi's um 1520. Die Anbetung der Könige. Figurenreiche Composition in einem Halbrund. 2' 3 3/4 " h. 4' 8 1/4 b. (= 71,27 x 147,11 cm)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  62. Paneel, olifhout 131-72 Italiaansch ong. 1600 Aanbidding der Driekoningen (half rond)

Literatuur

Kier/Zehnder 1998, p. 598 (als Marco Pino da Siena. Verbleib unbekannt)

95 Marco Pino of Marco da Siena (1551-1583)

a63

Kopie (vijftiende of zestiende eeuw?)
naar een detail van het fresco (1390)
van Andrea Vanni (1332-ca. 1414) in
de San Domenico in Siena
De heilige Catharina van Siena
met een gelovige
Paneel
60 x 42 cm.

► HB 30

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R 466, p. 73, Unbekannter Italienischer Meister: Halbfigur der Hl. Catharina von Siena mit den Wundmalen an ihren Händen. Mit ihrer Rechten berührt Sie eine vor ihr knieende Figur deren Kopf nur sichtbar ist Holz 1' 10 1/2 " h., 1' 3 3/4" b. [= 59.5 x 41.5 cm]

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  63. Paneel, olifhout 59-43 Italiaansch ong 1360 Sienaschool "Cath. van Siena" belangrijk (Raimond van Marle⁹⁶) [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 30 [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 7. Annexe: 71, Picture on panel. St. Catherine of Siena, by Andrea Vanni. Kissing of her hand by Knight, 14th cent. 3.-- mille.
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 52b, Annexe: 1 Heilige Catharina van Siena door Andrea Vanni, 14e eeuw. (1 Ridder kust haar hand). [met rode streep] gered. vele delen Ital. Kunstgeschiedenis Raimond van Marle⁹⁷
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Studeerkamer en annex: 70, St Catharina van Siena door Andrea Vanni, 14e eeuw, paneel. [verzekerde waarde] 3000, [schade] 50, X, Annexe

96 Dr. Raimond van Marle (1887-1936), Nederlands kunsthistoricus, gepromoveerd in Parijs, werkzaam in Italië met als specialisaties Italiaanse kunst en iconografie

97 Raimond van Marle, The Development of the Italian Schools of Painting, 19 delen, 1923-38

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Annexe: nr. 71, Schildery op paneel St Catharina van Siena door Andrea Vanni, Kissing of hand by Knight. f 3000,- obs, 10x [KW]

VII. Van Luttervelt, 1948:

p. 13, 30. ANDREA VANNI, H. CATHARINA VAN SIENA. Voor een bruine achtergrond halve figuur naar rechts, gekleed in het zwart met witte hoofddoek, waarop een doornenkroon, een lelietak in de linker hand; de vooruitgestoken twee voorste vingers van de rechter hand worden gekust door een figuur, van wie het hoofd in de rechter benedenhoek te zien is. Paneel, 59,5 x 41,5 - Einde 14e eeuw. J.A. Ramboux, Keulen; W. Mengelberg Sr., Utrecht. Tent. Ital. Kunst in Ned. bezit, Sted. Museum Amsterdam, 1934, cat. 397. *16e eeuwse copie volgens prof. Scarpellini*⁹⁸. *Origineel is een fresco in de Bovenkerk van San Domenico te Siena, volgens Drs. H.W. van Os*⁹⁹, 1968. M 63 [JHAvH]

Literatuur

Amsterdam 1934, nr. 397, p. 118, toegeschreven aan Vanni (Andrea) Sieneesche school. Werkzaam tussen 1332 en 1414. De Heilige Catharina van Siena, als Dominicanes met doornenkroon en lelietak; stigmata op de handen. Een aanbeddende figuur kust haar de vingers. Donker fond. Paneel, 59,5 x 41 cm. J.H. van Heek, 's-Heerenberg Kier/Zehnder, 1998, p. 599 (Unbekannter Italienischer Meister. Verbleib unbekannt)

⁹⁸ Dr. Pietro Scarpellini (*1928), Italiaans kunsthistoricus, hoogleraar aan het Institute of Art, Perugia (1955-1987)

⁹⁹ Prof.dr. H.W. (Henk) van Os (*1938), vanaf 1966 wetenschappelijk medewerker en vanaf 1974 tot 1989 hoogleraar kunstgeschiedenis in Groningen met als specialisatie Italiaanse kunst

64

Vlaamse school

Vijftiende eeuw

Jezus met doornenkroon

Paneel

40 x 36 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Detail afbeelding 7, p. 14

Fotobewerking Lex Raat

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

64. "Ecce Homo" Paneel, eikenhout 40-36 Vlaamsch, ong. 1480

III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 11. Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Christ with thorn crown. 1.-- Mille verbrand [AvH-vWP]

IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:

6. Antoniuszaal: Christus met doornenkroon?

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 32, Antoniuszaal: 1 Chr. met doornenkroon, smal paneel. [met rode streep] gered

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en Sculpturengalerij op 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 129, Christus met doornenkroon, [verzekerde waarde] 1000, X, 15a

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen en Sculpturengalerij op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 129, paneel Christus met doornenkroon. f 1000,- obs [KW]
Verkocht via kunsthandel J.R. Bier, Haarlem, 22 juli 1941 ([Kwitantie] Ontvangen van den weled. Heer J. R. Bier te Haarlem de somma van 1300 gulden voor aankoop 2 luiken en 3 schilderijen, t.w. Christus met doornenkroon, verkondiging en Heilige Familie. Enschede den 22 juli 1941. 3 schilderijen verkocht uit vroegere verzameling Mengelberg. Bedrag teruggestort in Fonds JH v H [JHvH]. Privéarchief J.H. van Heek).

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 39, Ecce Homo. Nederlandsch. XVIe eeuw. o.49 x o.42 M.
Van Santen 2018, p. 213, afb. 10

a65

Antwerpse school(?)
 Begin zeventiende eeuw(?)
 Luik van een drieluik
 Buitenzijde: de heiligen Martinus en Gertrudis, binnenzijde: De opstanding van Jezus
 Paneel
 81 x 45 cm.
 Hoort bij Ma66

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
 Paneel 81-45 2 zijdig "Verrijzenis" en "Martinus en Gertrudis"
- III Mogelijk III. Verzekeringslijst 1937, Engels: 13. Chapel: 2 wings of triptych.
 Antwerp school about 1550. 0,5 mille
- IVb. Mogelijk IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
 p. 24, Kapel: 4 altaarluiken [samen met Ma79 en Ma80?]. niet mooi. [met rode streep] *gered*
- V. Mogelijk V. Lijsten Westendorp klad 1939:
 Kapel: nr. 149, Twee vleugels van een triptiek, Antwerpsche school plm. 1550
 [verzekerde waarde] 500, [schade] 100
- VI. Mogelijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
 Kapel, nr. 149, 2 vleugels van triptieken Antwerpsche school ongeveer 1550. f 500
obs [KW].
 Mogelijk verkocht via kunsthandel J.R. Bier, Haarlem, 22 juli 1941 ([Kwitantie]
 Ontvangen van den weled. Heer J. R. Bier te Haarlem de somma van 1300 gulden
 voor aankoop 2 luiken en 3 schilderijen, t.w. Christus met doornenkroon,
 verkondiging en Heilige Familie. Enschede den 22 juli 1941. 3 schilderijen verkocht
 uit vroegere verzameling Mengelberg. Bedrag teruggestort in Fonds J. H. van Heek [JHvH]
 (Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 43, Vleugel. Opstanding. Einde XVIe eeuw. 095 x 058,5 M.

a66

Antwerpse school (?)
 Begin zeventiende eeuw (?)
 Luik van een drieluik
 Buitenzijde: de heilige Gregorius, binnenzijde: De gevangenneming van Jezus
 Paneel
 81 x 45 cm.
 Hoort bij Ma65

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
 Paneel 81-45 2 zijdig "Verraad Judas" en "Gregorius" Holl. ong. [doorgehaald]
 1560 1650
- IIb. Transportlijst 1920: *volgens prof. Lanz*¹⁰⁰ plm. 1610 [JHvH]
- III. Mogelijk III. Verzekeringslijst 1937, Engels: 2 wings of triptych. Antwerp school
 about 1550. 0,5 mille
- IVb. Mogelijk IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
 p. 24, Kapel: 4 altaarluiken [samen met Ma79 en Ma80?]. niet mooi. [met rode streep] *gered*
- V. Mogelijk V. Lijsten Westendorp klad 1939: 149, Twee vleugels van een triptiek,
 Antwerpsche school plm. 1550 [verzekerde waarde] 500, [schade] 100
- VI. Mogelijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
 Kapel: nr. 149, 2 vleugels van triptieken Antwerpsche school ongeveer 1550. f 500
obs [KW].
 Mogelijk verkocht via kunsthandel J.R. Bier, Haarlem, 22 juli 1941 ([Kwitantie]
 Ontvangen van den weled. Heer J. R. Bier te Haarlem de somma van 1300 gulden
 voor aankoop 2 luiken¹⁰¹ en 3 schilderijen, t.w. Christus met doornenkroon,
 verkondiging en Heilige Familie. Enschede den 22 juli 1941. 3 schilderijen verkocht
 uit vroegere verzameling Mengelberg. Bedrag teruggestort in Fonds J. H. van Heek [JHvH]
 Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 42, Vleugel. Christus in Gethsemane.
 Einde XVIe eeuw. 095 x 058,5 M.

¹⁰⁰ Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

¹⁰¹ Kan ook slaan op Ma79 en Ma80

Q a 67

Joachim Wtewael (1566-1638)
De aanbidding van de herders¹⁰²
Doek
90 x 117 cm.

Verbrand in 1939

► Detail van een interieurfoto in
veilingcatalogus Hanstein

Fotobewerking Lex Raat

Herkomst

Veiling Hanstein 1908, nr. 861, met afb: Jacopo da Pontebassano geb. 1510 zu Bassano, gest. 1592. Anbetung der Hirten. Im Vordergrunde sitzt der Madonna im grünen Gewande, eine scharlachrote Decke über die Knie gelegt, mit der rechten Hand in einem Topfe rührend. Rechts neben ihr auf einer Krippe das nackte Jesukind, links hinten ihr der hl. Joseph in braunen Wams, einen grossen Schlapphut auf dem Kopfe, vor einem hellloodernden Holzfeuer sitzend, an dem er sich die Hände wärmt. Um das Jesukind herum eine Gruppe von fünf buntgekleideten Hirten knieend und stehend in anbetender Betrachtung des Kindes versunken. Rechts ein Hirt mit einem Schaf auf der Schulter und eine bungekleidete Hirtin mit einem Kinde auf dem Arm. Zwischen ihnen zwei Siegenböcke und ein Widder. Im Hintergrunde andere Hirten, Hirtinnen und Tiere. Am Boden Kapitälfragment, Fässchen, umhergestreute Blumen und sitzender Hund. Die ganze Szene innerhalb einer malerischen Ruinenarchitektur mit Rundbogen. Leinwand. Höhe 90, Breite 118 cm. (RKD ex. nr. 201900090, cat. nr. 338911)

¹⁰² Van dit schilderij zijn veel versies bekend; zie Centraal Museum, Utrecht, inv.nr. 7390

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Doek 117-90 Jacopo del Ponte Bassano¹⁰³ (Golsius¹⁰⁴?) 1530 ong.
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 12. Side Gangway: 1 Renaissance "Nativity" Canvas by Wttewaal¹⁰⁵. 1.- mille weg [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:
6. Zijgang: 1 Renaissance geboorte van Christus Wittewaal 1000
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 30 Zijgang b/Antoniussaal: 1 Christus geboorte v. Wttewael, groot doek weg
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Zijgang: 142, Geboorte van Christus Wttewaal. doek. [verzekerde waarde] 1000, [schade] 1000 X verbrand
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Zijgang: nr. 142, 1 Renaissance Geboorte van Christus, linnen door Wittewaal. f 1000.-- [KW]

Restauratie

Nota fa. Douwes¹⁰⁶ restauratie schilderwerken van september 1924 o.a.
St Antoniuszaal: 'Bassano, Aanbidding, 9,--' (Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Lindeman 1929, p. 242, sch. 37a, cf. XXVI [= versie in Aartsbisshoppelijk Museum, nu Museum Catharijneconvent, inv.nr. ABMs3]
Van Schilfgaarde 1932, p. 63-71
De Jonge 1952, p. 163
Lowenthal 1986, p. 85, 86, plaat 10, Cat. no. A-8: The Adoration of the Shepherds, canvas 90 x 120 cm, formerly 's Heerenberg, Huis Bergh, J.H. van Heek
Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 ('een 'geboorte van Christus' op doek door Joachim Wttewael (1566-1638)')
Helmus 1999, p. 41
Utrecht 2015, p. 87

¹⁰³ Jacopo Bassano, ook wel Jacopo da Ponte genoemd (1510-1592)

¹⁰⁴ Hendrick Goltzius (1558-1617)

¹⁰⁵ De toeschrijving is gedaan door prof. dr. Willem Vogelsang (1875-1957) waarschijnlijk bij een bezoek aan Huis Bergh in 1925. Zie brief C.M.A.A. Lindeman, d.d. 20 januari 1926 (Privéarchief J.H. van Heek). Vogelsang was hoogleraar kunstgeschiedenis in Utrecht van 1907 tot 1945.

¹⁰⁶ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator

a68

Zuid-Duitse school
 Vijftiende eeuw(?)
 Jezus aan het kruis met Maria en Johannes
 Paneel
 41 x 33 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
 68. Paneel 41-33 "Kruisiging Maria en Joannes". Zuidduitsch 1430 ong.

a69

Italiaanse school
 Vijftiende eeuw
 Jezus op de graftombe
 Paneel
 45 x 54 cm.
 Hoort bij Ma70

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R 213, p. 38, Antonio Razzi¹⁰⁷ genannt Il Sodoma 1474-1549. Rückwand einer Todtenbahre, der gekreuzigte Heiland auf dem Grabe sitzend, auf der Kehrseite der heil. Michael die Seelen in der Waagschale wägend. 2 Stück [met Ma70]. Holz. Jedes 8" h. 6" 3" br. [= plm. 25 x 17 cm.]

¹⁰⁷ Giovanni Antonio Bazzi, genoemd Il Sodoma (1477-1549). Zijn naam werd lange tijd foutief geschreven als Razzi.

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
 69. Paneel, olifhout 45-54, Christus in graftombe Italiaansche meester ong. 1480

Literatuur

Utrecht 1906, 15, Christus in het graf; Aartsengel Michaël; Maria met Christuskind. Drie [met Ma70 en vermoedelijk Ma17] paneelen, vermoedelijk Sodoma. resp. 0.60 x 0.51 en 0.63 x 0.44 M.
 Kier/Zehnder, 1998, p. 574 (als Antonio Razzi genannt Sodoma. Verbleib unbekannt.)

a70

Italiaanse school
 Vijftiende eeuw (?)
 Het laatste oordeel: de aartsengel Michael met de weegschaal
 Paneel
 45 x 54 cm.
 Hoort bij Ma69

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Herkomst

Veiling Ramboux 1867, R 213, p. 38, Antonio Razzi genannt Sodoma 1474-1549. Rückwand einer Todtenbahre, der gekreuzigte Heiland auf dem Grabe sitzend [Ma69], auf der Kehrseite der heil. Michael die Seelen in der Waagschale wägend. 2 Stück [met Ma69]. Holz. Jedes 8" h., 6" 3" br. [= plm. 25 x 17 cm.]

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
 70. Paneel, olifhout 45-54, 45-54 St. Michael met de weegsch. Dito dito [Ma69]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 15, Christus in het graf; Aartsengel Michaël; Maria met Christuskind¹⁰⁸. Drie [met Ma69 en mogelijk Ma17] paneelen, vermoedelijk Sodoma. resp. 0.60 x 0.51 en 0.63 x 0.44 M.
 Kier/Zehnder, 1998, p. 574 (als Antonio Razzi genannt Sodoma. Verbleib unbekannt.)

¹⁰⁸ In de catalogus van de Veiling Ramboux worden onder nr. 213 alleen Ma69 en Ma70 genoemd; een Maria met Christuskind komt daar niet voor. Het is dus onzeker of nr. 17 van catalogus 1906 inderdaad tot deze drie panelen in de catalogus van 1906 behoort. Mogelijk is cat.nr. 17 Ma17, want dat schilderij hing op de tentoonstelling van 1906.

a71

Italiaanse school
Veertiende eeuw(?)
Maria
Paneel
35 x 30 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  71. Paneel, olijfhout 35-30 Ital. ong. 1360 Madonnakop vroege [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: 1600 [JHvH]

a72

Antwerpse school
Zeventiende eeuw
De opstanding van Jezus
Paneel
160 x 87 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  72. Paneel, eikenhout 160-87 Verrijzenis van Christus. Antwerpsche arbeid ong. 1600

a73

Fransen school
Achtttiende eeuw
Salome met het hoofd van Johannes de Doper
Doek
37 x 24 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Restauratie

Prijsopgave 1920 Fa. Hesterman¹⁰⁹ Amsterdam: 'no. 73, Cleopatra met drie mannelijke figuren, moet verdoekt, scheuren herstellen, retoucheren, enz. [samen met Ma74] Fl. 80,-- (Privéarchief J.H. van Heek)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  73. Doek 37-24 Salome met Johannes hoofd. Fransche arbeid ong. 1700

¹⁰⁹ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

a74

Franse school
Achtttiende eeuw
Historische voorstelling
Doek
37 x 24 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Restauratie

Prijsopgave 1920 Fa. Hesterman¹¹⁰ Amsterdam: 'no. 74, Tafreel uit de Romynsche geschiedenis, moet verdoekt, gereinigd, enz. [samen met Ma73] Fl. 80.--' (Privéarchief J.H. van Heek)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
74. Doek 37-24, “ “ [verwijst naar Ma73]
- IIa. Lijst 1919: *onbekende voorstelling* [JHAvH]

a75

Noord-Nederlandse school
Zestiende eeuw
Ecce Homo
Paneel
100 x 70 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

¹¹⁰ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
75. “Ecce Homo” Groep-paneel, eikenhout 100-70 Holl. werk ong. 1570
- IIa. Lijst 1919: *Chr. m. de doornenkroon* [JHAvH - verwacht deze Ecce Homo waarschijnlijk met Ma64]

a76

Noord-Nederlandse school
Zeventiende eeuw
De twaalfjarige Jezus in de tempel
Doek
160 x 100 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
76. Doek 160-100 Christus, leerarend in de tempel Holl. werk ong. 1600

a77

Nederlandse school
Zestiende eeuw
De aanbidding van de koningen
Drieluik. In de bekroning God, de Heilige Geest en engelen
Paneel
170 x 135 cm.

Verbrand in 1939

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
77. Drieluik 170-135 Eikenhout. Middenstuk: “Aanbidding der Koningen”. Met de vleugels één compositie, in driehoekstop: God de Vader, Heilige Geest en Engelen. Ned. Meester ong. 1520

- II b. Transportlijst 1920: Vlaamsch [JHvH]
 III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
 No. 12. Side Gangway: 1 Renaissance Triptych'. 1. mille weg [AvH-vWP]
 IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
 6. Zijgang: 1 Renaissance Drieluik, 1000
 IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
 p. 30, Zijgang b/Antoniussaal: 1 Renaissance triptiek weg
 V. Lijsten Westendorp klad 1939:
 Zijgang: nr. 141, Renaissancetriptyk. [verzekerde waarde] 1000, [schade] 1000 verbrand
 VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
 Zygang: nr. 141, 1 Renaissancetriptyk, f 1000.-- [KW]

a78

Noord-Nederlandse school(?)

ca. 1600

De aanbidding van de herders

Doek

68 x 52 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
 78. Doek 68-52 "Aanbidding der herders". Hollandsch. Ong. 1600
 IIb. Transportlijst 1920: prof. Lanz¹¹¹ 16e eeuw Italiaans [JHvH]

¹¹¹ Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

a79/ a80

Antwerpse school

Zeventiende eeuw

Luiken van een drieluik. Binnenzijde: Jezus aan het kruis / Een kanunnik met de aartsengel Michael. Buitenzijde: De verkondiging

Paneel

102 x 33 cm. elk

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg
 79. en 80. 2 vleugels 102-33 Eikenhoutpaneel: "Christus aan 't kruis en kanunnik met St. Michael". Andere zijde: "Groetenis des Engels". Antwerpsch werk ong. 1630
 III. Verzekeringslijst 1937, Engels: 13. Chapel: 2 wings of triptych. Antwerp school about 1530. 0,5 mille
 IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
 p. 24, Kapel: 4 altaarluiken [met Ma65 en Ma66]. niet mooi.
 V. Lijsten Westendorp klad 1939:
 Kapel: nr. 148, Twee vleugels van een triptijk. Antwerp. School, omstr. 1530. [verzekerde waarde] 500, [schade] 30 [of] Kapel 149, Twee vleugels van een triptijk. Antwerp. School, omstr. 1550. [verzekerde waarde] 500, [schade] 100
 VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
 Kapel: nr. 148, Twee vleugels van triptieken Antwerp. School omstr. 1530, f 500 obs, 6x [KW]
 [of] Kapel: nr. 149, 2 vleugels van triptieken Antwerpsche school ongeveer 1550, f 500 obs, 20x [KW]
 Mogelijk verkocht via kunsthandel J.R. Bier, Haarlem, 22 juli 1941. ([Kwitantie] Ontvangen van den weled. Heer J. R. Bier te Haarlem de somma van 1300 gulden voor aankoop 2 luiken¹¹² en 3 schilderijen, t.w. Christus met doornenkroon, verkondiging en Heilige Familie. Enschede den 22 juli 1941. 3 schilderijen verkocht uit vroegere verzameling Mengelberg. Bedrag teruggestort in Fonds J. H. van Heek [JHvH]. Privéarchief J.H. van Heek)

¹¹² Kan ook slaan op Ma65 en Ma66

a81

Noord-Nederlandse school
Zeventiende eeuw
De visitatie: Maria ontmoet Elisabeth
Doek
170 x 115 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Restauratie

Prijsopgave fa. Hesterman¹¹³ Amsterdam, 1920, aantekening J.H. van Heek: 'No. 81 ontdoen van pap en linnen, verdoeken enz. ook nieuw wigraam, groot kerkelijk stuk [met tekening vorm bovenkant halfrond] f 250,--' (Privéarchief J.H. van Heek)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
81. Doek 170-115 Holl. Meester 1600 ong. "Bezoek van Maria bij haar nicht Elisabeth". Groot altaarstuk met breede lijst (gesneden)
Verkocht via kunsthandel J.R. Bier te Haarlem, 24 maart 1942 ([Ontvangstbewijs] 'groot schilderij uit de verzameling Mengelberg', f 500 'Samenkomst van Maria en Elisabeth' en Kasboek Fonds J.H. van Heek. Privéarchief J.H. van Heek)

¹¹³ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

a82

Spaanse school
Vijftiende eeuw(?)
De geboorte van Maria
Doek
70 x 56 cm.

Verbrand in 1939

► *geen afbeelding bekend*

Restauratie

Prijsopgave fa. Hesterman¹¹⁴ Amsterdam, 1920, 'No. 82, Moeder met kind in bakerpak, moet verdoekt, enz. Fl. 110,--.' (Privéarchief J.H. van Heek)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
82. Maria met Kind, op doek 70-56 Spaansch 1600 ong.
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 35, groote trappenhuis: 1 Geboorte van Maria (Catalaansch), gekomen van eetkamer weg
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Eetkamer, nr. 93, Geboorte van Maria, Spaansch, omstr. 1460. 5000, verbrand
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Eetkamer: nr. 93, 1 Spaansch primitief schilderij geboorte van H. Maria [onderstreept] ongeveer 1460, f 5.000.— verbrand [KW]

Literatuur

Van Heek 1961, p. 156, 'Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('een Catalaans paneel met de geboorte van Maria')
Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 ('een Catalaans paneel met de geboorte van Maria, ca. 1460')

¹¹⁴ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

Q a83

Kopie naar Anthony van Dyck (1599-1641)

Negentiende eeuw

Jezus aan het kruis

Paneel

79,9 x 49 cm.

► HB 1335

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919: 83. Paneel, eikenhout. Christus op Golgotha (aan 't Kruis). Rubens¹¹⁵ karakter 80-50 Vlaamsch.

Q a84

Toegeschreven aan Derick Baegert

(ca. 1440-na 1509)

Anna te drieën met de heilige Lucia

en de heilige Agnes

Luik van een drieluik

Pendant van Ma85

125 x 80 cm.

Verbrand in 1939

► Detail afbeelding 6, p. 13

Fotobewerking Lex Raat

¹¹⁵ Peter Paul Rubens (1577-1640)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919: Paneel, eikenhout 125-80 Moeder Anna, Maria en Kind en 2 Heiligen. Heinrich Dünwege ong. 1420 Grootte stukken. Westfalen [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: volgens prof. Lanz¹¹⁶ Bartholomeus meester¹¹⁷ Cöln [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels: No. 9. Hall of staircase (main staircase): 2 large panels St George & Saints [met Ma85]. Cologne School, end 15th century. 6.- mille verbrand [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939: groot Trappenhuis: 2 grootte paneelen Keulsche School. [met Ma85] 6000
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939: p. 35, grootte Trappenhuis: 2 grootte paneelen, St George + heiligen, Keulsche school [met Ma85], einde 15e eeuw weg
- V. Lijsten Westendorp klad 1939: Hoofd-trappenhuis: nr. 99, 2 grootte paneelen: St Georg en Heiligen. Keulsche school [met Ma85], 15e eeuw. [verzekerde waarde] 6000, [schade] 6000, verbrand
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169: Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 99, 2 grootte paneelen: St Georg & Heiligen. Rynlandsch [met Ma85], ongeveer 1450, paneel, f 6.000.-- verbrand [KW]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 28, St. Anna, Maria en Kind, St. Lucia, St. Agnes. Vleugel. Dunwege de oudere, 1.41 x 0.97 M.

Vogelsang 1906, p. 36 (toeschrijving 'richting Dünwege¹¹⁸'), ('... lang niet gave stukken, die de catalogus wel heel beslist aan Dunwege d.o. toeschrijft (nr. 28 en 29). Uit die richting zijn ze stellig en de Dünweges, Victor en Heinrich, hadden een groot atelier.')

Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 ('twee grote altaarvleugels met St. Joris en Heiligen. Keulsche school, eind 15de eeuw')

Van Santen 2018, p. 210, afb. 7, p. 211, afb. 8, p. 215, p. 219

Van Gruting 2019¹, pp. 104-108, afb. 11

¹¹⁶ Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

¹¹⁷ Meester van het Altaar van Bartholomeus (1450-1510), Nijmegen/Keulen

¹¹⁸ Heinrich Dünwege, werkzaam ca. 1520 in Westfalen en de Nederrijn-regio

Q a85

Toegeschreven aan Derick Baegert
(ca. 1440-na 1509)
Drie heiligen: de heilige Mauritius(?),
een heilige bisschop en de heilige
Jacobus Maior
Luik van een drieluik. Pendant van Ma84
125 x 80 cm.

Verbrand in 1939

► Detail afbeelding 7, p. 14

Foto bewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
85. Pendant: 3 Heiligen. Ridder, Bisschop en St. Rochus, dito. *Groote stukken. Westfalen* [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: *volgens prof. Lanz*¹¹⁹ *Bartholomeus meester*¹²⁰ *Cöln* [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 9. Hall of staircase (main staircase): 2 large panels St George & Saints. Cologne School, end 15th century [met Ma84]. 6.-- mille *verbrand* [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
groot Trappenhuis: 2 groote paneelen Keulsche School [met Ma84] 6000
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 35, groote Trappenhuis: 2 groote paneelen, St George + heiligen, Keulsche school, einde 15e eeuw [met Ma84] *weg*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Hoofd-trappenhuis: nr. 99, 2 groote paneelen: St Georg en Heiligen. Keulsche school, 15e eeuw [met Ma84]. [verzekerde waarde] 6000, [schade] 6000, *verbrand*
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: NR. 99, 2 groote paneelen: St Georg & Heiligen. Rynlandsch, ongeveer 1450 [met Ma84], paneel, f 6.000.-- *verbrand* [KW]

¹¹⁹ Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

¹²⁰ Meester van het Bartholomeus Altaar (1450-1510), Nijmegen/Keulen

Literatuur

- Utrecht 1906, nr. 29, Ridder, Bisschop, Pelgrim. Vleugel. Dunwege de oudere. 1.41 x 0.97 M.
Vogelsang 1906, p. 36, (toeschrijving 'richting Dünwege'¹²¹), ('... lang niet gave stukken, die de catalogus wel heel beslist aan Dunwege d.o. toeschrijft (nr. 28 en 29). Uit die richting zijn ze stellig en de Dünweges, Victor en Heinrich, hadden een groot atelier.')
- Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 ('twee grote altaarvleugels met St. Joris en Heiligen. Keulsche school, eind 15de eeuw')
- Van Santen 2018, p. 210, afb. 7, p. 211, afb. 8, p. 215, p. 219
- Van Gruting 2019¹, pp. 104-108, afb. 12

Q a86

Zuid-Nederlandse school

ca. 1600

Jezus aan het kruis met Maria,
Maria Magdalena en Johannes
de Evangelist
Paneel
164 x 130 cm.

► HB 89

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
86. Paneel (Altaarstuk), olifhout 170-130 Christus aan 't Kruis. Maria Joannes, Maria Magdalena knielend. Marcello Venusti¹²², leerling van Michael Angelo Buonarrotti¹²³. Italaansch meester ong. 1580. *zeer knap aanzet* [JHvH]
- II. Lijst 1919: HB 89 [JHAvH]

¹²¹ Heinrich Dünwege, werkzaam ca. 1520 in Westfalen en de Nederrijn-regio

¹²² Marcello Venusti (1512-1579), medewerker van Michelangelo die ook veel van diens werk heeft gekopieerd

¹²³ Michelangelo Buonarroti (1475-1464)

- IIb. Transportlijst 1920: kan volg. prof Lanz¹²⁴ Heemskerck¹²⁵ zijn [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 12. Picture Gallery on 1st floor. (bovenzaal) II: Christ at the Cross. St. Maria, Magdalena, St. John. the E. about 1600. 1.-- mille. nu kapel. beschadigd (gebroken) large panel [AvH-vWP]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 24a, Kapel: 1 zeer groot paneel Chr. aan kruis met Maria, Magdalena en Johannes, plm. 1600, komende van Antoniuszaal, matte kleuren. [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Schilderijen en sculpturen galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 131 Christus aan het kruis Magdalena en Johannes, plm. 1600, groot paneel. [verzekerde waarde] 1000, [schade] 50
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Schilderyen Galery (Bovenzaal): nr. 131, groot paneel Christus aan het Kruis, Maria Magdalena en St. Jan de oude, ong. 1600. f 1000,-- obs [KW]
- VII. Van Luttermvelt 1948:
p. 31, 89. NEDERLANDS MEESTER ('s-Hertogenbosch?). BEWENING VAN CHRISTUS. In een berglandschap met grijze wolken staat het kruis; links daarvan staat Maria, treurend, gekleed in een roze costuum met blauwe mantel; onder het kruis Maria Magdalena in het wit met roze mantel. Links bovenaan de zon, rechts bovenaan de maan. Paneel 164 x 130 - Midden 16e eeuw. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Kruisiging. Marcello Venusti (gesigineerd), Florence eind 16e eeuw. M 86. Volgens Mengelberg olifhout. [Doorgestreept: Kapel. Vervangen door]: depot toren [JHAvH].

Q a87

Bicci di Lorenzo (1373-1452), Florence

Drieluik. Midden: Maria en het kindje Jezus met Johannes de Doper en Johannes de Evangelist, linkerluik: de heiligen Catharina van Alexandrië, Lucia en Margaretha, rechts: Jezus aan het kruis met Maria, Maria Magdalena en Johannes de Evangelist. In de top van de luiken: De verkondiging.

Paneel

69,3 x 59,2 cm

¹²⁴ Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst met wie J.H. van Heek sinds 1920 veel contact had

¹²⁵ Maarten van Heemskerck (1498-1574)

▲ HB 11

Herkomst

Veiling Heeswijk, 1901: nr. 55. Triptyque. Au centre : la Vierge allaitant l'Enfant, et deux saints agenouillés à ses pieds. Les deux volets représentent, l'un les saintes Femmes ; l'autre Jésus en croix. Peinture sur stuc de l'école de Sienne. Le bois est sculpté à colonnettes torsées et à arcature gothiques. À l'extérieur un décor piqué. Bois. – Hauteur 69 centimètres.

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
87. Drieluik, olifhout 65-60 Sieneesche Meester 1300 ong. Italiaansch meesterwerkje Heeswijk, zeer mooi [JHvH]
- II. Lijst 1919: behouden [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 6. Studying Room and Annexe: 1 small altar picture, Florentine, beginning 15th cent. f 1.-mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 56b, Studeerkamer: 1 Triptiekje Florentynsch begin 15e eeuw. [met rode streep] gered

- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Studeerkamer en annex: 64, 1 klein altaarschildery Florentijns, begin 15e eeuw. [verzekerde waarde] 1000, [schade] 60
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Studeerkamer en annex: nr. 64, 1 klein altaarschildery Florentijnsch, begin 15de eeuw. f 1000.-- obs 12x [KW]
- VII. Van Luttermvelt 1948:
p. 8, 11. FLORENTIJNS MEESTER, DRIELUIK. Middenpaneel: voor een gouden achtergrond zit in glorie Maria, frontaal, in rood costuum waarover blauwe mantel, het naakte Christuskind aan de borst voedend. Boven haar een witte duif, terzijde twee cherubijntjes. Beneden knielen Johannes de Doper en Johannes de Evangelist. Geheel bovenin het borstbeeld van Christus, een boek van Alfa en Omega in de hand. Linkervleugel: voor een gouden achtergrond drie vrouwelijke heiligen, boven wie de verkondigingsengel. Rechterleugel: voor een gouden achtergrond Christus aan het kruis, het bloed uit zijn zijde spuitend; aan de voet van het kruis Maria, Maria Magdalena en Johannes; erboven Maria van de Maria Boodschap. Keerzijde der vleugels: bruin met ingeponste ornamenten. Paneel in oude lijst, aan de bovenkant spitshoog, midden 51 x 21, zijvleugels elk 55,5 x 10 - Eerste helft 14e eeuw. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Volgens prof. Scarpellini¹²⁶, Perugia: mogelijk van Jacopo del Casentino¹²⁷. Marijke Hiemstra¹²⁸ 1990: middenstuk Bicci di Lorenzo, vleugels Jacopo del Casentino. 1986-90 door Hesterman¹²⁹ gerestaureerd. [14e eeuw veranderd in] 15e eeuw [JHAvH]

Literatuur

- Utrecht 1906, nr. 8, Drieluik. Middentaferel: Madonna (zittend); St. Jan de dooper; St. Jan Evangelist. Linkervleugel: Boodschap des Engels; St. Margaretha; St. Agatha; St. Katharina. Rechterleugel: Kruisdood; H. Maagd; St. Johannes; St. Magdalena. Bovenaan: God de Vader. Onderaan: Ave Maria Gratia. 0.70 x 0.60 M.
- Van Heek 1961, p. 82 ('Vrij zeker lijkt mij Florentijnsch en naar den stijl nog 14^e-eeuwsch een drieluikje van gothieken vorm, waarvan het middenpaneel iets geleden heeft, doch de vleugeltjes in prima staat verkeren. (verz. Ramboux, Keulen; Mengelberg, Utrecht)')
- Van Heek 1987, p. 138 (id.), p. 136, afb. 90 (als toegeschreven aan Bicci di Lorenzo)
- Stokman-van Dommelen 1997, p. 112 (als onbekende kunstenaar)
- Kutsch Lojenga-Rietberg 2000 afb. 82 (als Bicci di Lorenzo (1373-1452), middenpaneel en Jacopo del Casentino (werkzaam 1339-1358), zijpanelen)
- Schmidt 2008², p. 141-152
- Van Santen 2018, p. 209, 215, afb. 5 en 12

¹²⁶ Dr. Pietro Scarpellini (*1928), Italiaans kunsthistoricus, hoogleraar aan het Institute of Art, Perugia (1955-1987)

¹²⁷ Jacopo del Casentino (werkzaam 1339-1358)

¹²⁸ De identiteit van deze persoon is niet bekend

¹²⁹ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

a88

Kopie naar het drieluik voor Jan Floreins door Hans Memling (1430/1440-1494) in het Sint Jans Hospitaal in Brugge

Middenpaneel: De aanbidding van de drie koningen met links Jan Floreins.

Linkerluik: De aanbidding van het kindje Jezus door Maria en Jozef.

Rechterluik: De opdracht in de tempel.

Buitenzijden van de luiken. Links: De heilige Johannes de Doper.

Rechts: De heilige Veronica.

Koper

Linkerluik 114,5 x 64 cm,
midden 114,5 x 129,3 cm.,
rechterluik 114,5 x 64,6 cm.¹³⁰

▲▶ HB 66

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
88. Drieluik op koper naar Hans Memlinck 200-95 ong. 1460. St Jans Hospitaal Brugge moderne copie blijft in bruikleen¹³¹ [JHvH]
- II. Lijst 1919: 19e eeuwse vergroote copie naar Memling het drieluik St Jans Hospitaal Brugge [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: Aanbidding door 3 koningen HB 66 [JHAvH]

¹³⁰ De kopie is aanzienlijk groter dan het origineel [48 x 107,5 cm]; het origineel is op paneel

¹³¹ De triptiek is tot uiterlijk 1924 in bruikleen gebleven bij de weduwe Mengelberg in Utrecht

- IIb. Transportlijst 1920: in bruikleen [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 14. Tower, second floor: 1 triptych copy after Memling in St. John's Hospital Bruges. [samen met '3 pictures on panel'] 3. mille.
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 41, Toren en 2e verdieping + ommegang: 1 triptiek nr. Memling, St. Janshospitaal Brugge. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939: nr. 158, 1 triptiek, copie naar Memling in 't St. Jan Hospital, 3000,- [verzamelpost met 3 schilderijen op paneel]
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Toren, 2de verdieping: nr. 158, 1 triptiek copie naar Memling in St. John Hospital Bruges. f 3000,- obs [KW]
- VII. Van Luttermvelt, 1948:
p. 25: 66. H. MEMLING (Copie naar). DRIELUIK. Middenpaneel: aanbidding der koningen. Linker luik: aanbidding der engelen. Rechter luik: presentatie in de tempel. Keerzijde linker luik: in een landschap Johannes met het lam, met rechts op de achtergrond de doop in de Jordaan; rechter luik: Veronica met de zweetdoek. Paneel, middenstuk 94 x 114; zijvleugels elk 94 x 48,5 - Copie uit het midden der 19e eeuw naar het origineel uit omstreeks 1475 in het Sint Jans hospitaal te Brugge. W. Mengelberg Sr., Utrecht. 1993 *schoongemaakt door mevr. Marchand*¹³². Koperplaat? 1475 *doorgestreept en vervangen door 1479. M 88* [JHAvH]

Restauratie:

Rekening van fa. Douwes¹³³ in Amsterdam d.d. september 1924 met lijst van gerestaureerde schilderwerken en bedragen: 'Torenkamers: n. Memlinc. Triptiek. gevernist. 25.--.'¹³⁴ (Privéarchief J.H. van Heek).

Literatuur:

Van Heek 1961, p. 85 ('Aan den zijmuur tegen den "donjon" hangt een in de vorige eeuw door een Duitsch professor¹³⁵ in een wat grooter formaat geschilderde kopie van het bekende drieluik van Memling uit het St. Jans Hospitaal te Brugge. Het stelt voor de Aanbidding der drie Koningen.')

Van Heek 1987, p. 183 ('De huiskapel [...]. Hier bevindt zich een in de vorige eeuw (id. 1961)

Van Santen 2019, p. 207, afb. 4, p. 280, afb. 13

¹³² Pauline Marchand (*1960), schilderijenrestaurator te Rotterdam

¹³³ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

¹³⁴ Kennelijk is de triptiek al in 1924 of eerder, ruim voor het overlijden van de weduwe Mengelberg in 1930, naar Huis Bergh gegaan

¹³⁵ Waarschijnlijk is dit Prof. Egidius Mengelberg (1770-1849), de grootvader van Friedrich Wilhelm Mengelberg, portretschilder en oprichter van de Mengelbergsche Sonntagschule für Bauleute te Keulen

Q a89

Zuid-Nederlandse school(?)

1645

Portret van Petrus Reuter, kanunnik te Bonn

Paneel

108 x 88 cm.

► HB 1337

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
89. Paneel, eikenhout: Kanunnik De Ruyter, Keulen, tijdgenoot van Van Dijk ong. 1630 Ned. Meester 98-74.
- II. Lijst 1919: *verbrand 1939* [JHvH]. *behouden!* [JHAvH]
- IIa. Lijst 1919: HB ongenummerd Petrus Reut 1645 (*verbrand meende Vader*) [JHAvH]

Q a90

Noord-Italiaanse school(?)

Zestiende eeuw(?)

God de Vader en de Heilige Geest. Vierpas

Paneel

11 x 11 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *geen afbeelding bekend*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
90. Vierpasje God de Vader en H. Geest, op olijfhout groot 11. Noord-Italiaansch, ong. 1500
- II. Lijst Mengelberg 1919: *zeer klein* [JHvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 20, God de Vader met H. Geest. Vierpas. 0.11 x 0.11 M.

ag1

Italiaanse school(?)
Zestiende eeuw(?)
Putto. Studie voor plafondschildering
Doek
Maten onbekend

Huidige verblijfplaats onbekend

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Put op doek geschilderd. Aard Correggio¹³⁶ ong. 1560. Italiaansch.
Studie voor plafondschildering. g1. stuks [JHvH]

¹³⁶ Antonio da Correggio (1489-1534)

ag2

Rijnlandse school
ca. 1550
Maria met het kindje Jezus
op een maansikkel,
links een non en rechts
een monnik
Paneel
14,3 x 17,3 cm.

► HB 54

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
g2. Laatgotisch paneel eikenhout. Ned. Rijnsch Mad. met kind en stichters ong 1430.¹³⁷
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
No. 6. Studying Room and Annexe: 1 small picture on panel Rhenish, about 1450. f 1.—
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 56b. Studeerkamer: 1 kl. Paneeltje Duitsch Rijnsch. Madonna, plm. 1450, plm. 20 x 12 cm. [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
67. Studeerkammer en Annex: kl. Schilderij op paneel Rijnlandsch om str. 1450. [verzekerde waarde] 1000, [schade] 10
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Studeerkamer en Annex: nr. 67, 1 klein schildery op paneel Rylandsch ongeveer 1450. f 1000.-- obs 2x [KW]
- VII. Van Luttervelt 1948:
p. 21, 54, RIJNS MEESTER. MADONNA. Voor een gouden achtergrond zit op een grasveld Maria, ten voeten uit, frontaal, gekleed in het blauw, over de knieën rode en witte doeken, het naakte Christuskind op schoot. Links knielt een non in het wit met grijze kap, rechts een monnik in het bruin met zwarte kap. Boven beide hoofden een witte, onbeschreven banderol. Links onder de voeten van Maria een maansikkel. Paneel in oude lijst, 12,5 x 15,5 - Midden 15de eeuw. J.A. Ramboux, Keulen¹³⁸; W. Mengelberg Sr., Utrecht.

¹³⁷ Komt ook voor op een losse lijst bij I. Lijst Mengelberg 1919 met objecten die niet zijn vervoerd naar Huis Bergh dan wel niet aan Huis Bergh zijn verkocht: Madonna + kindje & zuster & monnik? [JHvH]

¹³⁸ Foutieve informatie

 a93¹³⁹

---

 a94

Onbekende kunstenaar
 Maria met het kindje Jezus
 Koper
 Maten onbekend

Huidige verblijfplaats onbekend

▶ *geen afbeelding bekend*

Bronnen

11b. Transportlijst 1920:
 Madonna met kind op koper

---

¹³⁹ Later toegevoegd aan I. Lijst Mengelberg 1919 maar is gelijk aan Mar8

Sculptures

Q b1

Anonieme beeldhouwer,
waarschijnlijk uit Utrecht
ca. 1500-1510
Maria op de maansikkel
Eikenhout
179 cm. hoog, 60 cm. breed

► HB 367

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  1. Madonna met Kind, hoog 175 Eikenhout gebeitst. Westfaalsch. Ong. 1530. Monumentale sculpture
- IIa. Lijst 1919: HB 367 [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 14. Tower, second Floor: 1 large sculpture 15th century. Rhenish. St. Mary on half moon. [verzamelpost] 1.mille
- IVb. Inventaris mw. A. van Heek 1939:
  - p. 41, Toren en 2^e verdieping + ommegang: 1 groote hangende sculpture Madonna op de halve maan, 15e eeuw Rijnsch. [met rode streep] gered

- V. Lijsten Westendorp klad 1939 :
  - Toren, Tweede verdieping: nr. 159, een grote Maria op halve maan, hout, 15e eeuw. [verzamelpost] 1000, obs, 6X
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Toren, 2de verdieping: nr. 159, 1 groote afbeelding (gebeeldhouwd) 15de eeuw, Rynl., Maria op halve maan obs f 1.000 [verzamelpost] [KW]
- VII. Van Luttermvelt 1948:
  - p. 109, 367, DUIJS. Midden-Rijnse school. MARIANUM. Op een maansikkel staat de gekroonde Madonna, frontaal, ten voeten uit, het naakte Christuskind op de rechter arm, de linker hand opgeheven. Christus houdt een vogeltje aan beide vleugels vast. Gerestaureerd: stukjes onderaan, de mantel van Maria en onderaan de maan, de vingers van Maria's linker hand, het rechter voetje van het kind, het bovenste gedeelte van de kroon, de rechter onderarm van Christus, de rechter vleugel van de vogel en enige kleine punten. Eikenhout, h. 179 – Derde kwart 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. zie mening Dr. Gorissen' [JHAvH]; in toren hangend

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 13, Maria met Christuskind. Eikenhout, omstr. 1500. 1.90 M.
 Van Heek 1961, p. 56 ('een grote Madonnafiguur op een sikkel staande, met het Christuskind op haar arm, dat een vredes-duif aan haar vleugel vasthoudt. ... De stijl verraadt zijn afkomst van de Neder- of Middenrijn. Een eeuwenoude stam zal hiervoor gekapt zijn geworden.'). p. 63, afb. 41 ('15de eeuwsch Marianum uit Neder-Rijnstreek')
 Van Heek 1987, p. 120, afb. 74 ('Marianum. Neder- of Middenrijns houtsnijwerk, derde kwart 15e eeuw'), p. 121 (id. 1961)
 Van Mierlo 1990, pp. 98-110, p. 98: 'Marianum, vermoedelijk een Middenrijns werk, vervaardigd door een nederrijns beeldhouwer, ca. 1500-1520. Het beeld is afgeloogd, hier en daar zijn in de dieper gelegen gedeelten resten van oude stuc en/ of polychromie zichtbaar. Vernieuwd zijn gedeeltes onderaan de mantel van Maria en van haar haren, de vingers van haar rechterhand, de punt van haar rechterschoen – een overigens onterechte toevoeging – en het bovenste deel van haar kroon. Voorts de rechteronderarm van Christus en een deel van zijn rechervoet, de rechtervleugel van de vogel, enkele stukken van de maansikkel en verschillende kleinere punten, verspreid over het hele beeld. De oorspronkelijke stralenkrans is verdwenen.'
 Defoer 2008, pp. 61-64, afb. 29, p. 64: 'Concluderend kunnen we stellen dat een aantal stilistische eigenschappen en details van de Maria van Huis Bergh eerder naar Utrecht dan naar de Nederrijn wijzen, zodat het waarschijnlijk een werk is van een Utrechts beeldhouwer. Het staat in de productie uit die stad geheel op zichzelf, want we kennen geen enkel ander beeld dat aan deze meester is toe te schrijven.'

¹ Dr. Friedrich Gorissen (1912-1993) was van 1958 tot 1977 museumdirecteur te Kleef (D)

b2

Meester Tilman Heysacker, ook genaamd
Meister Tilman (werkzaam ca. 1475-1515),
Keulen, of atelier
1505-1515
De heilige Quirinus van Neuss
Eikenhout
124 cm. hoog (zonder vaan)

De hand met pijlenbundel is later toegevoegd

► HB 364

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  2. Ridder, eikenhout. Hoog 147. St. Sebastianus². Nederrijnsch. Ong. 1430 Prachtwerk
- II. Lijst 1919: *behouden* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: [Hoog] 147 [doorgestreept en vervangen door] 124 [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 14. Tower First Floor: 1 gothic sculpture. Rheinisch 15th cent. St. George. [verzamelpost] 1.5 mille.
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 40, 1^e Verdieping Toren: 1 Gotische sculpture Rijnsch 15e eeuw St. George. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Toren, Eerste Verdieping: nr. 157, 1 goth. Sculptuur St. Georg Rijnlandsch. [verzamelpost] 1500, obs

² Vanwege de later toegevoegde pijlenbundel werd het beeld bij Mengelberg geïdentificeerd als de heilige Sebastiaan

- VI. Verlieslijst 1939:

Toren 1ste verdieping: nr. 157, 1 Gotisch sculpture Rynlandsch 15de eeuw, St. George gered f 1.500,- [KW]
- VII. Van Luttervelt 1948:

364. DUIT, Middenrijnse school. Neder. Keulen volgens Dr. Gorissen³: Tilman van der Burg⁴ ± 1475 [JHAvH]. (Calcaren School⁵ Prof. W. Vogelsang⁶). Trappenhuis [JHAvH]. Staande, ten voeten uit, frontaal, het rechter been iets naar voren geplaatst, gekleed in harnas, een mantel over de schouders, in de rechter hand een lans, waaraan een vaantje is, in de opgeheven linker hand een kaars (?), op het krullende haar een muts. De achterzijde is enigszins uitgehold. De bovenste helft van de lans is vernieuwd, de kaars (?) afgebroken. Eikenhout, h. 123 (zonder lans), br. 32,5 cm. – Tweede kwart 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Trappenh. St. Sebastianus (volgens Dr. W. Quincke⁷). Fabian (volgens Mares⁸) [JHAvH]

Literatuur

Düsseldorf 1904, nr. 7021, Gewappneter Heiliger Sankt Viktor oder Sankt Gereon.
Utrecht 1906, nr. 11, Ridderfiguur. Eikenhout, omstreeks 1470. hoogte 1.20 M.
Van Heek 1961, p. 55 ('In het trappenhuis (boven) een St. Jorisbeeld, 15de eeuw')
Van Heek 1987, afb. 72. ('H. Sebastiaan of H. Fabian. Houtsnijwerk van Tilman van den Burch⁹, Keulen, ca. 1475')
Van Mierlo 1990, p. 59-69, p. 59: 'H. Ridder (St. Quirinus van Neuss?), Keulen, atelier Tilman van der Burch¹⁰, ca. 1505-1511. [...] zijn resten van oude stuc en/of polychromie zichtbaar. Het kerngedeelte van het hout is verwijderd, het plankje dat deze aan de achterzijde moest markeren, is verdwenen. Vernieuwd zijn het bovenste gedeelte van de lans, de linkerhand met de pijlen en een stuk van de mouw, enkele stukken onderin de mantel en een gedeelte van de voet.'
Defoer 2008, p. 57-61, afb. 26, p. 59: 'Van Meester Tilman en zijn atelier kennen we nog twee andere Quirinusbeelden, een in St. Kunibert in Keulen en de andere in de Quirinuskerk in Neuss. Beide hebben ze nagenoeg dezelfde haardracht als de ridder van Huis Bergh. Ook valt op dat deze figuren voor hun tijd wel erg spitse schoenen dragen en een ouderwets harnas dragen, zoals dat omstreeks 1475 in de mode was.'
Van Santen 2018, p. 211, afb. 8
Defoer 2019, p. 80, afb. 1

- ³ Dr. Friedrich Gorissen (1912-1993) was van 1958 tot 1977 museumdirecteur te Kleef (D)
- ⁴ Tilman van der Burch (werkzaam 1450-1499). Recent onderzoek heeft uitgewezen dat de vroegere identificatie van Meister Tilman met Tilman van den Burch niet correct is
- ⁵ Bedoeld wordt de beeldhouwtraditie in Kalkar (D)
- ⁶ Prof.dr. Willem Vogelsang (1875-1957), hoogleraar kunstgeschiedenis in Utrecht (1907-1945)
- ⁷ Dr. Wilhelm Quincke, directeur van het Burgmuseum in Altena (D)
- ⁸ Willy J. Mares (1927-1983), beeldhouwer en restaurator van beelden
- ⁹ Zie noot 4
- ¹⁰ Zie noot 4

Q b3

Vlaamse school
1680
De heilige Birgitta van Zweden
Eikenhout
90 cm. hoog

Verbrand in 1939

► geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  3. Eikenhout hoog 90 St. Brigitta, abdis Vlaamsch 1680.
- IIb. Transportlijst 1920: lindehout [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 12. Picture Gallery on 1ste Floor (bovenzaal). II: 14 Gothic sculptures, 14. mille
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:

6. Antoniuszaal: 14 gotische sculpturen, 14000
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 33, Antoniuszaal: 14 gotische sculptures w.o Non met boek (stond op de tafel)
weg
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en Sculpturengalerij op 1e verdieping (bovenzaal): nr. 134, 14
gotische beeldhouwwerken. [verzekerde waarde] 14000, [schade] 14000, X,
verbrand
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen galery op 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 134, 14 Gothische
beeldhouwwerken. f 14.000,- [KW]

Q b4

Atelier van Tilman Riemenschneider (1460-1531),
Würzburg (D)
Kort na 1505-1510
Biddende Maria, mogelijk onderdeel van
een beeldengroep met de Kroning van Maria
Lindehout, gepolychromeerd
62 cm. hoog

Oorspronkelijk een staande figuur, later bij de
knieën afgezaagd en daarna (in de negentiende eeuw)
onderaan voorzien van een nieuw stuk hout van ca. 9 cm.
De polychromie is negentiende-eeuws.

► HB 363

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
    4. Maria. Knielend (gepolychromeerd, oud) hoog 62. Lindenhout. Tillmann Riemenschneider, Zuidduitsche Meester ong. 1460
- Brief van G. de Marez Oyens¹¹ aan J.H. van Heek d.d. 11 juni 1919: 'Hoewel de beroemde Madonna van Riemenschneider en de Geeseling van Christus door Martin Schongauer [Ma11], waarvan de andere helft nog het altaar in Kolmar siert, onmiddellyk door my via Prof. O. Lanz¹² aan onzen bekenden Nederlandschen industrieel kunstkooper uit het Zuiden¹³ kunnen verkocht worden, heb ik de opdracht van Mevrouw de Weduwe Mengelberg en van haren zoon, den dirigent Willem Mengelberg, om eerst u de geheelen collectie aan te bieden, omdat zy meenen dat deze collectie, die voor Uw kasteel bestemd heet te zyn, door U niet aan vreemden wederom zal verkocht worden.' (Privéarchief J.H. van Heek)
- 11 G. (Gerrit) H. de Marez Oyens (1881-1961), werkzaam bij kantoor Oyens te Amsterdam, regelde de overdracht van de Collectie Mengelberg aan J.H. van Heek. Zie Inleiding, p. 8, noot 6.
  - 12 Prof. dr. Otto Lanz (1865-1935) was een Amsterdamse verzamelaar van Italiaanse kunst. Vanaf 1920 had J.H. van Heek veel contact met hem.
  - 13 Waarschijnlijk wordt Anton Philips (1874-1951) in Eindhoven bedoeld

- IIa. Lijst 1919: HB 363 [JHAvH]
 IIIb. Verzekeringslijst 1937, Engels:
 No. 3. Large Hall 2. (*grote zaal*): 1 gothic sculpture (kneeling woman). 2.- mille
 IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
 p. 86, *grote Zaal* (vervolg): 1 Biddende vrouwenfiguur. [met rode streep] *gered*
 V. Lijsten Westendorp klad 1939:
 Grote Hal, (zaal; links): nr. 31, Houten beeld, Knielende vrouw (gothisch).
 [verzekerde waarde] 2000 [geen schade]
 VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
 Grote Zaal (links): nr. 31, 1 Gothisch beeldhouwwerk, knielende vrouw *obs f*
 2.000.-[KW]
 VII. Van Luttervelt 1948:
 p. 108, 364, DUITSC Omgeving van Keulen [doorgehaald] *volgens meerderen:*
omgeving Tilman Riemenschneider [JHAvH]. Volgens W. Brücher (of Brückner)¹⁴ uit de
omgeving van Würzburg [JHAvH]. TREURENDE MARIA. Maria Verkondiging [JHAvH].
 In hoog reliëf, staande, ten voeten uit, frontaal, iets naar rechts gew end, in
 de knieën doorzakkend, de beide handen gevouwen, in een lang gewaad,
 blootshoofds, met loshangend haar. Gepolychromeerd: het kleed rood, de
 mantel gelig met blauwe voering. Eikenhout, h. 62, br. 29, d. 12,5 – Tweede helft
 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht.

Literatuur

- Utrecht 1906, nr. 14, Maria knielend. Riemenschneider. Lindenhout. Oorspr.
 polychromie, begin 16e eeuw, hoogte 0.62 M.
 Van Heek 1961, afb. 42 ('Treurende Maria, Duitsch houtsnijwerk uit de 2de helft der
 15e eeuw.')
- Van Heek 1987, afb. 76 ('Treurende Maria of deel van een verkondigingsgroep.
 Duits houtsnijwerk uit de omgeving van Tilman Riemenschneider. 19de-eeuwse
 polychromie.')
- Van Mierlo 1990, p. 111-119, p. 111: 'Maria uit een Mariakroningsgroep. [...] Hoogreliëf,
 de achterzijde is afgeplat. Nieuwe waarschijnlijk ten onrechte aangebrachte
 polychromie. Het stuk is een fragment uit een groter geheel. Een gedeelte van ca.
 9 cm. (zichtbaar aan de horizontale naad) onder aan het reliëf is een negentiende-
 eeuwse aanvulling, waarmee is getracht het beeld een overtuigend afgeronde basis
 te verschaffen.'
- Defoer 2008, p. 57 ('Een knielende jeugdige Maria, ooit onderdeel van een groep die
 de kroning van Maria voorstelde.')
- Van Santen 2018, p. 210, afb. 7, p. 211, p. 220., afb. 14

Restauratie

Restauratieverslag Edgar Jetter., Vreden (D), 10 april 1986: 'Die Fassung ist
 nicht original ... Die Vergoldung ist in Bronze. ... Die beschädigte Nase wurde
 ausgebessert.' (Collectiedocumentatie Huis Bergh)

¹⁴ De identiteit van deze persoon is nog niet achterhaald

♁ b5 = ♁ b52¹⁵

Anonieme beeldhouwer, Keulen
 ca. 1400
 De verzezen Christus
 Eikenhout
 62 cm. hoog [met vaan]

Huidige verblijfplaats onbekend.
 Verbrand in 1939¹⁶:

► Detail afb. 11, p. 16

Foto bewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
 5. Verzezen Christus. 65 hoog. Eikenhout Bruin gepolychromeerd. Keulsch werk,
 hoog 37 ong. 1400 *kleur veranderen* [JHvH]
 52. Christus met staf en vaantje zegenend. Lindenhout. Bruin gepolychr.
 Nederrijnsch Ong. 1440 Hoog 62
- IIb. Transportlijst 1920: 52 *cm hoog* [JHvH]
- III. Mogelijk III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
 13. Chapel: 5 gothic figures carved in oak [samen met 1 God-father figure
 baroque]. 1,5 mille
 13. Chapel: *gothische Christus f 300,-* [AvH-vWP]
- IVb. Mogelijk IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
 p. 24, Kapel: 5 gothische figuren eikenhout snijwerk. [met rode streep] *gered*
- V. Mogelijk V. Lijsten Westendorp klad 1939:
 Kapel: nr. 152, 5 goth. figuren in eikenhout gesneden en een God-Vader figuur
 (barok). [verzekerde waarde] 1500
- VI. Mogelijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
 Kapel: nr.152, 5 Gothische figuren gesneden in eiken [samen met] Vader Gods
 figuur (barok) *obs f 1.500.-* [KW]

¹⁵ Zie brief Mr. H.W.J.M. de Jong aan J.H. van Heek, 10 mei 1920 (Privéarchief J.H. van Heek).
 De Jong was een schoonzoon van Wilhelm Mengelberg, getrouwd met diens dochter
 Maria.

¹⁶ Minstens 14 beelden uit de collectie van Huis Bergh die bij de brand verloren zijn gegaan,
 zijn slechts als verzamelpost in de bronnen vermeld. Het is niet zeker is of Mb6 daar bij
 hoort.

b6

Toegeschreven aan de Meester van de profetenfiguren van het Keulse raadhuis, Keulen ca. 1425-1430
De aanbidding van het kindje Jezus door Maria
Eikenhout, gepolychromeerd
37,5 cm. hoog, 33,5 cm. breed

De polychromie is in de negentiende of begin twintigste eeuw grotendeels vernieuwd

► HB 369

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
6. Maria en Kind in de Kribbe. Gepolychromeerd. Keulsch werk, hoog 37 ong. 1400.
- III. Mogelijk III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
13. Chapel: 5 gothic figures carved in oak [samen met 1 God-father figure baroque]. 1,5 mille
- IVb. Mogelijk IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 24, Kapel: 5 gothische figuren eikenhout snijwerk. [met rode streep] gered
- V. Mogelijk V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Kapel: nr. 152, 5 goth. figuren in eikenhout gesneden en een God-Vader figuur (barok). [verzekerde waarde] 1500
- VI. Mogelijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Kapel: nr.152, 5 Gothische figuren gesneden in eiken [samen met] Vader Gods figuur (barok) obs f 1.500.- [KW]
- VII. Van Luttermvelt 1948:
p. 110, 369. Duits, WESTPHAALS (?) AANBIDDING VAN CHRISTUS DOOR MARIA. Op de grond ligt het naakte Christuskind, in profiel, rechts: links knielt Maria, in driekwart profiel naar rechts, gehuld in een gedrapeerd gewaad. Aan de achterzijde afgeplat en uitgehold. Polychromie en goud van de mantel 19de/20ste eeuw. Lindenhout (?), h. 37,5, br. 33,5 – Derde kwart 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht.

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 7, Maria knielende met Christuskind. Lindenhout. midden der 15e eeuw, 0.37 x 0.35 M.

Van Mierlo 1990, p. 45-50, p. 45: 'Reliëf, achterzijde afgeplat en uitgehold. Oude, maar waarschijnlijk niet oorspronkelijke polychromie en vergulding, aangebracht op een stuc laag. Het stuk is een fragment van een groter geheel. Het hoofd en een gedeelte van het bovenlichaam van Maria zijn afgebroken geweest en onzorgvuldig weer aangezet.'

Defoer 2008, p. 57: '... de ontroerende jonge Moedermaagd, die haar pasgeboren kind aanbidt, van de hand van de Keulse meester¹⁷ die ca. 1430 de zogenaamde Palandt Madonna in het Diözesanmuseum aldaar heeft vervaardigd.'

b7

Anonieme beeldhouwer
Negentiende-eeuw in
middeleeuwse stijl
Drieluik met heiligentaferelen.
Linkerluik: de heilige Martinus.
De heiligen op het middendeel
en het rechterluik zijn niet
geïdentificeerd.
Eikenhout
Middenpaneel 80,5 x 33,
vleugels 67 x 16 cm.

In het middendeel is een aantal
middeleeuwse
elementen ingevoegd.
De luiken zijn later toegevoegd.

► HB379

¹⁷ Wordt beschouwd als identiek met de Meester van de profetenfiguren van het Keulse raadhuis

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  7. Drieluik 83-67 hoog. Eikenhout gebeitst. Vlaamsch Ong. 1480. Uit Portugal *gehaald, prachtig* [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  13. Chapel: 1 small oak triptych with carved figure of Charles V?. 1. mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 24: 1 eikenhouten gebeeldhouwde triptiek Karel V?. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Kapel: nr. 151, 1 kl. eikenhouten triptyk met gesneden figuren v. Karel V (?). [verzekerde waarde] 1000
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Kapel: 151, 1 kl. eiken "Triptiek" met gesneden figuren v. Karel V? *obs f 1.000 4X* [KW]
- VII. Van Luttermvelt 1948:
  - p. 113, 379. ZUID-NEDERLANDS. DRIELUIK. Middelpaneel: in een gothieke boog met tracteringen vliegt bovenin in een berglandschap een engel met uitgespreide handen. Onder links een flauwgevallen vrouw tussen twee figuren; boven hen een ruiter te paard. Rechts ene koning, die blootshoofds staat te bidden; achter hem een bisschop. Linkervleugel: Sint Maarten, gekleed als bisschop, snijdt zijn mantel door; boven hem gebouwen. Rechtervleugel: een bisschop die iemand doopt, waarboven gebouwen. Beide vleugels in relief. De keerzijden zijn onversierd. Predella: Drie wapens op gothieke tracteringen in het midden een abten- of prelatenhoed, waarachter twee gekruiste kromstaven; aan weerskanten een wapen met een dubbel kruis en met een tiara (Pabst (?)). Het geheel op onlogische wijze samengesteld uit fragmenten. Eikenhout, middenpaneel 80,5 x 33, vleugels 67 x 16 – Omstreeks 1510. Coll. Mengelberg Sr., Utrecht. *Zuidgang boven* [JHAvH]

Anonieme beeldhouwer
 Waarschijnlijk negentiende-eeuws in middeleeuwse stijl
 Ridder
 Lindehout, verguld
 65 cm. hoog (met lans)
 Pendant van Mb9

Verbrand in 1939

► Foto ca. 1900

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  8. Ridder, geheel verguld. Spaansch lindenhout 65 hoog ong. 1450.
- II. Lijst 1919: *verbrand* 1919 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: *verbrand* [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 9. Wall of staircase (main staircase): 2 gothic sculptures m. staircase columns. [verzamelpost] 5.-- mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 37, groote Trappenhuis (boven en beneden): 2 gothische sculptures op hoeken van trapbalustrades *weg*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Hoofdtrappenhuis: nr. 105 [verzamelpost] 2 *gothische beeldhouwwerken op trappenhuis kolommen*. [verzekerde waarde verzamelpost] 5000, [verzekerde waarde] 400, [schade] 400 [voor Mb8 en Mb9 samen] *verbrand*
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Muur van Trappenhuis/Hoofdtrappenhuis: nr. 105 [verzamelpost], 2 *Gothische beeldhouwwerken op trappenhuis kolommen, f 5.000.--* [KW]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 31, Ridderfiguur met oorspronk. Polychromie. Lindenhout. begin XVe eeuw, hoogte o. 44 M. [zonder lans]
 Van Heek 1961, p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('twee middelgrote ridderfiguren (een St. Joris)')
 Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 ('St. Joris en een andere middelgrote ridderfiguur')
 Van Santen 2018, p. 208, afb. 4
 Van Gruting 2019¹, p. 97, afb. 2 en 3

bg

Anonieme beeldhouwer
 Waarschijnlijk negentiende-eeuws in middeleeuwse stijl
 De heilige Joris
 Lindehout, verguld
 65 cm. hoog (met lans)
 Pendant van Mb8

Verbrand in 1939

► Foto ca. 1900

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  - g. Dito, dito
- II. Lijst 1919: *verbrand* 1919 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: *verbrand* [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 9. Wall of staircase (main staircase): 2 gothic sculptures m. staircase columns. [in verzamelpost] 5.-- mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 37, groote Trappenhuis (boven en beneden): 2 gothische sculptures op hoeken van trapbalustrades *weg*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Hoofdtrappenhuis: nr. 105 [verzamelpost], 2 gothische beeldhouwwerken op trappenhuis kolommen. [verzekerde waarde verzamelpost] 5000, [verzekerde waarde] 400, [schade] 400 [voor Mb8 en Mb9 samen] *verbrand*
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Muur van Trappenhuis/Hoofdtrappenhuis: nr. 105 [verzamelpost], 2 Gothische beeldhouwwerken op trappenhuis kolommen, f 5.000.-- [KW]

Literatuur

Utrecht 1906 nr. 32, Als boven [= Mb8]. Id.
 Van Heek 1961, p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('twee middelgrote ridderfiguren (een St. Joris)')
 Van Heek 1987, p. 225 Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van maart 1939 ('St. Joris en een andere middelgrote ridderfiguur')
 Van Santen 2018, p. 208, afb. 4
 Van Gruting 2019¹, p. 97, afb. 2 en 3

b10

Anonieme beeldhouwer, Italië(?)
 Negentiende eeuw(?)
 Keizer Constantijn de Grote
 Marmer
 36 cm. hoog

► HB 384

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  10. Marmerfiguur 37 hoog. Veldheer St. Constanzo. Vlaamsche arbeid. Ong. 1580
- IIa. Lijst 1919: [St. Constanje verbeterd in] *Constanzo*, HB 384 [JHAvH]
 Waarschijnlijk III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 15. 2 Cabinets on North side on main floor: small works of art. [verzamelpost] 4. mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 18, Slaapkamer hr en mevr.: 1 marmeren beeldje St. Constantin. [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Drie kabinetten aan noordzijde van de hoofdverdieping: nr. 4, 1 marmeren beeldje: St. Constanzo. [verzekerde waarde] 200, [doorgestreept] ? slaapkamer
- VI. Waarschijnlijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - 3 Kabinetten aan Noordzyde der hoofdverdieping: nr. 168 [verzamelpost, w.o.] kleine kunstvoorwerpen. [verzamelpost] f 4.000.- [KW]
- VII. Van Luttervelt 1948:
  - p. 114, 384., ITALIAANS (Vlaams, volgens Mengelberg) [JHAvH]. H. CONSTANTIJN (Constantijn de Grote is nooit heilige verklaard) [JHAvH]. Staande, ten voeten uit, in gedraaide houding: de heup naar links, het hoofd naar rechts, de linker arm opgeheven met iets erin, de rechter hand in de zijde van de mantel, die de Keizer draagt over een Romeins harnas. Naast de rechter voet op de grond een bepluimde helm. Het geheel op ene rond voetstuk, waarop ingegrift: S. Costanzo. Aan de rugzijde onafgewerkt. Ontbreekt: het voorwerp in de linkerhand. Wit marmer, h. 36 – Omstreeks 1700. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Sculptures nr. 10 [JHAvH]

b11

Beeldhouwer uit omgeving Konrad Kuene, Keulen
ca. 1445-1460
Een heilige bisschop
Lindehout, gepolychromeerd
66,5 hoog, 24 breed, 19 cm. diep

De polychromie is vernieuwd. De handen en de staf zijn in de negentiende eeuw toegevoegd

► HB 365

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  11. Bisschop, geheel gepolychromeerd 67 hoog Ulmer school 1460 ong.
- II. Lijst 1919: *mooi* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 365. [67 verbeterd in] (66)
- III. Mogelijk III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  13. Chapel: 5 gothic figures carved in oak [samen met] 1 God-father figure baroque. 1,5 mille
- IVb. Mogelijk IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 24, Kapel: 5 gothische figuren eikenhout snijwerk. [met rode streep] *gered*
- V. Mogelijk V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Kapel: nr. 152, 5 goth. figuren in eikenhout gesneden en een God-Vader figuur (barok). [verzekerde waarde] 1500
- VI. Mogelijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Kapel: nr.152, 5 Gothische figuren gesneden in eiken [samen met] Vader Gods figuur (barok) *obs f* 1.500.- [KW]
- VII. Van Luttervelt 1948:
  - p. 109, 365. DUIJS. Omgeving van Keulen. HEILIGE BISSCHOP. Staande, ten voeten uit, frontaal in vol ornaat, een kromstaf in de rechter hand, een boek in de linker. Aan de achterkant afgeplat. Polychromie 19de/20ste eeuw. De staf vernieuwd. Lindenhout, h. 66,5 – Tweede kwart 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. *Ant.zaal* [JHAvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 21, Bisschop (staand figuur). Oorspronkelijke polychromie, XVe eeuw. hoogte o.68 M.

Van Mierlo 1990, p. 51-58, p. 51: 'De huidige polychromie is niet origineel; hieronder bevinden zich oudere verf- en verguldingslagen. De rechterhand met boek en de linkerhand zijn vanaf de mouwen vernieuwd, evenals de bisschopsstaf.'
Van Santen 2018, p. 211, afb. 8.

b12

Anoniem beeldhouwer, Mechelen
Derde kwart zestiende eeuw
Het laatste avondmaal
Albast
24 x 38,5 cm.

► HB 380

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  12. Albast relief "Laatste Avondmaal" 39-24 in lijst Ned. Meester ong. 1580. Ital. 1600 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 38? [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  13. Chapel: 2 *schild. ontbreken* [AvH-vWP]. 2 Italian pictures. 1 Italië Relief. [verzamelpost] 2.- mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 59, Kapel: 1 albasten relief. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Kapel: nr. 150, 2 Ital. schilderijen en een ital. alabaster relief (avondmaal). [verzamelpost, verzekerde waarde] 2000, [schade] 1800, Relief fl 200 gered
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Kapel: nr. 150, 2 Italiaanse schilderijen, 1 Ital. Reliëf, f 200,- [KW]
- VII. Van Luttervelt 1948:
  - p. 113, 380. ZUID-NEDERLANDS ? RELIEF MET HET LAATSTE AVONDMAAL. Christus is gezeten in het midden van het tafereel achter een tafel, die evenwijdig aan de onderrand staat. Om hem heen apostelen. Albast, 24 x 38,5 – Derde kwart 16de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. M 12 [JHAvH], *Kapel*

Literatuur

Van Heek 1987, afb. 78

Q b13

Anonieme beeldhouwer, Italiaans
ca. 1600
De evangelist Mattheus met een engel
Albast
49 cm. hoog

Huidige verblijfplaats onbekend

► Foto ca. 1900

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  13. Albast figuur 49 hoog Evangelist in boek schrijvend (St. Marcus) *Ital.* 1600 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: *schrijvend* [JHAvH]

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

Q b14

Anonieme beeldhouwer
Negentiende-eeuws in middeleeuwse stijl
Maria met het kindje Jezus
Lindehout, verguld
58,5 cm. hoog

Verbrand in 1939

► Foto ca. 1900

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  14. Madonna Kind. Lindenhout 62 hoog. Op zetel (glasgoud) ong. 1200. *Fransch Romaans* [JHvH]

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

- II. Lijst 1919: *zeer belangrijk - overeenkomst met Madonna Essen¹⁸ id Paderborn¹⁹. verbrand 1939. 14 Maart* [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: *glasgoud* [JHvH]
  - IIa: Lijst 1919: [verbeterd] *glasgoud, verbrand* [JHAvH], [onderaan pagina] *was zeer belangrijk – had overeenkomst met de madonna's van Essen en Paderborn (ontleend aan notities van Vader* [JHAvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 1, Maria met Christuskind (zittende figuur). Lindenhout. Omstr. 1200, hoogte 0,58,5 M.
'Giovanni' 1906, 'met een tamelijk popperig hoofdje, maar met veel waardigheid in de hiëratische figuur, in de wijze van zitten en het houden van het kind.'
Vogelsang 1906, p. 37 ('No. *1 is naar 't schijnt geheel nieuw verguld, het gezicht pretentius bijgekleurd, de wenkbrouwen slapjes in geteekend en dus "vervalscht".')
Van Heek 1987, p. 115 ('Het in mijn oog meest waardevolle stuk was een 12-eeuwse madonna, sterk van lijnen, gezeten op een strakke Byzantijnse zetel, op haar knie het Christuskind in zijn jeugdige jaren. Van mindere grootte, doch sterk herinnerend aan de bekende vroege Madonna's van Essen en Paderborn, is met deze sculptuur een werk van betekenis verloren gegaan²⁰.')
Van Santen 2018, p. 207, afb. 4
Van Gruting 2019², pp. 6-7

Q b15

Anoniem beeldhouwer, Nederrijns (?)
ca. 1460 (?)
Anna-te-drieën: Anna, Maria en het kindje Jezus
Eikenhout, gebeitst
110 cm. hoog

Huidige verblijfplaats onbekend.
Verbrand in 1939²¹?

► Foto ca. 1900

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

- 18 Een verwijzing naar de 'Gouden Madonna' (10de eeuw) in de Dom in Essen (D)
- 19 Een verwijzing naar de Imad-Madonna (11de eeuw) in het Diözesanmuseum in Paderborn (D)
- 20 Waarnaar deze tekst verwijst is niet met zekerheid vast te stellen. Waarschijnlijk is het een beschrijving van Mb31
- 21 Minstens 14 beelden uit de collectie van Huis Bergh die bij de brand verloren zijn gegaan, zijn slechts als verzamelpost in de bronnen vermeld. Het is niet zeker is of Mb15 daar bij hoort.

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  15. Eikenhout gebeitst 110 hoog. Moeder (Anna), Maria en Kind. Jan Joost van Kalkar²². Nederrijnsche sculpture ong. 1460
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 5. Side Hall 2: 1 oak sculpture St. Anne, St. Mary and Child Jezus. [verzamelpost] 5.- mille f 800 [AvH-vWP]
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Zijhal (Troonzaal): nr. 37, St. Anna te drieën. [verzekerde waarde] 800, [schade] - naar B. verzamelpost [KW]; nr. 52 [verzamelpost], 1 eikenhouten beeld: Anna, Maria en het Kindeke. [verzekerde waarde] 800
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Zijhall: nr. 52, 1 eiken beeldhouwwerk St. Anne, St. Mary and Kindeke Jezus onbeschadigd [verzamelpost] f 5.000.- [KW]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 12, Anna, Maria en Kind. Eikenh., omstr. 1480. 1.03 x 0.56 M.
Van Santen 2019, p. 208, afb. 5

b16

Anonieme beeldhouwer uit Westfalen(?)
ca. 1450(?)
Maria onder het kruis
Lindehout, gepolychromeerd
109 cm. hoog

Huidige verblijfplaats onbekend. Verbrand in 1939²³?

► Foto ca. 1900

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  16. Maria onder Kruis. Westfaalsch. Gepolychr. 110 hoog. Ong. 1450 zeer mooi [JHvH]

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

- 22 Jan Joest van Calcar (1455-1519), schilder en beeldhouwer. Van zijn hand is het retabel in de St. Nikolaikirche in Kalkar (D)
- 23 Minstens 14 beelden uit de collectie van Huis Bergh die bij de brand verloren zijn gegaan, zijn slechts als verzamelpost in de bronnen vermeld. Het is niet zeker is of Mb16 daar bij hoort.

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 27, Maria onder het kruis. Lindenhout. 15e eeuw, 1.09 M.

b17

Anonieme beeldhouwer,
Zuid-Duitsland
eerste kwart zestiende eeuw
De heilige Sebastiaan
Lindehout, gepolychromeerd
114 cm. hoog, 32 cm. breed, 24 cm. diep
Rijksmuseum Twenthe,
Enschede, inv.nr. RMT0659

Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Foto ca. 1900. De pijlen zijn in de loop der jaren verloren gegaan

►► RMT0659

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  17. St. Sebastianus aan boomstam. Ulmerschool. Ong. 1420. Gepolychromeerd. Hoog 120.

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 24, St. Sebastiaan (staand figuur). Oorspronkelijke beschildering. Lindenhout. XVIe eeuw. hoogte 1.12 M.
Van Santen 2018, p. 213, afb. 10

Q b18

Anonieme beeldhouwer uit Keulen(?)
ca. 1380(?)
Staannde Maria met het kindje Jezus
Lindehout, gebeitst
67 cm. hoog

Huidige verblijfplaats onbekend.
Verbrand in 1939²⁴?

► Foto ca. 1900

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
18. Maria en Kind. Gebeitst lindenhout. Hoog 67 Keulsche school. Ong. 1380

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 30, Maria met kind (staand fig.). Lindenhout. XVe eeuw. o.67 M.

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

Q b19

Anonieme beeldhouwer uit Schwaben,
mogelijk Ulm (D)
ca. 1510-1530
Pietà: Maria met de dode Jezus op haar schoot
Lindehout, gepolychromeerd
60 cm. hoog, 44 cm. breed

De polychromie is in de negentiende
eeuw vernieuwd

► HB 360

²⁴ Minstens 14 beelden uit de collectie van Huis Bergh die bij de brand verloren zijn gegaan, zijn slechts als verzamelpost in de bronnen vermeld. Het is niet zeker is of Mb18 daar bij hoort.

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
19. Pieta, gepolychromeerd. Middelrynisch Ong. 1480 Hoog 60.
- VII. Van Luttervelt 1948:
p. 107, 360. DUIJS, NOORD-WEST DUISLAND. PIETA IN HOOG RELIEF
“vesperbeeld” [JHAVH] Volgens Nissen²⁵ en Kühl²⁶ “Fränkisch”, omgeving van
Augsburg b.v. [JHAVH]. Maria, een mantel over het hoofd, is frontaal terneer
gezetten, het naakte dode lichaam van haar zoon op schoot. Christus draagt
de doornenkroon, Gepolychromeerd: het kleeed van Maria rood. Lindenhout,
h. 61 cm., br. 44 cm. – Midden 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht.
Antoniuszaal [JHAVH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 25, Pietà. Lindenhout. Oorspr. beschild. XVe eeuw, o.61 x o.44 M.
Van Mierlo 1990, p. 120-129, p. 120: ‘Reliëf, de achterzijde is afgeplat. De huidige
polychromie is niet oorspronkelijk; hieronder is de vermoedelijk originele
beschilderings- en verguldingslaag geheel of gedeeltelijk geconserveerd gebleven.’
Van Santen 2018, p. 207, afb. 4.

Q b20

Anonieme beeldhouwer, Zuid-Duitsland
Eind vijftiende eeuw
Vrouwelijke heilige, wellicht de heilige Anna
Lindehout, gepolychromeerd
28 cm. hoog

Waarschijnlijk oorspronkelijk een figuur
ten voeten uit

Voordat het beeld in 1906 werd
tentoongesteld is onderaan het
beeld een stuk hout van
ca. 15 cm. toegevoegd

►► Foto ca. 1900

► HB 362

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

²⁵ Dr. Robert Nissen (*1891), Duits kunsthistoricus, van 1933 tot 1939 directeur van het
Landesmuseum in Münster.
²⁶ Deze persoon is nog niet geïdentificeerd

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
20. $\frac{3}{4}$ figuurtje. Heilige vrouw Zuidduitsch Ong. 1500 *zeer mooi*. Lindenhout worm, Klein [JHvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 57b, Studeerkamer: 1 houten vrouwenfiguurtje, non (plat achterkant) *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Studeerkamer Annex: nr. 25, 1 beeldje St. Anna (halffiguur). [verzekerde waarde] 80, [schade] 40
Westendorp 1939 [op kladbriefje]: 17, Halbfigur Mutter Anna mit Buch, Holz, spätgotisch.
- VII. Van Luttermvelt 1948:
p. 108, 362. DUIJS, Rijnse school (?), ST. ANNA (?). Staande figuur, bij de knieën afgezaagd, frontaal. In de linkerhand een boek, de rechter naar opzij uitgestrekt, gekleed in een lange japon en hoofddoek. Achterzijde plat. Niet oorspronkelijke polychromie: kleed rood, hoofddoek wit. De rechter hand vernieuwd. Fragment van een groep. Lindenhout, h. 32,5 cm. – Tweede helft 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Eetk. [JHAvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 19, Anna met boek. Als boven [nr. 18 = Mb21]. o.33 M.

b21

Anonieme kunstenaar uit Westfalen(?)

ca. 1460(?)

Maria en het kindje Jezus staande op een maanschijf

Lindehout, gepolychromeerd

38 cm. hoog

Verbrand in 1939

► Foto ca. 1900

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
21. Madonna en Kind op maanschijf staande $\frac{3}{4}$ figuur. Westfaalsch. 1460 ong.
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 37, groote Trappenhuis: 1 kl. houten Madonna of heilige *weg*
- V. Mogelijk V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Hoofdtrappenhuis uit den Kast, [geen nr.], 1 Kl. houten Madonnabeeldje.

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

[verzekerde waarde] 75, [schade] 75 *verbrand*

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 18, Maria met Christuskind. Halffiguur op maansikkel.

Oorspronkelijke polychromie. Lindehout, XVe eeuw, o.38 M.

Van Gruting 2019¹, p. 97, afb. 5

b22

Anonieme beeldhouwer uit Straatsburg(?)

Veertiende of vijftiende eeuw(?)

De bewening van Jezus

Lindehout, gepolychromeerd

32 cm. hoog

Huidige verblijfplaats onbekend. Verbrand in 1939²⁷?

► Geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
22. Pieta met verschillende H. figuren eromheen Lindenhout gepolychromeerd. Straatsburgerarbeid. Ong. 1380. Hoog 32 inspuiten [JHvH]

²⁷ Minstens 14 beelden uit de collectie van Huis Bergh die bij de brand verloren zijn gegaan, zijn slechts als verzamelpost in de bronnen vermeld. Het is niet zeker is of Mb22 daar bij hoort.

Q b23

Anonieme beeldhouwer
Negentiende eeuw(?)
Apostel
Eikenhout, gebeitst
39 cm. hoog
Pendant van Mb24

Huidige verblijfplaats onbekend. Verbrand in 1939^{28?}

► Detail afb. 7, p. 14

Bronnen

- i. Lijst Mengelberg 1919:
23. Apostel figuur, eikenhout gebeitst hoog 39 ong. 1430 Nederrijnsch [JHvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 15, Apostelfiguur. Eikenhout. XVe eeuw, [hoogte] 0.38.5 cm.
Van Santen 2018, p. 213, afb. 10

Foto bewerking Lex Raat

²⁸ Minstens 14 beelden uit de collectie van Huis Bergh die bij de brand verloren is gegaan, zijn slechts als verzamelpost in de bronnen vermeld. Het is niet zeker is of Mb23 daar bij hoort.

Q b24

Anoniem beeldhouwer
Negentiende eeuw(?)
Apostel
Eikenhout, gebeitst
39 cm. hoog
Pendant van Mb23

Huidige verblijfplaats onbekend. Verbrand in 1939^{29?}

► Detail afb. 7, p. 14

Bronnen

- i. Lijst Mengelberg 1919:
24 Pendant dito dito [verwijst naar Mb23]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 16, Apostelfiguur [nr. 15 = Mb23]. id.
Van Santen 2018, p. 213, afb. 10

Foto bewerking Lex Raat

Q b25

Anonieme beeldhouwer
Negentiende-eeuws(?) in middeleeuwse stijl
God de Vader
Eikenhout
22 cm. hoog

► HB 359

Het beeld is waarschijnlijk
gesneden uit een oude eiken balk

²⁹ Minstens 14 beelden uit de collectie van Huis Bergh die bij de brand verloren zijn gegaan, zijn slechts als verzamelpost in de bronnen vermeld. Het is niet zeker is of Mb24 daar bij hoort.

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
25. God de Vader met wereldbol. Eikenhout Hoog 23 Ong. 1500. Holl. Werk
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 86, groote Zaal: 1 kl. houten heiligenbeeldje God-vader. [met rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
3 Kabinetten aan noordzijde van de hoofdverdieping: nr. 6, 2 eikenhouten beelden: God-Vater en St. Johannes [= Mb55]. [verzekerde waarde] 100
- IV. Mogelijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
3 Kabinetten aan Noordzyde der hoofdverdieping: nr. 168, kleine kunstvoorwerpen [verzamelpost] f 4.000 [KW]
- VII. Van Luttervelt 1948:
p. 107, 359. NOORD-NEDERLANDS ? GOD DE VADER. Frontaal gezeten, gekleed in een wijde mantel, een tiara op het hoofd, de rechter hand zegenend opgeheven, de linker op een rijksappel. Aan de achterzijde afgeplat. Ontbreken: de top van de tiara, het kruis op de rijksappel en de derde vinger van de rechterhand. Eikenhout, h. 22 – Einde 15de eeuw. *Collectie Mengelberg* [JHAVH]. *zijaal*

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 9, God de Vader (zittend figuur). Eikenhout, begin XVe eeuw, hoogte 0.23 M.

b26

Anonieme beeldhouwer
Achtttiende eeuw
De heilige Sebastiaan
Lindehout, gepolychromeerd
155 cm. hoog, 48 cm. breed, 28 cm. diep

Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr.RMT1148

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
26. St. Sebastianus. Eikenhout. Hoog 115.
Laat Kalkar³⁰ arbeid Ong. 1670

³⁰ Bedoeld wordt de beeldhouwtraditie in Kalkar (D)

b27

Anonieme beeldhouwer uit Westfalen(?)
ca. 1460(?)
Maria met het kindje Jezus
Lindehout, gepolychromeerd
72 cm. hoog

Huidige verblijfplaats onbekend. Verbrand in 1939³¹?

► Foto ca. 1900

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
27. Maria met Kind, gepolychr. Hoog 72. Westfaalsch. Ong. 1460. Lindenhout.

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 29, Maria met Christuskind (zittend figuur). Gedeeltel. oorspr. polychromie. Lindenhout. XVe eeuw. hoogte 0.73 M.

b28

Anonieme beeldhouwer
tweede helft achttiende eeuw
Buste van een heilige,
waarschijnlijk de heilige Helena
Lindehout, gepolychromeerd
79 cm. hoog, 57 cm. breed, 36 cm. diep

Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1146

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
28. St. Helena, buste op relikwievoet. Lindenhout. Hoog 80.
Westfaalsche arbeid *baroc* [JHvH]

³¹ Minstens 14 beelden uit de collectie van Huis Bergh die bij de brand verloren zijn gegaan, zijn slechts als verzamelpost in de bronnen vermeld. Het is niet zeker is of Mb27 daar bij hoort.

Q b29

Anonieme beeldhouwer, werkzaam in het atelier van de zg. Von Carben meester [Johan Spee?], Keulen ca. 1510-1520.
Vrouwelijke heilige (de heilige Catharina?)
Lindehout, gepolychromeerd
85,5 cm. hoog, 24 cm. breed, 18 cm. diep

Handen en attributen zijn in de negentiende eeuw toegevoegd; onzeker is of de heilige oorspronkelijk ook de heilige Catharina verbeeldde.
De polychromie is negentiende-eeuws.

► HB 368

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
29. St. Catharina. Hoog 86 Lindenhout. Rijnl. Werk. Gepolychromeerd Ong. 1480
- VII. Van Lutervelt 1948:
p. 109. 368. DUIJS, Keulen. ST. CATHARINA. Staande, ten voeten uit, frontaal, in de rechterhand een zwaard, in de linker het martelwiel. Aan de achterzijde afgeplat. Het zwaard nieuw. Polychromie 19^{de/20ste} eeuw. Lindenhout, h. 84,5 cm.
– Derde kwart 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Vergl. De z.g. meester van het Bartholomeus-altaar³². Trappenhuis [JHAvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 28, St. Katharina (staand figuur). Oorspronkelijke polychromie. Lindenhout, XVIe eeuw. hoogte 0.85 M.
Van Mierlo 1990, p. 70-78, p. 70: 'Beide handen, attributen en voetstuk zijn latere, waarschijnlijk 19e-eeuwse aanvullingen. Hierdoor is het onmogelijk vast te stellen of inderdaad Catharina of een andere heilige is voorgesteld.'
Van Santen 2018, pp. 208-209, afb. 5 en 6.

³² Niet bekend wat hiermee bedoeld wordt. Meester van het Altaar van Bartholomeus (1450-1510) is de noodnaam van een schilder, werkzaam in Nijmegen en Keulen.

Q b30

Kerstken van Ringenberg (werkzaam 1508-ca. 1532), Kalkar ca. 1523-1532
Een van de drie koningen
Eikenhout, gepolychromeerd
74 cm. hoog, 29 cm. breed, 17 cm. diep

De polychromie is in de negentiende eeuw bijgewerkt

► HB 375

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
30. Eén der Driekoningen met vaatwerk. Gepolychr. Eikenhout. Hoog 76 Vlaamsche arbeid Ong. 1400
- VII. Van Lutervelt 1948:
p. 112, 375, DUIJS. Keulse school. [doorgehaald] *Nederrijns of Vlaams, volgens anderen Oberdeutsch, volgens Dr. Gorissen*³³ [JHAvH]. EEN VAN DE DRIE KONINGEN: Balthasar? [JHAvH]. Staande, ten voeten uit, frontaal, het rechter been vooruit geplaatst, gekleed in een rijk gewaad, een hoed met een kroon op het hoofd, een fraaie hoorn-vormige schijn in de handen. Aan de achterzijde afgeplat. Polychromie niet oorspronkelijk. Een gedeelte van de voet vernieuwd. Eikenhout. H. 74, br. 19.5 – Begin 16de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Ant.zaal [JHAvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 17, Een der Driekoningen. Eikenhout. Oorspronk. polychromie, begin XVIe eeuw. hoogte 0.75 M.
Van Mierlo 1990, p. 89-97, p. 89: 'Vernieuwd zijn gedeeltes van het voetstuk, van de voet van de hoorn, van de rand van de hoed en van de rechterschoen.'
Defoer 2008, p. 54, afb. 25.
Van Santen 2018, p. 209, afb. 6.

³³ Dr. Friedrich Gorissen (1912-1993) was van 1958 tot 1977 museumdirecteur te Kleef (D)

b31

Anonieme beeldhouwer
Negentiende eeuw(?)
Maria
Eikenhout met enige polychromie
57 cm. hoog

Verbrand in 1939

► Foto ca. 1900

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  31. Madonna. Eikenhout Hoog 57. Byzantijnsch met een beetje oude polychromie. Ong. 1100. uit Duitschland [JHvH]
- II. Lijst 1919: *vergelijk Essener Madonna³⁴ die veel grooter is* [JHvH]. Een der belangrijkste stukken [JHvH] verbrand 1939 [JHvH]
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:
  5. Zuid-trappenhuis: Romaansche Madonna weg
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 29, Zuidelijk trappenhuis: 1 eiken sculpture f 300 op hoek van trapbalustrade Romaansche Madonna was niet verzekerd. hoort bij: etc.!! weg
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Zuidelijk trappenhuis en overloop op bovenverdieping: [geen nr.] 1 romaansche Madonna op trapleuning. 300, [schade] 300 [was niet verzekerd]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 2, Zelfde voorstelling [als. Nr. 1 = Mb14 Maria en Kind (zittende figuur)], met overblijfselen van oorspronkelijke beschildering. Eikenhout, omstr. 1200. hoogte 0.57 M.

Vogelsang 1906, p. 36 ('Een wel wat ruwe, maar tenminste ongerept gelaten Maria met Christuskind (zittende figuur, no *2) uit de 13e eeuw. Natuurlijk is uit dien tijd ieder monument belangrijk en niettegenstaande de oude polychromeering er op enkele sporen na van is afgefallen, mist dan ook dit stuk door zijn statig-strak gestyleerde houding zijn "ongenaakbaaren" eenvoud geenszins het goede effect, dat aan de, eenmaal belangrijker, werken no. *1 (...) (Zittende Madonna [Mb14] (...) ten eenenmale ontbreekt')

Van Heek 1961, p. 55 ('Het in mijn oog meest waardevolle stuk was een 12-eeuwsche madonna, streng van lijnen, gezeten op een strakken Byzantijnsche zetel, op haar knie het Christuskind in zijn jeugdige jaren houdend. Van mindere grootte, doch

34 Een verwijzing naar de 'Gouden Madonna' (10de eeuw) in de Dom in Essen (D)

sterk herinnerend aan de bekende vroege madonna's van Essen en Paderborn³⁵, is met deze sculptuur een werk van betekenis verloren gegaan. Het was afkomstig uit Keulen, verzameling Ramboux³⁶, later Mengelberg.', p. 155, Eenige der inden brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('Sculpturen: een 12^e eeuwse Madonna en Christuskind, stijl van die van Essen en Paderborn (afk. Mengelberg)')

Van Heek 1987, p. 115 (id.), p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 (Sculpturen: een 12-e eeuwse Madonna en Christuskind, stijl van die van Essen en Paderborn (coll. Mengelberg)'), afb. 136 (tekening uit 1949³⁷).

Van Santen 2018, p. 207, afb. 4

Van Gruting 2019², p. 8, 'Schriftelijke mededeling H.L.M. Defoer juli 2018:

'Onbetrouwbaar beeld, lijkt geïnspireerd op de bekende madonna in Paderborn.'

b32

Anonieme beeldhouwer
Negentiende-eeuws in middeleeuwse stijl
Pietà: Maria met de dode Jezus op haar schoot
Eikenhout
42,3 cm. hoog, 37,5 cm. breed

► HB 378

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  32. Pietà. Eikenhout. Hoog 43 Holl. Werk Ong. 1500
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 41, Toren 2e verdieping: 1 kl. Goth. Piëta. [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Toren: [alles doorgestreept] Pieta, eikenhout, gothisch. 350 obs

35 Een verwijzing naar de Imad-Madonna (11de eeuw) in het Diözesanmuseum in Paderborn (D)

36 Waarschijnlijk foutieve informatie; het beeld is in de catalogus van de Veiling Ramboux 1867 niet te vinden

37 De tekening is waarschijnlijk in 1949 door Van Heek ter plekke in Paderborn gemaakt

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 115, 378, OPPER-GELDERS (Of West-Duits) ? PIETA geschonden. 19de eeuw
werk volgens Dr. Gorissen³⁸ (zie aantekening op bijlage 39). Gezeten op een rots.
Aan de achterzijde uitgehold. Eikenhout, h. 13, br. 36,5 – Begin 16de eeuw
[doorgehaald]. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. *neus is gerestaureerd* [JHAVH].
Toren

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 6, Pietà. Eikenhout, midden der XVe eeuw. 0.43 x 0.34 M.
Van Santen 2018, p. 213, afb. 10.

b33

Anonieme beeldhouwer
ca. 1740
Monnik, vermoedelijk de
heilige Aloysius
Lindehout met verflagen
50 cm. hoog

Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek
ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe,
Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1147

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
33. H. Dominicaan met kruis en nagels.
Lindehout Bruin geschilderd.
Hoog 50. Ong. 1580 (buste)

³⁸ Dr. Friedrich Gorissen (1912-1993) was van 1958 tot 1977 museumdirecteur te Kleef (D)

³⁹ De genoemde bijlage is in het archief van Huis Bergh nog niet gevonden

b34

Anoniem beeldhouwer, Antwerpen
ca. 1690-1710
Maria op een maansikkel
Hout, gepolychromeerd
116 cm. hoog, 45 cm. breed, 30 cm. diep

Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek
ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe,
Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, inv.nr. RMT0683

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
34. Maria op halve Maan.
Gepolychromeerd Hoog 115.
Duitsch werk Ong. 1680

Q b35

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Johannes
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm. breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1134

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
35. Apostelbuste (oud) Gepolychr (nieuw) op monumentale voet en achterwand.
Westf. Hoogte 60 ong 1700 barok [JHvH]
- II. Lijst 1919: barok [JHvH], verbrand 1939 [JHvH]⁴⁰
- IIa. Lijst 1919: Alle 12 beelden verbrand. Stonden in apostelkamer⁴¹ [JHAvH]

⁴⁰ Van Heek en daarna zijn zoon J.H.A. van Heek dachten ten onrechte dat alle twaalf beelden bij de brand verloren waren gegaan

⁴¹ De Apostelkamer was ten tijde van de brand in 1939 een opslagruimte in het woongedeelte van het kasteel

Q b36

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Bartholomeus
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm. breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet.
Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1135

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
36. [met aanhalingstekens]

Q b37

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Judas
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm. breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1136

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
37. [met aanhalingstekens]

Q b38

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Simon
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm. breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1137

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
38. [met aanhalingstekens]

Q b40

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Matthias
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm. breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1139

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
40. [met aanhalingstekens]

Q b39

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Petrus
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm. breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1138

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
39. [met aanhalingstekens]

Q b41

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Paulus
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm. breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1140

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
41. [met aanhalingstekens]

Q b42

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Philippus
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1141

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
42. [met aanhalingstekens]

Q b43

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Jacobus Maior
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1142

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
43. [met aanhalingstekens]

Q b44

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Andreas
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1143

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
44. [met aanhalingstekens]

Q b45

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Thomas
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws
Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46)
Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1144

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
45. [met aanhalingstekens]

Q b46

Anoniem beeldhouwer
Tweede helft achttiende eeuw
De apostel Mattheus
Lindehout
58 cm. hoog, 40,5 cm breed, 32,6 cm. diep

De buste is gemonteerd op een negentiende-eeuwse voet. Ook de achterwand is negentiende-eeuws Serie van twaalf apostelen (nrs. Mb35 tot en met Mb46) Het beeld is vóór 1939 door J.H. van Heek ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, inv.nr. RMT1145

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919: 46. [met aanhalingstekens]

Q b47

Zuid-Duits
ca. 1600
Monumentale klok met een Allegorie op de Dood
Gepolychromeerd
80 cm. hoog

Huidige verblijfplaats onbekend. Verbrand in 1939?

► Foto ca. 1900

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919: 47. Monumentale klok. Apotheose op den dood. [niet ingevuld] ( )
Zuidduitsch werk. Ong. 1600 Gepolychr. Hoog 80 Zonder uurwerk
- IVb. Mogelijk IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939: p. 7, Apostelkamer⁴²: 1 Baroc schoorsteen klok

⁴² De Apostelkamer was ten tijde van de brand in 1939 een opslagruimte in het woongedeelte van het kasteel

Q b48

Anonieme beeldhouwer, Duitsland
eerste helft zeventiende eeuw
Jezus op de palmezel
Lindehout, gepolychromeerd
120 cm. hoog, 42 cm. breed, 98 cm. diep

De polychromie is een aantal malen bijgewerkt

Het beeld is in 1927 in langdurig bruikleen gegeven aan het Aartsbisschoppelijk Museum in Utrecht; vanaf 1976 in bruikleen aan Rijksmuseum het Catharijneconvent in Utrecht; in 1989 aangekocht door Museum Catharijneconvent van de erven dr. J.H. van Heek

► Museum Catharijneconvent, Utrecht, inv.nr. RMCCb114

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919: 48. Christus op palm Ezel. Hoog 120. Gepolychr. lindenhout. Duitsch werk. Ong. 1700
- II. Lijst 1919: bruikleen Aartsbissch. Museum Utrecht [JHvH]

Literatuur

Jaarverslag ABM 1927, p. 1-3
Timmers 1974, p. 83, afb. 51
Van Vlierden 2004, pp. 459-460, met afb.

Q b49

Atelier van Meester Arnt, Kalkar of Zwolle
ca. 1474-1487
Crucifix
Eikenhout
71,5 cm. hoog

Het kruis is een latere (negentiende-eeuwse?) toevoeging

► HB 377

Bronnen:

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  49. Kruisbeeld, eikenhout, gebeitst Hoog 75 Ong. 1500 Nederrijnsch op stationsplein⁴³ [JHvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 24: Kapel, 1 eiken kruisbeeld. [met rode streep] *gered*
- VII. Van Luttermvelt 1948:
  - p. 112, 377, NEDERLANDS School van Mr. Arndt (Calcar/Zwolle) volgens Dr. Gorissen⁴⁴ CRUCIFIX. Vernieuwd zijn het kruishout, de rechter arm van Christus, een reepje tussen zijn linkerarm bij de schouder en de meeste doornen van zijn kroon. Eikenhout, 1.71 – eind 15^e eeuw of [JHAvH] begin 16de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. *Toren*

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 22, Christus aan het kruis. Eikenhout. Einde der XVe eeuw. hoogte 0.72 M.

Van Mierlo 1990, p. 79-88, p. 79: 'Niet volrond bewerkt [...] op sommige plaatsen zijn resten van oude stuc zichtbaar. [...] vernieuwd zijn het kruis, de rechterarm, een stukje van de linkerarm bij de schouder, een gedeelte van de slip van de lendedoek rechts, de drie nagels, de meeste tenen en enkele ingezette stukjes van vooral de lendedoek en de benen. Voorts zijn een aantal doornen van de kroon afgebroken, evenals het grootste gedeelte van de linkerhand.'

Van Santen 2018, p. 210, afb. 7

⁴³ Op het Stationsplein in Utrecht was het atelier van Otto Mengelberg, de oudste zoon van Wilhelm Mengelberg, gevestigd

⁴⁴ Dr. Friedrich Gorissen (1912-1993) was van 1958 tot 1977 museumdirecteur te Kleef (D)

Q b50

Twee vijftiende-eeuwse altaarluiken met voorstellingen uit het leven van Maria, tentoongesteld op de tentoonstelling *Middeleeuwse kunst* in Utrecht 1906.

De luiken zijn na 1906 doormidden gezaagd en samen met twee beelden uit de Collectie Mengelberg gecombineerd tot twee altaarstukken in nieuwe neogotische altaarkasten, gemaakt in atelier Mengelberg.

In die vorm zijn ze in 1919 door J.H. van Heek aangekocht. Het ene altaarstuk (Mb53) is bij de brand van 1939 verloren gegaan. Het andere was al voor 1939 gedemonteerd. De twee altaarvleugels (HB 69/69-1) hingen ten tijde van de brand samengebonden in de Antoniuszaal. De kast stond in de Apostelkamer⁴⁵ en is verbrand, het beeld Anna-te-Drieën (Mb50/HB 370) in de kapel en is gered.

Foto NMI, fotobewerking Lex Raat

► Detail afb. 3, p. 12

Meester van het doxaal in de Mariakirche in Lübeck, Lübeck

ca. 1420

Anna-te-drieën: Anna, Maria en het Christuskind
Kersenhout

74 cm. hoog, 46 cm. breed

De polychromie is vernieuwd, eronder zitten oudere verflagen

► HB 370

⁴⁵ De Apostelkamer was ten tijde van de brand in 1939 een opslagruimte in het woongedeelte van het kasteel

Onbekend kunstenaar, Tirol

ca. 1410

Twee luiken van een altaarstuk. Links: De zwangere Maria met Jozef,

rechts: De vlucht naar Egypte

Linnen op paneel

96,5 x 43,5 cm, 96, 5 x 43 cm. (met lijst)

Het bovendeeel van de omlijsting is in atelier Mengelberg na 1906 toegevoegd nadat de luiken doormidden waren gezaagd.

Op de achterzijden van de luiken twee heilige bisschoppen

▼ HB 69/69-01

Bronnen altaarstuk

I. Lijst Mengelberg 1919:

50. Altaarkast met Moeder (Anna, Maria en Kind (figuur groot 74) Gepolychr. met aan weerszijden beschilderde deuren / Huis van Nazareth en Vlucht naar Egypte.

Buiten 2 bisschoppen (Altaar hoog 108; breed 170 uit Westfalen 1400 [JHvH])

IIa. Lijst 1919: HB 69, alleen de luiken zijn bewaard gebleven [JHAvH]⁴⁶

IIIb. Verzekeringslijst 1937, Engels:

13. Chapel: 2 wings, German, about 1450. f 6. mille. nu bovenzaal, behoeft iets herstel. *samengebonden* [AvH-vWP]

IIIb. Verzekeringslijst 1937, Engels:

13. Chapel: 1 altar chest (modern) containing St. Ann, St. Mary and Child. o.5 mille [ervoor geschreven] kist *verbrand* [boven chest geschreven] *verbrand* [AvH-vWP]

Bronnen luiken

II. Lijst 1919: *prachtige vroege paneelen ong. 1400* [JHvH]

IIa. Lijst 1919: HB 69 *Alleen de luiken zijn bewaard gebleven* [JHAvH]

⁴⁶ J.H.A. van Heek wist niet dat het beeld dat oorspronkelijk met de luiken tot een altaarstuk was gecombineerd (HB370) bewaard is gebleven

III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

13. Chapel: 2 wings, German, about 1450. f 6. mille nu bovenzaal, behoeft iets herstel. *samengebonden* [AvH-vWP]

IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:

6. Antoniuszaal: 2 kleine paneeltjes bij altaarkast? *behouden* [JHvH]

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 24, Kapel: [alles doorgestreept] 2 vroege altaarluiken plm. 1450 verhuisd nr. Antoniuszaal. [met rode streep] *gered*

p. 31a, Antoniuszaal: 2 zuid-Duitsche zeer vroege altaarluiken. plm. 1450. Komende van kapel. [met rode streep] *gered*

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en Sculpturen galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): 139a, 2 vleugels, Duitsch, plm. 1450, (samengebonden). [verzekerde waarde] 6000, [schade] 30, X, 13. Zie kapel No. 145; Kapel: nr. 145, 2 Vleugels, Duitsch, omstr. 1450 (verbonden). [verzekerde waarde] 6000, [schade] 30, ! in bovenzaal 139a

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Kapel: nr. 145, 2 Vleugels, Duitsch, ongeveer 1450. f 6.000.-- *obs*, 6x [KW]

VII. Van Luttervelt 1948:

p. 25, 26, 69. ZUID-NEDERLANDS MEESTER TWEE ALTAARVLEUGELS volgens Vader Midden Rijns; volgens Drs. v. Os⁴⁷ Keuls [JHAvH] (of Oostenrijk / Bohemen Prof. W. Vogelsang⁴⁸) [AvH-vWP]. Binnenzijden: links: in een landschap Maria, die in blijde verwachting zit te spinnen, waarbij Jozef haar behulpzaam is. Twee rode engelen musiceren achter haar, God de Vader ziet uit de Hemel toe. Rechts: in een landschap de vlucht naar Egypte. Buitenzijden: twee heilige bisschoppen, staande ten voeten uit, naar elkaar toegewend, in oorspronkelijke lijsten van geschilderde bruine banden. Panelen elk 96,5 x 43 - Einde 14e eeuw. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Volgens Dr. Gorissen⁴⁹ Zuidduits, Oostenrijks of Boheems. Volgens Dr. Meurer⁵⁰ vermoedelijk Zuid-Duits-Tirols. Lemmens⁵¹: Oostenrijks, Gerson⁵²: Hamburgs? Isabeth Maats⁵³ in doctoraalcriptie, Utrecht 1990: Oostenrijks, *vermoedelijk uit Tirol. Zij noemt de voorstelling: "de Twijfel van Jozef". De Altaarkast, waartoe de vleugels behoord hebben, is bij de brand van 1939 verloren gegaan. Bevatte een beeldengroep van St. Anna-te-Drieën*⁵⁴ [JHAvH]

⁴⁷ Prof.dr. H.W. (Henk) van Os (*1938), vanaf 1966 wetenschappelijk medewerker en vanaf 1974 tot 1989 hoogleraar kunstgeschiedenis in Groningen

⁴⁸ Prof.dr. Willem Vogelsang (1875-1957), hoogleraar kunstgeschiedenis in Utrecht (1907-1945)

⁴⁹ Dr. Friedrich Gorissen (1912-1993) was van 1958 tot 1977 museumdirecteur te Kleef (D)

⁵⁰ Dr. Heribert Meurer, kunsthistoricus, conservator aan het Landesmuseum Württemberg in Stuttgart (D)

⁵¹ Gerard Lemmens (*1938), kunsthistoricus, directeur van Nijmeegs Museum Commanderie van St. Jan (1974-1999)

⁵² Prof. dr. Horst Gerson (1907-1978), hoogleraar kunstgeschiedenis in Groningen van 1966 tot 1975

⁵³ Isabeth Maats zie literatuuropgave

⁵⁴ J.H.A. van Heek wist niet dat dit beeld identiek is met HB370 en bewaard is gebleven

Restauratie

Nota fa. Douwes⁵⁵ 31 maart 1925 restauraties schilderwerken, oa: '2 tryptiek-vleugels 2de helft 14e eeuw, Boheemsch meester, 250,-' te duur [JHvH] (Privéarchief J.H. van Heek)

Bronnen beeld

- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
13. Chapel: 1 altar chest (modern) containing St. Ann, St. Mary and Child. o.5 mille [ervoor geschreven] kist verbrand [boven chest geschreven] verbrand [AvH-vWP]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 24, Kapel: 1 Anna, Maria + kind Selbstdritt (grof [met cirkel rond 'grof' en 'kind']). [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Kapel: nr. 144, Altaarkast met Anna en Maria en 't Kind. [verzekerde waarde] 500, [schade] 80]
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Kapel: nr. 144, Altaar kist bevattende St. Anna- H. Maria en kind obs f 500.- 16X
- VII. Van Lutternvelt, 1948:
p. 110, 370, DUIJS, platteland van Westphalen? ST. ANNA TE DRIEËN. Op een bank is Anna frontaal gezeten, op de linker knie Maria, die geknield een boek leest, op de rechter het naakte Christuskind. Aan de achterzijde afgeplat en uitgehold. Polychromie vernieuw. Kersenhout ?, h. 74, br. 46 – einde 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr. Utrecht. Kapel [JHAvH]

Bronnen kast

- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
13. Chapel: 1 altar chest (modern) containing St. Ann, St. Mary and Child. o.5 mille [ervoor geschreven] kist verbrand [boven chest geschreven] verbrand [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen, J.H. van Heek 1939:
Kapel: altaarkast 250.- in apostelkamer⁵⁶ is verbrand [JHAvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
p. 7, Apostelkamer: 1 modern kastje waarin madonna uit kapel was. -
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
Kapel: nr. 144, Altaarkist bevattende St. Anna, Maria en Kind. [verzekerde waarde] 500, [schade] 80 schade voor verbrande Kist [KW]
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
Kapel: nr. 144, Altaarkist bevattende St. Anna-H. Maria en kind obs f 500.- 16 X [KW]

⁵⁵ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

⁵⁶ De Apostelkamer was ten tijde van de brand in 1939 een opslagruimte in het woongedeelte van het kasteel

Literatuur luiken

Utrecht 1906, nrs. 23 en 24, Smalle vleugel. Gedeeld. Met rankwerk versierde vergulde lijsten. Boven: Geboorte en Verlooving van Maria. Beneden: Huisgezin te Nazareth en Vlucht naar Egypte. Midden-Duitschland. Begin XVe eeuw.

Buitenkanten: vier heiligen. 1.94 x 0.46 M.

Van Heek, 1961, p. 85, ('... het wellicht merkwaardigste schilderwerk van het Huis Bergh. Het zijn twee vroege altaarluiken, in eiverf geschilderd, weergevende te linkerzijde de "vlucht naar Egypte", en te rechter de H. Maagd, een draad spinnende uit vlas of wol en daarbij geassisteerd door de H. Joseph. Het tafereel speelt zich in een vredige omgeving af te midden van vogels en konijnen, terwijl in den schoot van Maria zich afteekent het Kindeke, dat zij ter wereld zal brengen. Het werk zal omstreeks 1400 dateeren en is dus prae-Van Eyck, mogelijk van Middenrynsche afkomst.')

Van Heek 1987, p. 183 (id), p. 164, afb.p. 165 (Twee altaarvleugels: a. Maria in blijde verwachting; b. Vlucht naar Egypte. Zuidoost, Tirols of Boheems meester, eind 14de eeuw).

Maats 1990

Van Welkenhuysen-Maats 2008, pp. 102-109, p. 103, afb. 43

Van Santen 2018, p. 209 afb. 4, p. 210

Literatuur beeld

Utrecht 1906, nr. 10, Anna, Maria en kind. Lindenhout, begin XVe eeuw. 075 x 0.47 M.
Van Mierlo 1990, p. 29-44, p. 29: 'Hoogrelief, achterzijde afgeplat en uitgehold. In de voet zijn verscheidene stukken vernieuwd, evenals de onderarmen van Maria en het boek dat zij vasthoudt.'

Van Os 2004, p. 27, p. 28, afb. 3

Van Os/Boerma 2015, p. 38, p. 39, afb. 9

Van Santen 2018, p. 207, afb. 6, p. 208

Q b51

Waarschijnlijk in oorsprong middeleeuws beeld (Duits, vijftiende eeuw?), beschadigd, in de negentiende eeuw gemonteerd op een plank en gebruikt om restauratietechnieken op toe te passen
De heilige Barbara
Lindehout
60 x 23,5 cm.

► HB 366

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  51. Basrelief. St. Barbara. Zuidduitsch. Lindenhout. Hoog 55. Ong. 1450 verzachten [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 366 [JHAvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 31a, Antoniuszaal: 1 heilige Barbara met een kerktoren smal paneeltje 1 geheel verguld. f 150. [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Zijhall (Troonzaal): Nr. 34, 1 Relief. St. Barbara, hout verguld. [verzekerde waarde] 150, [schade] -
- IV. Mogelijk VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Zijhall: nr. 52, [verzamelpost o.a.] kleine kunstvoorwerpen. f 5.000.- [KW]
- VII. Van Lutternvelt 1948:
  - p. 109, 366, DUIJS, Rijnse school, ST. BARBARA. Staande, ten voeten uit, frontaal, een kroon op het hoofd, in de linkerhand een toren houdend. Aan de achterkant reliefachtig afgeplat en tegen een plankje bevestigd. Polychromie en rijk verguldsel 19de/20ste eeuw. Eikenhout, h. 60, br. 23,5 – Tweede kwart 15de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. *alleen de plank is van eikenhout* [JHAvH] *Kapel [doorgehaald] toren* [JHvH]

Q b52 = Q b5

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  52. Christus met staf en vaantje zegenend. Lindenhout. Bruin gepolychr. Nederrynsch, ong. 1440. Hoog 62 *dezelfde als nr. 5* [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: *reeds onder nr. 5 genoemd. dezelfde als nr. 5* [JHvH]

Q b53

Twee vijftiende-eeuwse altaarluiken, tentoongesteld op de tentoonstelling *Middeleeuwse kunst in Utrecht 1906*, met voorstellingen uit het leven van Maria. De luiken zijn na 1906 doormidden gezaagd en samen met twee beelden uit de Collectie Mengelberg gecombineerd tot twee altaarstukken in nieuwe neogotische altaarkasten, gemaakt in atelier Mengelberg.

► Detail afb. 3, p. 12

►► Detail afb. 10, p. 15

Foto bewerking Lex Raat

In deze vorm zijn ze in 1919 door J.H. van Heek aangekocht. Het ene altaarstuk (Mb50) was al voor 1939 gededemonteerd. De twee altaarvleugels (HB 69/69-1) hingen ten tijde van de brand samengebonden in de Antoniuszaal. De kast stond in de Apostelkamer en is verbrand, het beeld met Anna te Drieën (Ma50/HB 370) stond in de kapel en is gered. Het andere altaarstuk (Ma53) bevond zich in de Antoniuszaal en is bij de brand van 1939 verloren gegaan.

Waarschijnlijk van oorsprong middeleeuws, in de negentiende eeuw sterk gerestaureerd (Mengelberg?)

Maria met het kindje Jezus op een troon
Materiaal onbekend, gepolychromeerd en verguld
Maten onbekend

Verbrand in 1939

► Foto ca. 1900

Foto particulier bezit

Onbekend kunstenaar, Tirol
ca. 1410

Twee altaarluiken.

Links: De geboorte van Maria,
rechts: De verloving van Maria
Linnen op paneel
ca. 100 x 50 cm. (met lijst) elk

Verbrand in 1939

► Detail uit afb. 3, p. 12

Fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  53. Altaarkast met vroegromaansh Madonna en Kind. Aan weerszijden ten voeten liggende leeuwen. 't Geheel een prachtsculpture. Ong. 1260 Hoog figuur. Altaarkast hoog breed
- II. Lijst 1919: [boven altaarkast] *nieuwe, zeer belangrijk, verbrand 1939, prachtige vroege paneelen. 1400 of vroeger [JHvH]. [bij 1260] of vroeger [JHvH]*
- IIa. Lijst 1919: *verbrand, was zeer belangrijk [JHAvH]*
- IIb. Transportlijst 1920: *schilders atelier [JHvH]*
- IIIb. Verzekeringslijst 1937, Engels:

Picture Gallery on 1st floor (bovenzaal): Altar-chest (new), with primitive panels, about 1400. f 7.-- mille kast + panels weg [AvH-vWP]. Inside altar-chest Romanesque Madonna, about 1100. f 5.-- mille Madonna weg [AvH-vWP].
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:
  6. Antoniuszaal: altaar-kast met vroege paneelen v. 1400. 7000

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 33a: Antoniuszaal (vervolg): Meubels en sculptures: Altaarkast (nieuw) met primitieve zuid-Duitsche vleugels, plm. 1410 *weg*. Daarin: 1 Romaansche Madonna (zeer mooi!) v. plm. 1100 (zie museum Paderborn⁵⁷) *weg*

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): 121, Altaarkist (nieuw) met primitieven paneelen omstr. [verzekerde waarde] 1400, [schade] 7000, X, nr. 21 verbrand nr. 122, Inside Romanesque Madonna omstr. 1100. [verzekerde waarde] 5000, [schade] 5000, X, nr. 22, verbrand

Schilderijen en Sculpturen galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 123, Altaarkist (nieuw) met primitieven paneelen omstr 1400. [verzekerde waarde] 7000, [schade] 7000, X, nr. 21, verbrand. [De nrs. op de kladversies variëren]

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen galery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 121, Altaar kist, nieuw, met primitieven paneelen ongeveer 1400. f 7.000.-- *verbrand [KW]*; nr. 122, Inside Romanesque Madonna, ongeveer 1100. f 5000,- *verbrand [KW]*

Literatuur

Van Heek 1961, p. 85 ('Twee vleugels van gelijke grootte en stijl [verwijst naar Mb50] (Romaansh kerkinterieur) zijn bij den brand van 14 maart 1939 verloren gegaan, alsook het zich in de Antoniuszaal bevindende 12^e-eeuwsche Madonna beeld van gelijke vorm en stijl, doch kleiner dan de bekende Madonna's van Essen en Paderborn.'), p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh ('twee altaarvleugels, eiverf, prae-Van Eyck, ongeveer 1400, afkomstig Mengelberg, verlies zeer te betreuren')

Van Heek 1987, p. 183 ('Twee vleugels van gelijke grootte en stijl [verwijst naar Mb50] (Romaans kerkinterieur) zijn bij de brand van 1939 verloren gegaan.'), p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 ('twee altaarvleugels, eiverf, ca. 1400 (coll. Mengelberg). Verlies zeer te betreuren')
Maats 1990

Welkenhuysen-Maats 2008, pp. 102-109, p. 103, afb. 43

Van Santen 2018, p. 209, afb. 6, p. 210

Van Gruting 2019², p. 6-11, p. 9 ('Schriftelijke mededeling H.L.M. Defoer, juli 2018: 'Het beeld lijkt verwant met of geïnspireerd op Maaslandse madonna's. De decoratie van het voetstuk en de troon zijn typisch voor Mengelberg. De hele uitstraling is negentiende-eeuws, maar het is niet uit te sluiten, dat er toch een middeleeuwse kern onder alle aanvullingen verborgen heeft gezeten.')

⁵⁷ Bedoeld wordt de Imad-Madonna in het Diözesanmuseum in Paderborn (D)

Q b54

Judocus Vredis (ca. 1473-1540), Westfalen
ca. 1500-1530
De verkondiging
Pijpaarde, basreliëf, gepolychromeerd

Verbrand in 1939

geen afbeelding bekend

Bronnen:

- I. Lijst Mengelberg:
  54. Basreliëf in pijpaarde, gepolychromeerd. "De Groetenis des Engels" van Judocus Vredis Westfaalsch 1470 Groot 50 - 42
- II. Lijst 1919: *belangrijk*. Verbrand 1919 [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 10. South Staircase and passages on top floor: 1 earthenware Sculpture. Jodocus Vredis. Relief. 0,5 mille verbrand. *Annunciatie rode lijst (leem)* [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:
  5. Zuid-trappenhuis: sculptuur Jodocus Vredis 500,--
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 25a, Zuidelijk trappenhuis: 1 aardewerken sculpture relief van Jodocus Vredis (annunciatie rood) *weg*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Zuidelijk trappenhuis en overloop op bovenverdieping: nr. 111, Verkondiging door Jodocus Vredis aardewerk. [verzekerde waarde] 500, [schade] 500 *verbrand*
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Zuidelijk trappenhuis en overloop op bovenste verdieping: nr. 111, 1 Aardewerk beeldhouwwerk Jodocus Vredis, relief. *f* 500.- *verbrand* [KW]
Correspondentie Jaap Leeuwenberg⁵⁸ met J.H. van Heek d.d. 1 december 1940 ('Van ganscher harte hoop ik dat dit relief de "Verkondiging" tot de geredde stukken behoort. Het is wel het belangrijkste onder de serie van pijpaarden reliefs die we nog in Nederland bezitten.') *indien gered tzt berichten. volgens notities verbrand. Relief van Jodocus Vredis helaas verbrand.* [JHvH] (Privéarchief J.H. van Heek)

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 26, Boodschap des Engels. Relief van pijpaarde. Oorspr. Beschildering. (door Judocus Vredis?). 0.51 x 0.42 M.

⁵⁸ Jaap Leeuwenberg (1904-1978), deskundige op het gebied van middeleeuwse beeldhouwkunst, van 1941 tot 1969 conservator beeldhouwkunst in het Rijksmuseum Amsterdam

Q b55

Anoniem beeldhouwer, Vlaanderen(?)
ca. 1700(?)
Johannes de Evangelist
Eikenhout, gepolychromeerd
27 cm. hoog

► HB 385

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  - St Johan Evangelist hoog 30 eikenhout gepolychromeerd. 1600 ong.
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - Drie kabinetten Noordz. Boudoir (Mevr.'s zitkamer): p. 66, 1 houten beeldje (Heilige Johannes). [met rode streep] gered
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - 3 Kabinetten aan noordzijde van de hoofdverdieping: nr. 6, 2 eikenhouten beelden: God-Vater en St. Johannes. [verzekerde waarde] 100
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - 3 Kabinetten aan Noordzijde der hoofdverdieping: nr. 168, kleine kunstvoorwerpen. [verzamelpost] *f* 4.000 [KW]
- VII. Van Lutternvelt 1948:
  - p. 115, 385, MIDDEN-DUIJS SINT JAN de Evangelist [JHAvH] begin 18e eeuw, staande, ten voeten uit, in ietwat naar links gedraaide houding, gekleed in een lang rood gewaad met gouden onderrand, waarover een gouden mantel met zwarte voering, de rechterhand voor de borst houdend, in de linkerhand een boek. Hij staat met blote voeten op een zwartgekleurd achthoekig voetstuk. De rug is enigszins afgeplat. Gepolychromeerd. Lindenhout, h. 27 – Begin 18de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. *Hoekkamer* [JHAvH]

[geen nummer]

Anonieme kunstenaar, Zuidelijke Nederlanden
Zestiende eeuw(?)
Armreliëk
Lindehout, gepolychromeerd
60 cm. hoog, 17,3 cm. breed

► Rijksmuseum Twenthe, Enschede, RMT0702

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:
IIb. Transportlijst 1920: *relikwiekast (hand)* [JHvH]

Literatuur

Utrecht 1906, nr. 20, Reliekhoud. Armvorm.
Lindehout. XVe eeuw, o.60 M.

Profane Schilderstukken

C1

Noord-Nederlandse school
Zestiende eeuw
Bacchant
Doek
17,5 x 21 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  1. Paneel eikenhout 17½-21 Bacchant een beeld met vruchtenkrans bekronend. Linnen op eikenhout gespannen. Karakter Golsius', Nederl. Ong. 1580 *zeer mooi* [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: huiskamer [JHvH]

C2

Noord-Nederlandse school
Achtttiende of negentiende eeuw
Familiegroep
Schets
Paneel
17 x 20 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  2. Paneel, notenhout. Groot 17 x 20 cm. Familiegroepje. Decoratieve schets. Ong. 1800 . Holl. Werk Aardig stukje [JHvH]
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

¹ Hendrick Goltzius (1558-1617)

C3

Vlaamse of Noord-Nederlandse school
Zeventiende eeuw
Boerengezelschap in landschap
Paneel
40 x 50 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *Detail van afbeelding 2, p. 11*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  3. Paneel, eikenhout 50-40. Karakter v. Ostade². Groepje voor boerenhoeve in landschap nog eene hoeve. Vlaamsch 1640 ong.
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 51, Dienstbodekamer: 2 schilderijen landschap, is oude paneel. [met rode streep] *gered*
 Mogelijk met M c 4 verkocht in 1942 (Kasboek Fonds J.H. van Heek: 'febr. 1942 2 Vlaamsche landschappen 125,-'. Privéarchief J.H. van Heek)

Foto bewerking Lex Raat

² Adriaen van Ostade (1610-1685)

Q C4

Vlaamse of Noord-Nederlandse school
Zeventiende eeuw
Kaartspelers in een landschap
Paneel
40 x 50 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► *Detail van afbeelding 2, p. 11*

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  4. Paneel eikenhout 50-40 Karakter v. Ostade³ Insgelijks groepje mensen kaartspelend voor de hoeve. In den verte dorpskerk, enz. Vlaamsch ong. 1640
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 51, Dienstbodekamer: 2 schilderijen landschap, is oude paneel. [met rode streep] *gered*
 Mogelijk met M c 3 verkocht in 1942 (Kasboek Fonds 1915: 'febr. 1942 2 Vlaamsche landschappen 125,-'. Privéarchief J.H. van Heek)

Fotobewerking Lex Raat

Q C5

Noord-Nederlandse school
ca. 1620
Portret van een edelman
Paneel
54 x 40 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

³ Adriaen van Ostade (1610-1685)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  5. Portret Edelman. Zeer goed. Op eikenhout paneel. Ong. 1620 Holl. Meester 40-54
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

Restauratie

J.A. Hesterman⁴ en Zonen, Kanaalstraat 1-3, Amsterdam, opgedragen 16 juli 1920, rekening 24 sept. 1921, 'nr. 5a: Herenbusteportret met plooi kraag, op paneel, naad hersteld, geretoucheerd, f 80.' (Privéarchief J.H. van Heek)

Q C6

Noord-Nederlandse school
ca. 1680
Portret van een ridder
Doek
50 x 45 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  6. Doek 45-50 Portret van Ridder Ong. 1680. Holl. Meester
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

Restauratie

J.A. Hesterman⁵ en Zonen, Kanaalstraat 1-3, Amsterdam, opgedragen 16 juli 1920, rekening 24 sept. 1921, 'nr. 6: Manskop met hoed met veren, kopie naar Van der Helst⁶, verdoekt, gereinigd f 45.' (Privéarchief J.H. van Heek)

⁴ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

⁵ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

⁶ Bartholomeus van der Helst (1613-1670). Misschien een kop uit zijn schuttersmaaltijd (Rijksmuseum Amsterdam, inv.nr. SK-C-2).

Q c7

Noord-Nederlandse school
1604
Portret van een meisje met een hondje
Paneel
86 x 59 cm.

► HB 93

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  7. Paneel, eikenhout 86-60 Portret meisje, dat een hondje, tegen haar opspringend, een stuk brood geeft. Ong. 1600. Holl. Meester
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 93 [JHAvH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek:
  - p. 40, 1e Verdieping Toren: 1 Paneel (kind) *gered*
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:
  - Toren, 1ste verdieping: 2 schilderyen op paneel [verzamelpost] 2.000 *gered obs* [KW] [Andere paneel is Mc11]
- VII. Van Lutternvelt 1948:
  - p. 32, 93. Noord-Nederlands Meester (Noord-Holland). Meisjesportret. Voor een donkere achtergrond staande, frontaal, ten voeten uit, gekleed in een zwarte jurk met rode mouwen, witte kraag en schort, beide met kant afgezet. Aan de rechterarm een mandje met kersen, in de linkerhand een broodje waarvoor een hondje, beneden, opzit. Omstreeks 1580 [doorgestreept] 1604 [JHAvH]. W. Mengelberg Sr., Utrecht.' [1919. *Bruikleen Doornenburg* [JHAvH]

Q c8

Noord-Nederlandse school
Zeventiende eeuw
Portret van een edelman
Paneel
58 x 44 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  - Paneel eikenhout 58-44 Portret van Edelman (v. Ravesteyn??) Holl.m. Ong. 1600.
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

Restauratie

J.A. Hesterman⁸ en Zonen, Kanaalstraat 1-3, Amsterdam, opgedragen 16 juli 1920, rekening 24 sept. 1921, 'nr. 8a: Portret heer met kanten kraag, op paneel, overschilderingen weggenomen, geretoucheerd, f 85.' (Privéarchief J.H. van Heek)

Q c9

Noord-Nederlandse school
Zeventiende eeuw
Portret van een raadsheer
Doek
73 x 63 cm.

Verbrand in 1939

geen afbeelding bekend

⁷ Jan van Ravesteyn (1572-1657)

⁸ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  - g. Doek 73-63 Portret van Raadsheer. Holl. Meester Ong. 1600
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]
- III. Verzekeringslijst Engels 1937:
  - Portrait of a 17th cent. Gentleman. (Schaep⁹). (panel), 1.- mille *verbrand*
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 35, groote trappenhuis: 1 paneel, portr. van 17e eeuwse heer (Schaap) *weg*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Hoofdtrappenhuis: nr. 97, portret van een 17e-eeuwse Heer (Schaep), paneel, *verbrand f 1000*
- VI. Verlieslijst 1939:
  - Nr. 97 Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 97, Portret van 17e eeuwse Heer, Schaep, paneel *verbrand* [KW], 1.000.-

Restauratie

J.A. Hesterman en Zonen, Kanaalstraat 1-3, Amsterdam, opgedragen 16 juli 1920, rekening 24 sept. 1921, 'nr. 9: Portret van een heer met witte, platte kraag verdoekt, scheuren hersteld, geretoucheerd, f 110.' (Privéarchief J.H. van Heek)

C10

Noord-Nederlandse school

ca. 1680

Portret van een meisje met een vogel op de hand

Doek

65 x 53 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  10. Doek 65-53, Portret van jonge dame met vogeltje op de hand. Zeer mooi. Holl.m. Ong. 1680.
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

⁹ De herkomst van de identificatie als een portret van iemand uit de familie Schaep is onbekend. Het is niet mogelijk vast te stellen welk lid van de familie zou zijn afgebeeld.

Restauratie

J.A. Hesterman¹⁰ en Zonen, Kanaalstraat 1-3, Amsterdam, opgedragen 16 juli 1920, rekening 24 sept. 1921, 'nr. 10: Kinderportret met putter, halffiguur, verdoekt, scheuren hersteld, f 95.' (Privéarchief J.H. van Heek)

C11

Noord-Nederlandse school

ca. 1650

Portret van een jongen als jager

Paneel

65 x 52 cm.

► HB 106

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  - Paneel eikenhout 65-54 Jongeman op jacht Holl. Meester Ong. 1620
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 106 [JHAvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - No. 15. 3 Cabinets on North side on main Floor: 1 portrait on panel of a boy and a dog, 2. mille.
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:
  - p. 40, 1^e Verdieping Toren: 1 Jongetje met hond, (met gr. Jasje aan), [rood onderstreept] komt v. hoek salon. [met ervoor rode streep] *gered*
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:
  - Drie kabinetten aan noordzijde van de hoofdverdieping: nr. 161, 1 portret jonge man met hond, paneel [verzekerde waarde, samen met 3 portretten] 2000, [schade] 100

¹⁰ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

VI. Verlieslijst 1939:

3 Kabinetten aan Noordzyde der hoofdverdieping:

Nr. 162. Portret op paneel, jongen met hond. Milaansche school, ong. 1500 obs f 1.000,- [is verward met lijst V., nr. 162. 'Jongen met hond' hoort bij nr. 161, 3 portretten op linnen, 1 portret op paneel [verzamelpost] obs f 2.000,- [KW]

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 37, 106. Nederlands Meester. Jongensportret. Voor een donkere achtergrond kniestuk, staande naar rechts, gekleed in een blauw kamizool, in de rechterhand een stok, in de linker een riem, waaraan een jachthond links onderaan. Over de schouder een jachthoorn. Paneel, aan de bovenkant afgerond., 65 x 52 – Derde kwart 17de eeuw. W. Mengelberg Sr., Utrecht.

Heeft jaren in de hal gehangen, waar in 1957 het portret van J.H. van Heek is opgehangen. Bruikleen a.d. Doornenburg [JHAvH]

Restauratie

Nota fa. Douwes¹¹ restauratie schilderwerken september 1924, o.a.: 'Muziekkamer: 1 Jongensportret, gevernist, 6,--' (Privéarchief J.H. van Heek)

C12

Noord-Nederlandse school

ca. 1680

Stilleven met vruchten

Paneel

56 x 78 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  12. Paneel Eikenhout 56-78. Stilleven en vruchtenstuk. Holl. Meester Ong. 1680.
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

¹¹ Evert J.M. Douwes (1880-1971), kunsthandelaar en schilderijenrestaurator in Amsterdam

C13

Noord-Nederlandse school

ca. 1700

Hector neemt afscheid van Andromache

Doek

54 x 74 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  13. Doek 54-74 Hectors afscheid van Andromache Holl. Werk Ong. 1700.
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: *Andromeda* [JHvH]
- IIb. Transportlijst 1920: [in Griekse letters] *Andromache*

Restauratie

J.A. Hesterman¹² en Zonen, Kanaalstraat 1-3, Amsterdam, opgedragen 16 juli 1920, rekening 24 sept. 1921, 'nr. 13a: Romynsch krijgsman, Dame en beeld, moet verdoekt', f 120.00' (Privéarchief J.H. van Heek)

C14

Noord-Nederlandse school

ca. 1680

Bloemstilleven

Doek

103 x 74 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

¹² J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  14. Doek 103-74 Bloemstuk. Holl. Werk Ong. 1680.
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

C15

Noord-Nederlandse school

ca. 1760

Portret van een jonge vrouw met een boeket bloemen

Doek

55 x 45 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

► Detail uit familiefoto, particulier bezit

Fotobewerking Lex Raat

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  15. Doek 55-45 Portret van jongedame met bloembouquet. Holl. Werk Ong. 1760
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

Restauratie

J.A. Hesterman¹³ en Zonen, Kanaalstraat 1-3, Amsterdam, opgedragen 16 juli 1920, 24 sept. 1921, 'nr. 15: Meisjes-halffiguur met rozen, verdoekt, f 65.' (Privéarchief J.H. van Heek)

¹³ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

C16

Noord-Nederlandse school

ca. 1760

Portret van een edelman

Doek

57 x 49 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  16. Doek 57-49 Portret van edelman Holl.werk Ong. 1760.
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *'Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

C17

Noord-Nederlandse school

ca. 1700

Stilleven

Doek

74 x 58 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  17. Doek 74-58 Stilleven. Holl.werk Ong. 1700
- II. Lijst 1919: [accolade bij 2 t/m 17] *Deze werken hadden slechts geringe waarde* [JHvH]

 C18

Noord-Nederlandse school
Zeventiende eeuw
Stilleven met vrouwenfiguur
Doek
70 x 100 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
18. Doek 70-100 Groot stilleven met juffrouw ernaast. Holl. Meester
Ong. 1620

Restauratie

J.A. Hesterman¹⁴ en Zonen, Kanaalstraat 1-3, Amsterdam, opgedragen 16 juli 1920, 24 sept. 1921, 'nr. 18: Stilleven met vrouwenfiguur, verdoekt, f 130.' (Privéarchief J.H. van Heek)

 C19

Franse school
ca. 1720
Portret van een jonge vrouw
Doek
74 x 60 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
19. Doek 74-60 Portret Jonge Vrouw Fransche arbeid Ong. 1720.

¹⁴ J.A. Hesterman (1877-1955), schilderijenrestaurator in Amsterdam

 C20

Noord-Nederlandse school
ca. 1800
Hondenkop
Paneel
42 x 32 cm.

Huidige verblijfplaats onbekend

geen afbeelding bekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
Paneel hout Hondenkop Geteekend 42-32 Holl. Werk Ong. 1800.

 C21

Onbekend
ca. 1680
Schepen
Olieverf op papier

Huidige verblijfplaats onbekend

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
21. Olieverf op papier schetsen aan beide zijden (schepen etc. spiegel) ong. 1680
37-22. Interess. [JHVH]

(kerkelijke) Vaatwerken

Q d1

Brabant
Vijftiende eeuw
Monstrans
Verguld koper, zeshoekig
73,5 cm. hoog

Verbrand in 1939

► Foto ca. 1900

Foto NMI

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  1. Relikwimonstrans zeshoekig hoog 73½ cm. ong. 1470 verguld koper mooi van bouw. Brabantsch werk
- II. Lijst 1919: [accolade voor 1 t/m 3] verbrand 1939 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: verbrand [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 9. Hall of staircase. (main staircase): 2 monstrances [verzamelpost] 5.- mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 36, groote trappenhuis (boven en beneden): 2 verguld zilveren monstransen [met Md2] weg
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Hoofdtrappenhuis nr. 105 [= verzamelpost], 2 monstransen [met Md2], gothisch. [verzekerde waarde] 900, [schade] 900, [laatste kolom] verbrand
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 105, [= verzamelpost] 2 monstransen [met Md2], meubilair, karpotten f 5000.—[KW]

Literatuur

Düsseldorf 1904, nr. 2858, 70 cm, Holland, Mitte des 16. Jahrh.; Schaft und Körper sechsseitig mit Strebepeilern, Dach mit Schindelmusterung
Utrecht 1906, Metaalwerken, nr. 3, Monstrans, verguld koper, XVIe eeuw, o.74 M.
Van Heek 1961, p. 140 ('Twee vergulde monstransen en een ciborie verbrandden in 1939.'), p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh, Kunst-smeedwerk ('Twee vergulde monstransen')
Van Heek 1987, p. 215 (id. 1961), p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 ('twee vergulde monstransen en twee kelken' (alle uit de coll. Mengelberg)')
Van Gruting 2019¹, p. 97, afb. 4

¹ De kelken (Md4 en Md5) zijn niet verloren gegaan, maar raakten bij de brand zwaar beschadigd en zijn gerestaureerd

Q d2

Nederrijn
Monstrans
Eind vijftiende eeuw
Verguld koper
62 cm. hoog

Verbrand in 1939

► Foto ca. 1900

Foto NMI

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  2. Monstrans verguld koper hoog 62 cm. breed uitgebouwd ong 1490 Nederrijnsche arbeid (gedeeltelijk)
- II. Lijst 1919: [met accolade voor 1 t/m 3] verbrand 1939 [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: verbrand [JHvH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 9. Hall of staircase. (main staircase): 2 monstrances [verzamelpost] 5.- mille
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 36, groote trappenhuis [boven en beneden]: 2 verguld zilveren monstransen [met Md1] weg
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Hoofdtrappenhuis nr. 105 [= verzamelpost met o.a.] 2 monstransen, gothisch. [verzekerde waarde] 900, [schade] 900, verbrand
- VI. Verlieslijst 1939:

Muur van Trappenhuis/Hoofd-trappenhuis: nr. 105, [=verzamelpost] 2 monstransen, meubilair, karpotten f 5000.—[KW]

Literatuur

Utrecht 1906, Metaalwerken, nr. 4, Monstrans, verguld koper, XVIe eeuw, o.64 M.
Van Heek 1961, p. 140 ('Twee vergulde monstransen en een ciborie² verbrandden in 1939.'), p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh, Kunst-smeedwerk ('Twee vergulde monstransen')
Van Heek 1987, p. 215 (id. 1961), p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 ('twee vergulde monstransen en twee kelken³ (alle uit de coll. Mengelberg)')
Van Gruting 2019¹, p. 97, afb. 4

² Md8

³ De kelken (Md4 en Md5) zijn niet verloren gegaan, maar raakten bij de brand beschadigd en zijn gerestaureerd

Q d3

Nederlands(?)
Zeventiende eeuw
Monstrans
Verguld zilver
56 cm. hoog

Oudheidkamer Twente,
Enschede, inv. nr. 497

► Foto OT 497

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  3. Monstrans, verguldzilver hoog 56 cm. zeer schoon van lijn en karakteristiek van modelé. Vroegrenaissance ong. 1520. Nederlandsch werk.
- II. Lijst 1919 [met accolade voor 1 t/m 3] *verbrand* 1939 [JHvH]⁴

Literatuur

[Mogelijk] Utrecht 1906, Metaalwerken, nr. 2, Monstrans, verguld koper, XVIe eeuw, o.50 M.

4 De monstrans is niet verbrand maar was waarschijnlijk vóór 1939 met andere objecten uit de Collectie Mengelberg ondergebracht in Rijksmuseum Twenthe, Enschede (zie Inleiding, p. 9)

Q d4

Nederlands of Duits
ca. 1500
Miskelk⁵
Zilver
17 cm. hoog, 14,5 cm. diameter
Op de voet een wapen met twee stormrammen⁶

- HB 562
- ▼ Detail van foto interieur Troonzaal, vóór 1939.

Foto Collectie Huis Bergh

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  4. Kelk hoog 17 cm. Gotisch ong. 1460. Voet verguld koper, cuppa verg. zilver met wapen. Waarschijnlijk Westfaalsch werk [plus kleine pentekening door Hans Mengelberg van het wapen].
- II. Lijst 1919: [achter 1460] of vroeger [JHvH]
- IIa. Lijst 1919: HB 562 [JHAVH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:
  - 3 miskelken, 1 goed [Md6], 2 zwaar besch. [met Md5] [doorgestreept] 600 obs, [vervangen door]: 1 v. f 600, f 400 schade, 1 v. f 700, met wapen, f 200 schade [AvH-vWP]

5 De cuppa is nieuwer dan de rest van de kelk. Waarschijnlijk is de miskelk na de brand van 1939 bij de fa. Christoforus, Nieuwezijds Voorburgwal in Amsterdam gerestaureerd (notitie mevrouw A. van Heek : 'f 275 schadevergoeding dus rep. Kosten', Privéarchief J.H. van Heek), in een enigszins andere vorm. De cuppa is toen onverguld gelaten.

6 Het wapen is nog niet geïdentificeerd

IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939:

5. Zuid-trappenhuis: 2 zwaar beschadigde kelken

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 25a, Zuidelijk Trappenhuis: 2 verguld zilveren kelken, vroeg, [schade] 1 = f 300, 1 = f 75 Acc. J[an] erg kapot, onder het puin

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Zuidelijk trappenhuis en overloop bovenverdieping, [geen nr.] 2 verguld zilveren kelken (stonden op predella). [verzekerde waarde] 375, [schade] 275. Op 2 kelken f 275,- schade

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

2 goth. Kelche Fl 2000.-- 1 Miskelch -- gut fl 500, 1 Miskelch 600, (450 schade), 1 Miskelch, 700 (200 schaden) [achterop op p. 5, KW]

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 164, 562. NEDERLANDS. MISKELK. De voet is achtlobbig met op één van de lobben een gegraveerd kruis op een berg. Daarboven is bevestigd een apart gedreven wapenschild met twee geblokte horizontale balken (mogelijk Arkel⁷ [Arkel onderstreept en eronder] of Buren? (volgens Dr. Gorissen⁸) [JHAVH], Blokland, Kerdichem, Schoonrewaerd); de stam is achthoekig met een nodus van acht vakjes, waarop samengestelde diamanten. Daarboven een gladde cuppa, die van binnen verguld is. Gedreven, h. 17, diam. voet 14,5 – Begin 16de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. plm. 1519 zie Rijksmus. A'dam Cat. no. 21°) [JHAVH] Nr 6. [JHAVH] zijzaal

Literatuur

Van Heek 1961, p. 140 ('Er zijn eenige miskelken en bekers ...'), p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh, Kunstsmeedwerk ('twee vergulde Monstransen, twee kelken⁹. Zij stamden alle uit de verzameling Mengelberg.')

Van Heek 1987, p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 ('twee vergulde monstransen en twee kelken (alle uit de coll. Mengelberg)')

⁷ Alle genoemde gemeenten kregen het wapen pas in 1816/1817. Het wapen is ontleend aan dat van het geslacht Van Arkel dat in de vijftiende eeuw uitstierf.

⁸ Dr. Friedrich Gorissen (1912-1993) was van 1958 tot 1977 museumdirecteur in Kleef

⁹ Niet bekend waar dit naar verwijst. Een vergelijkbare koperen miskelk in het Rijksmuseum (BK-NM-2349), gedateerd ca. 1475-ca. 1525, heeft cat.nr. 23 in de catalogus Koper en Brons, 1986.

¹⁰ De kelken (Md4 en Md5) zijn niet verloren gegaan, maar raakten bij de brand van 1939 zwaar beschadigd en zijn gerestaureerd

Rijnland

Tweede helft zeventiende eeuw

Miskelk¹¹

Zilver, in de cuppa verguld

22 cm. hoog, 15 cm. diameter

► HB 563

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

5. Kelk hoog 20 1/2 cm. Vroegrenaissance ong. 1560. Verguld koperen voet. Verguld zilveren cuppa. Hollandsch werk.

IIa. Lijst 1919: HB 563 [JHAVH]

III. Verzekeringslijst 1937, Engels: 3 miskelken, 1 goed [Md6], 2 zwaar besch. [doorgestreept] 600 obs, [vervangen door] 1 v. f 600, f 400 schade, 1 v. f 700, met wapen [Md4], f 200 schade.

IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek 1939

5. Zuid-trappenhuis: 2 zwaar beschadigde kelken [met Md4]

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 25a Zuidelijk Trappenhuis: 2 verguld zilveren kelken, vroeg, [schade] 1 = f 300 [Md4], 1 = f 75 Acc. J[an] erg kapot, onder het puin

V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Zuidelijk trappenhuis en overloop bovenverdieping, [geen nr.] 2 verguld zilveren kelken [met Md4] (stonden op predella), 375, 275 Op 2 kelken f 275,- schade

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

2 goth. Kelche Fl 2000.-- 1 Miskelch [Md6] -- gut fl 500, 1 Miskelch [Md5] 600, (450 schade), 1 Miskelch 700 (200 schaden) [achterop p. 5, KW]

¹¹ Waarschijnlijk is de miskelk bij de brand van 1939 beschadigd en daarna bij de fa. Christofori, Nieuwezijds Voorburgwal in Amsterdam gerestaureerd (notitie mevrouw A. van Heek: 'f 275 schadevergoeding dus rep. Kosten', Privéarchief J.H. van Heek). De restauratie is niet zichtbaar.

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 165: 563. ZUID-NEDERLANDS? (Ietwat provinciaals). MISKELK. De voet is zeslobbig; tussen elke lob zijn drie blaadjes toegevoegd. De stam is rond, balustervormig, zich verdikkend tot een nodus. Daarboven een gladde, kelkvormige cuppa, die van binnen verguld is. Op de rand van de voet een onleesbaar merkje. Gedreven en gegraveerd, h. 22, diam. voet 15 – Tweede kwart 16de eeuw? Coll. W. Mengelberg Sr., Nr. 5 [JHAvH]

Literatuur

Van Heek 1961, p. 140 ('Er zijn eenige miskelken en bekens ...'), p. 155, Eenige der in den brand van 14 maart 1939 verloren gegane objecten van het Huis Bergh, Kunst-smeedwerk ('twee vergulde Monstransen, twee kelken¹². Zij stamden alle uit de verzameling Mengelberg.')

Van Heek 1987, p. 215 ('Er zijn enige miskelken ...'), p. 225, Lijst van de belangrijkste objecten die verloren zijn gegaan bij de brand van 14 maart 1939 ('twee vergulde monstransen en twee kelken (alle uit de coll. Mengelberg)')

¹² De kelken (Md4 en Md5) zijn niet verloren gegaan, maar werden bij de brand zwaar beschadigd en zijn gerestaureerd

Duits

Tweede helft achttiende eeuw

Miskelk

Verguld zilver

22 cm. hoog, 13 cm. diameter voet

► HB 564

Bronnen

I. Lijst Mengelberg 1919:

6. Kelk baroc hoog 23 cm. verguld koper en voet van onder verzilverd ong. 1700

IIa. Lijst 1919: HB 564 [JHAvH]

III. Verzekeringslijst 1937 Engels:

3 miskelken, 1 goed, 2 [Md4 en Md5] zwaar besch. [doorgestreept] 600 obs [vervangen door] 1 v. f 600, f 400 schade, 1 v. f 700, met wapen [Md4], f 200 schade [AvH-vWP].

IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 76, Zijzaal Troonzaal: 1 verguld zilveren miskelk, baroc, V [?] f 100,-- [met rode streep] gered

VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

2 goth. Kelche fl 2000.-- 1 Miskelch-- gut fl 500, 1 Miskelch [Md4] 600, (450 schade), 1 Miskelch [Md5] 700 (200 schaden) [achterop p. 5, KW]

VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 165, 564. DUIJS (Provinciaals) MISKELK op zware ronde voet met voluutachtige ornamenten en banden. Op de nodus zijn verticaal drie voluutvormige banden toegevoegd. De cuppa is klokvormig. Verguld zilver of wit metaal? Gedreven, h. 22, diam. voet 13 – Eerste helft 18de eeuw. Coll. W. Mengelberg Sr., Utrecht. Nr. 4 [JHAvH]**Literatuur**

Van Heek 1961, p. 140 ('Er zijn eenige miskelken en bekens ...')

Van Heek 1987, p. 215 (id.)

Q d7

Duits(?)

Gegraveerde schelp met negentiende-eeuws montuur op een stam van een zeventiende-eeuwse miskelk. De rand van de voet is in de negentiende eeuw vervangen en toen versierd met nautische motieven. Ook de gravering van de schelp is negentiende-eeuws.

Zilver

Hoog 30 cm.

De schelp is in de tweede helft van de twintigste eeuw gebroken

► HB 570

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  7. Sierschelp op zilveren voet, bewerkt ong. 1670, Hoog 30 cm. Duitsch werk.
- IIa. Lijst 1919: HB 570 [JHAVH]
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

laatste p., 1 Neptunusbeker (Mengelberg), staat apart verzekerd. Menkens¹³ gezegd.
- V. Lijsten Westendorp klad 1919:

Zilver en plated I, nr. 8, 1 nautilusbeker zilver, zie Eetkamer
- VII. Van Luttermvelt 1948:

p. 167, 570. NOORD-NEDERLANDS. NAUTILUSBEEKER. De voet is achthoekig, waaromheen acht halve cirkels, vier gevuld met elk een vis, één met een anker, één met een schelp, één met een vuurtoren en één met een kinkhoorn, gedeeltelijk gegraveerd. Daarop een ronde stam die zich verdikt tot een nodus, waarop drie cherubijntjes; daarboven een tweede nodus. Daarboven is een nautilusschelp gemonteerd, op de krul waarop een zilveren gevleugelde grijsaard de leidsels vasthoudt van een monsterkop vooraan. De schelp is versierd met graveerwerk, aan de ene zijde een meermin, aan de andere een meermin. De krul is ajour uitgezaagd. Onderop de voet is gegraveerd: I.C.E. met een latere hand. *Schelp gebroken. Door onvoorzichtig poetsen. voort. opgeborgen in brandkast van moeder.* [JHAVH]

¹³ J. C. Menkens (1879-1950), taxateur te Enschede, was betrokken bij de schadeafwikkeling na de brand

Q d8

Nederrijn

Veertiende of vijftiende eeuw

Ciborie¹⁴

Koper (Verguld koper?)

Zeshoekig

Maten onbekend

Verbrand in 1939

► Schetsje mevrouw Van Heek, waarschijnlijk uit de herinnering gemaakt na de brand van 1939 (Privéarchief J.H. van Heek)

Bronnen

- I. Lijst Mengelberg 1919:
  8. Cyborium 6 hoekig Nederrynsch ong. 1530
- IIa. Lijst 1919: Ciborium [JHAVH]
- III. Verzekeringslijst 1937, Engels:

No. 12, Picture Gallery on 1st. floor (bovenzaal). II: 1 15ct. chalice Kelk weg [AvH-vWP]
- IVa. Lijst verliezen J.H. van Heek:

6. Antoniuszaal: 1 vergulde kelk ? 500
- IVb. Inventaris Mw. A. van Heek 1939:

p. 34, Antoniuszaal, Meubels en sculptures: 1 zeer vroege kelk met puntdakdekseel, verguld zilver of koper *weg*
Tekening van de ciborie z.p.
- V. Lijsten Westendorp klad 1939:

Schilderijen en Sculpturen galerij op de 1ste verdieping (bovenzaal): nr. 139, 1 15e eeuwse kelk. [verzekerde waarde] 500, [schade] 500, X, 29, verbrand
- VI. Verlieslijst 1939, 1-169:

Schilderyen galery op 1ste verdieping (Bovenzaal): nr. 139, 1 15e eeuwse kelk f 500.-- *obs*¹⁵ [KW]

Literatuur

Utrecht 1906, Metaalwerken, nr. 5, Ciborie, koper, XVe eeuw o.34 M

Van Heek 1961, p. 140 ('Twee vergulde monstransen en een ciborie verbrandden in 1939.')

Van Heek 1987, p. 215 (id.)

¹⁴ Een waarschijnlijk vergelijkbare ciborie bevindt zich in de collectie van Museum Catharijneconvent (inv. nr. ABMm911), Rijlands, veertiende eeuw, 35,5 cm. hoog
¹⁵ Westendorp heeft hier ten onrechte *obs* (observatus-waargenomen) genoteerd

Literatuurlijst

Veilingen

Afkortingen

Fotoverantwoording

Register op inventarisnummer

Register op kunstenaarsnaam

Literatuurlijst

Abelmann 2019

Annelies Abelmann, 'Die Gnadenstuhl-darstellung von Friedrich Wilhelm Mengelberg in Kölner Dom und die katholische Bewegung', *Kölner Domblatt. Jahrbuch des Zentral-Dombau Vereins*, jrg. 84, 2019, pp. 147-169

Amsterdam 1934

Italiaansche kunst in Nederlandsch bezit (tentoonstellingscatalogus Stedelijk Museum, Amsterdam) 1934

Van Bueren 2019

Truus van Bueren, 'Zo zie je ze niet vaak: Vragen rond een drieluik ter nagedachtenis van een onbekend gezin', *Nieuwe Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenberg 2019, pp. 137-153

Defoer 2008

Henri L. M. Defoer, 'Middeleeuwse beelden in Huis Bergh', *Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenberg 2008, pp. 53-64

Defoer 2019

Henri L.M. Defoer, 'Het gebruik door Friedrich Wilhelm Mengelberg van middeleeuwse beelden als voorbeeld voor neogotische sculpturen', *Nieuwe Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenberg 2019, pp. 79-90

Düsseldorf 1904

Katalog der Internationalen Kunstausstellung, Städtischen Kunstpalast. Düsseldorf, 1904

Fehm 1973

Sherwood Fehm, 'Notes on Spinello Aretino's so-called Monte Oliveto Altarpiece', *Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz*. Florence 1973, pp. 257-272

Filedt Kok 2008

Jan Piet Filedt Kok, 'Lucas van Leyden als voorbeeld', *Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenberg 2008, pp. 68-76

Gerson en Van Os 1969

Horst W. Gerson en H.W. van Os, *Sienese paintings in Holland*. Groningen 1969

Gieles 2013

Roland Gieles, *Eenvoud, Schoonheid en Devotie. De collectie Ramboux in Nederlands bezit*. Utrecht 2013 (Masterscriptie)

'Giovanni' 1906

'Giovanni' [Jan Kalff jr., kunstredacteur van het *Algemeen Handelsblad*], "'Voor de Kunst" te Utrecht. Tentoonstelling van Middeleeuwsche Kunstwerken', *Algemeen Handelsblad*, [datum onbekend] januari/februari 1906

Van Gorkom 1919

L.J.C. van Gorkom, 'Bij Vader Mengelberg's dood', *Het Gildeboek*, jrg. 2, 1919, p. 4-7

Van Gruting 2019¹

René van Gruting, 'Stukken uit de collectie Wilhelm Mengelberg, verloren gegaan bij de kasteelbrand van 1939', *Nieuwe avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenberg 2019, pp. 92-109.

Van Gruting 2019²

René van Gruting, *Het drieluik van de Doornenburg | Drie Madonna's met kind*, Utrecht 2019 (ongepubliceerde notitie)

Van Heek 1961

J.H. van Heek, *Wat Huis Bergh in zich houdt*. [Nijmegen 1961]

Van Heek 1987

J.H. van Heek, *Huis Bergh: kasteel en collectie*. Ed. R.R.A. van Gruting, Nijmegen 1987

Helmus 1999

Liesbeth M. Helmus, *Schilderkunst tot 1850* [Centraal Museum Utrecht]. Utrecht 1999

Jaarverslag ABM

Jaarverslag Aartsbisshoppelijk Museum, Utrecht

De Jonge 1952

C.H. de Jonge, *Catalogus der schilderijen*. Centraal Museum Utrecht. Utrecht 1952

Kier/Zehnder 1998

Hiltrud Kier en Frank G. Zehnder (red.), *Lust und Verlust II: Corpus-Band zu Kölner Gemäldesammlungen 1800-1860*. Keulen 1998

Kutsch Lojinga-Rietberg, 2000

Annemarie Kutsch Lojinga-Rietberg, *Huis Bergh: kasteel-kunst-geschiedenis*. 's-Heerenberg 2000

Lindeman 1929

C.M.A.A. Lindeman, *Joachim Anthonisz Wtewael*. Utrecht 1919

Lowenthal 1986

Anne Walter Lowenthal, *Joachim Wtewael and Dutch Mannerism*. Doornspijk 1986

Maats 1990

Isabeth Maats, 'Twee panelen in het 'Huis Bergh' te 's-Heerenberg'. Utrecht 1990 (ongepubliceerde doctoraalscriptie)

Van Mierlo 1990

H.J.M. van Mierlo, *De sculpturen uit de voormalige verzameling van Friedrich Wilhelm Mengelberg in Huis Bergh*, Eindhoven/Utrecht 1990 (ongepubliceerde doctoraalscriptie)

Nijhof 2008

Wim H. Nijhof, *J.H. van Heek (1873-1957). Kunst, katoen en kastelen*. Zwolle 2008

Van Os e.a. 1989

H.W. van Os, J.R.J. van Asperen de Boer, C.E. de Jong-Janssen, C. Wiethoff, *The early Sienese paintings in Holland*. Den Haag 1989

Van Os 2004

Henk van Os, *Beeldenstorm in Huis Bergh*. Hilversum 2004

Van Os/Boerma, 2015

Henk van Os en Nico Boerma, *Heilige en onheilige families*. Amsterdam 2015

Pollaert 2019

Kathleen Pollaert, *Mengelberg's middeleeuwen. Iconografische en stilistische motieven als 'culturele overdracht' tussen de middeleeuwse verzameling en het neogotische oeuvre van F.W. Mengelberg (1837-1919)*. Amsterdam 2019 (Masterscriptie)

Sallay 2008

Dóra Sallay, *Early Sienese paintings in Hungarian Collections, 1420-1520*. Boedapest 2008 [Dissertatie]

Sallay 2015

Dóra Sallay, *Corpus of Sienese paintings in Hungary, 1420-1510*. Florence 2015

Van Santen 2018

Annemarie van Santen, "Eene belangrijke tentoonstelling'of'opnaedagogisch gif'". De Lustrumtentoonstelling Middeleeuwse Kunst van de Vereniging Voor de Kunst te Utrecht in 1906', *Jaarboek Oud-Utrecht* 2018, pp. 198-227

Van Schilfgaarde 1932

A.P. van Schilfgaarde, 'Het Huis Bergh'. *Oudheidkundig Jaarboek* ser. 4, Vol. 1 (juni 1932)

Schmidt 2008¹

Victor M. Schmidt, Inleiding. *Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenbergh 2008, pp. 9-13

Schmidt 2008²

Victor M. Schmidt, 'Drie Florentijnse Renaissance-schilderijen'. *Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenbergh 2008, pp. 141-151

Stokman-van Dommelen 1997

M. Stokman-van Dommelen, *Verzameling van Vroege Italiaanse Schilderkunst in Huis Bergh, Nijmegen 1997* (ongepubliceerde doctoraalscriptie)

Timmers 1974

J.J.M. Timmers, *Christelijke symboliek en iconografie*. Bussum 1974

Utrecht 1894

Catalogus der tentoonstelling van oude schilderkunst te Utrecht, 20 Augustus - 1 October 1894 [E.W. Moes, C. Hofstede de Groot], Utrecht 1894

Utrecht 1906

Tentoonstelling van Middeleeuwse kunstwerken, bijeengebracht uit de provincie Utrecht ter viering van het eerste decennium der Vereeniging, 14 januari-11 februari 1906. *Catalogus Vereeniging 'Voor de Kunst' te Utrecht* [J. Brom, F.W. Mengelberg], Utrecht 1906

Utrecht 2015

James Clifton, Liesbeth M. Helmus, Arthur K. Wheelock jr., *Liefde en Lust: de kunst van Joachim Wtewael* (tentoonstellingscatalogus Centraal Museum Utrecht), Utrecht 2015

Vels Heijn 2019¹

Annemarie Vels Heijn, 'De Geseling van Christus: schatplichtig aan Martin Schongauer', *Nieuwe avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenbergh 2019, pp. 57-66

Vels Heijn 2019²

Annemarie Vels Heijn, 'Veertien heiligen: Een verrassende restauratie', *Nieuwe avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenbergh 2019, pp. 67-78

Van Vlierden 2004

M. van Vlierden, *Hout- en steensculpturen van Museum Catharijneconvent, ca. 1200-1600*. Utrecht 2004

Vogelsang 1906

W. Vogelsang, 'Tentoonstelling van Middeleeuwse kunstwerken', *Bulletin Nederlandschen Oudheidkundige Bond*, jrg. 7, nr. 1, nagekomen berichten, pp. 35-40

Vos/Van Os 1989

Rik Vos en Henk van Os, *Aan de oorsprong van de schilderkunst. Vroege Italiaanse schilderijen in Nederlands bezit*. 's-Gravenhage 1989

Welkenhuysen-Maats 2008

Isabeth Welkenhuysen-Maats, 'Twee vroeg-vijftiende-eeuwse retabelluiken', *Avonturen met een collectie. Ontdekkingen in de verzamelingen van Huis Bergh*. 's-Heerenbergh 2008, pp. 102-108

Weppelmann 2003

Stefan Weppelmann, *Spinello Aretino und die toskanische Malerei des 14. Jahrhunderts*. Florence 2003

Veilingen

Veiling Ramboux 1867

Catalog der nachgelassenen Kunst-Sammlungen des Herrn Johann Anton Ramboux, Conservator des städtischen Museums in Cöln. Versteigerung zu Cöln am 23 Mai 1867 dutch J.M. Heberle (H. Lempertz).

Veiling Heeswijk 1901

Art Religieux du Moyen Age, Etc. Arts Du Métal au Château de Heeswijk. Collections de Heeswijk. IV et V. des collections d'antiquités Musée 'Baron Van den Bogaerde', IV. Art Religieux Tableaux Sculptures Broderie Orfèverie, etc. La Vente aura lieu à Bois-le-Duc dans la salle du "Casino" rue Papenhulst mardi le 24 Septembre et jours suivants [...]

Veiling Hanstein 1908

Katalog Kunstsammlung Frau Paul Kemp in Bonn, Math. Lempertz'sche Kunstversteigerung 150, zu Bonn, unter Leitung von Peter Hanstein, 10-13 Nov. 1908.

Afkortingen

NMI Nederlands Muziek Instituut,
Den Haag (Collectie Willem
Mengelberg)

HUA Het Utrechts Archief, Utrecht

RKD Instituut voor Kunstgeschiedenis,
Den Haag

Fotoverantwoording

René Gerritsen Ma61

G. Jochmann, p. 16, afb. 11

Jan Liefertink Mb50

Pauline Marchand Ma82

Jan Punter Mb10, Ma30, Ma87

Hans Wijninga Ma4, Ma7, Ma11, Ma12, Ma13, Ma17, Ma18, Ma20 Ma27, Ma28, Ma29, Ma35, Ma38, Ma39, Ma43, Ma44, Ma48, Ma49, Ma55, Ma63, Ma83, Ma86, Ma88, Ma89, Ma92, Mb1, Mb2, Mb4, Mb6, Mb7, Mb11, Mb19, Mb20, Mb25, Mb29, Mb32, Mb49, Mb51, Mb55, Mc7, Mc11, Md4, Md5, Md6, Md7

Register op inventarisnummer

Huis Bergh, 's-Heerenberg

HB5	Ma18	HB74	Ma7	HB377	Mb49
HB11	Ma87	HB82	Ma34	HB378	Mb32
HB12	Ma43	HB89	Ma86	HB379	Mb7
HB14	Ma28	HB93	Mc7	HB380	Mb12
HB16	Ma44	HB95	Ma38	HB384	Mb10
HB17	Ma17	HB96	Ma55	HB385	Mb55
HB18	Ma50	HB106	Mc11	HB562	Md4
HB30	Ma63	HB359	Mb25	HB563	Md5
HB31	Ma48	HB360	Mb19	HB564	Md6
HB45	Ma11	HB362	Mb20	HB570	Md7
HB46	Ma12	HB363	Mb4	HB742	Ma61
HB46-01	Ma13	HB364	Mb2	HB846	Ma27
HB47	Ma20	HB365	Mb11	HB959	Ma39
HB54	Ma92	HB366	Mb51	HB1000	Ma29
HB57	Ma4	HB367	Mb1	HB1300	Ma49
HB65	Ma35	HB368	Mb29	HB1335	Ma83
HB66	Ma88	HB369	Mb6	HB1337	Ma89
HB69	Mb50	HB370	Mb50		
HB69-01	Mb50	HB375	Mb30		

Rijksmuseum Twente, Enschede

RMT659	Mb17	RMT1146	Mb28
RMT683	Mb34	RMT1147	Mb33
RMT702	[geen M-nummer]	RMT1148	Mb26
RMT1134-1145	Mb34 t/m Mb46		

Oudheidkamer Twente, Enschede

OHK497 Md3

Museum Catharijneconvent, Utrecht

RMCCb114 Mb48

Register op kunstenaarsnaam

Antoniazio Romano 50-52
 Baegert, Derick 106, 108
 Bassano, Jacopo 94, 95
 Bazzi, Giovanni Antonio 96-97
 Beccafumi, Beccafumi 76, 88
 Benson, Ambrosius 60
 Benvenuto di Giovanni 54-55
 Berghe, Christoffel van den 83
 Bicci di Lorenzo 110-111
 Bloemaert, Abraham 63
 Bosch, Jheronimus 29
 Brueghel de Oude, Pieter 48, 60
 Bruyn, Barthel 62
 Bruyn, Nicolaas de 62
 Cleve, Joos van 28, 33
 Coecke van Aelst, Pieter 8, 32
 Cornelisz. van Oostanen, Jacob 25
 Correggio, Antonio da 116
 Couwenberg, Christiaan van 83
 David, Gerard 59
 Dünwege, Heinrich 107, 109
 Dyck, Anthony van 27, 67, 106
 Engebrechtsz, Cornelis 61, 66
 Giotto di Bondone 73
 Giovanni di Paolo 69-70
 Girolamo di Benvenuto 55
 Girolamo di Giovanni 55
 Goltzius, Hendrick 95, 176
 Gossart, Jan 28, 34, 71
 Heemskerck, Maarten van 110
 Helst, Bartholomeus van der 179
 Isenbrandt, Adriaen 59
 Jacopo del Casentino 112
 Jacopo da Ponte 94-95
 Joest van Calcar, Jan 138
 Jordaens, Jacob 83
 Judocus Vredis 172

Kerstken van Ringenberg 149
 Kuene, Konrad 134
 Kunst, Pieter Cornelisz. 61
 Lairesse, Gerard de 53
 Leyden, Lucas van 35, 60, 61
 Lorenzetti, Ambrogio 71
 Lorenzetti, Ugolino 77-78
 Lorenzo di Pietro 74-75
 Marco da Siena 88
 Matsijs, Quinten 61
 Massijs, Cornelis 61
 Massijs, Jan 48
 Matteo di Giovanni 54, 55
 Meester van het Altaar van
 Bartholomeus 107, 108
 Meester Arnt 162
 Meester van Monte Oliveto 77-78
 Meester van San Miniato 45
 Meister der heiligen Sippe der Jüngere
 84, 86
 Meester van de profetenfiguren van het
 Keulse raadhuis 128
 Meester Tilman Heysacker 122
 Meister Tilman 122
 Meister des Todes Mariae 28
 Meister Wilhelm 79/80
 Memling, Hans 113-114
 Mengelberg, Egidius 114
 Michelangelo Buonarroti 108
 Michele di Matteo Lambertini 75
 Monogrammist CB 82
 Mostaert, Jan 59-60
 Neroccio di Bartolommeo de'Landi 45
 Orley, Bernard van 28, 32, 34
 Ostade, Adriaen van 177, 178
 Pacchiarotti, Giacomo 54-55
 Patinir, Joachim 59-60

Pellegrino da Mariano 69, 74
 Pino, Marco 88
 Pourbus, Pieter 66
 Provoost, Jan 30
 Ravesteyn, Jan van 181
 Razzi, Antonio 96-97
 Reymerswaele, Marinus van 48
 Riemenschneider, Tilman 125-126
 Rubens, Peter Paul 106
 Sanders van Hemessen, Jan 48
 Sano di Pietro 70
 Giovanni Santi, Giovanni 72
 Schongauer, Martin 38-39
 Scorel, Jan van 34
 Sodoma, Il 96-97
 Solario, Antonio 51-52
 Spee, Johan 148
 Spinello Aretino 46-47
 Swart, Nicolaas 37
 Taddeo di Bartolo 46-47
 Tilman van den Burch 123
 Vanni, Andrea 80-90
 Vecchietta 74-75
 Venusti, Marcello 109
 Veronese, Paolo 44
 Von Carben meester, 148
 Wtewael, Joachim 94-95

Over de auteurs

René van Gruting, neerlandicus, voormalig conservator van Stichting Huis Bergh, is zelfstandig uitgever te Westervoort en Utrecht sinds 1996.

Annemarie van Santen, sociaal psycholoog, ruim 25 jaar werkzaam geweest in de preventieve geestelijke gezondheidszorg, doet sinds haar pensionering onderzoek naar leven, werk en kunstverzameling van Friedrich Wilhelm Mengelberg.

Annemarie Vels Heijn, kunsthistoricus, werkte ruim dertig jaar bij het Rijksmuseum in Amsterdam en was de laatste vijftien jaar verantwoordelijk voor de jaarlijkse tentoonstelling in Huis Bergh.

Colofon

Met dank aan
Peter Bresser, Marijke Brouwer, Machtelt Brügggen Israëls, Henri Defoer,
Jan Piet Filedt Kok, Frank Jansen, Paul Knolle, Aleth Lorne, Herbert van Mierlo,
Johan ter Molen, Robbert Nachbahr, Chris Ruikes, Victor Schmidt, Frits Scholten,
Caspar Staal, Elly Verkuylen

Samenstelling catalogus: Annemarie van Santen en René van Gruting
Eindredactie: Annemarie Vels Heijn
Vormgeving: Frans Hesselink

© Stichting Huis Bergh en de auteurs
Deze catalogus wordt uitsluitend in digitale vorm gepubliceerd op de website van
Huis Bergh: www.huisbergh.nl.
Aanvullingen en opmerkingen kunnen worden gezonden naar info@huisbergh.nl

Stichting Huis Bergh 2020